

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

ASTA MAZŪRAITĖ

Edukologijos magistrantūros (specializacija – švietimo vadyba)
studijų programos
neakivaizdinio skyriaus II kurso studentė

**PEDAGOGŲ VAIDMENŲ KAITOS YPATUMAI
NUOLATINIO MOKYMO(SI) KONTEKSTE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė
doc. dr. Daiva Malinauskienė

Šis darbas yra originalus ir nebuvo teiktas kuriam nors laipsniui ar kvalifikacijai įgyti

.....
(studentės parašas)

Šiauliai, 2011

SANTRAUKA

Pedagogų vaidmenų kaitos ypatumai nuolatinio mokymo(si) kontekste

Asta Mazūraitė
Magistro darbas

XXI amžiuje – sparčios socialinės ir ekonominės kaitos amžiuje – ypač svarbus tampa švietimo vaidmuo, mokytojui keliantis vis didesnius reikalavimus. Didėja visuomenės poreikis išugdyti mokinį, įgijusį šiuolaikinių kompetencijų, gebantį prisitaikyti prie ateities reikalavimų, todėl švietimas, ypač ugdymo turinys, negali nesikeisti. Jis privalo reaguoti į pokyčius visuomenėje, ekonomikoje ir į paties ugdymo proceso mokykloje kaitą. Todėl šiandien mokytojui nebeužtenka būti geru tik savo srities specialistu, supratimo ir tiesos šaltiniu. Visuomenė ir patys pedagogai savo profesijai kelia didelius reikalavimus, nes nuo pedagogo profesijos kvalifikacijos priklauso ugdymo ir visuomenės raidos kokybė. Tai skatina domėtis, kaip keičiasi pedagogų, pagrindinių švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnių, vaidmenys, jų įtaka ugdymo procesui modernėjančiose bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo objektas. Pedagogų vaidmenų kaita.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad pedagogų atliekami vaidmenys turi įtakos ugdymo(si) proceso kokybei: kuo įvairesni vaidmenys, tuo kokybiškesnis ugdymo(si) procesas.

Tikslas. Ištirti pedagogų vaidmenų kaitą nuolatinio mokymo(si) kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išryškinti mokytojo vaidmenų raišką istorinės kaitos kontekste.
2. Apibūdinti mokytojo kvalifikacijos tobulinimosi įtaką ugdymo proceso kaitai.
3. Ištirti bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų požiūrį į svarbiausius mokytojų vaidmenis šiuolaikinėje visuomenėje.

Siekiant nustatyti pagrindinius vyraujančius pedagogų vaidmenis, jų įtaką ugdymo procesui, atlikta Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų anketinė apklausa.

Tyrimas patvirtino darbo hipotezę, kad pedagogų atliekami vaidmenys turi įtakos ugdymo(si) proceso kokybei: kuo įvairesni vaidmenys, tuo kokybiškesnis ugdymo(si) procesas.

SUMMARY

The peculiarity of the educators' job changes in the context of life-long learning/teaching **Asta Mazūraitė** **Master Work**

In the XXI century of rapid changes in social and economical development the educator's role becomes more and more important. The society needs to educate the student with core competences to be able to meet the future requirements. Therefore, education and especially the educational content must be changed reflecting all the changes in society, economics and educational processes at school. Thus, it is not sufficient for the teacher to be only a good professional in his/her subject having his/her own understanding and concept of the truth. The society and educators have high expectations to their profession because the quality of education and development of the society depends on the educator's development. The fact promotes the interest how the roles of educators and the main changes of education as well as school development change and influence the educational processes in modern compulsory schools.

The Object of the Work. The change in the educator's roles.

The Hypothesis of the Work. It is possible that educators' roles influence the quality of the educational process: the more variety of the roles are performed, the more qualified educational process is provided.

The Goal. To analyse the change in the educator's roles in life-long teaching/learning context.

The aims of the work:

1. To highlight the meaning of the educator's roles in the context of historical development.
2. To define the impact of the development of the educator's qualification on the changes in educational process.
3. To analyse educator's of compulsory schools attitude towards the main teacher's roles in the modern society.

In order to define the main teacher's roles and their influence on educational processes a questionnaire was carried out among Šiauliai region teachers of compulsory schools.

The research proved the hypothesis of the work that the educators' roles influence the process of teaching/learning: the more variety of the roles are performed, the more qualified educational process is provided.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY	3
ĮVADAS.....	7
1. TEORINIAI PEDAGOGŲ VAIDMENŲ KAITOS YPATUMŲ ASPEKTAI	11
1.1. Pedagogo vaidmenų raiška istorinės kaitos kontekste.....	11
1.2. Pedagogo vaidmuo švietimo kaitos procese	16
1.3. Pedagogo vaidmenys šiuolaikinėje mokykloje	19
1.4. Kvalifikacijos kėlimas ir kompetencijų plėtojimas, kaip viena iš būtinų sąlygų šiandienos pedagogui.....	29
2. PEDAGOGŲ VAIDMENŲ KAITOS YPATUMŲ NUOLATINIO MOKYMO(SI) KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ	34
2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristikos.....	34
2.2. Pedagogų vaidmenų tyrimo rezultatai	43
2.3. Pedagogo kaip mokymo proceso organizatoriaus atliekamų funkcijų tyrimo rezultatai ...	58
2.4. Pedagogo profesinio tobulinimosi tyrimo rezultatai	73
IŠVADOS.....	79
REKOMENDACIJOS	80
LITERATŪRA	81
PRIEDAI	87

Pagrindinės darbe vartojamos sąvokos

Kaita - procesas, kurio metu vyksta gilūs ir nuolatiniai pokyčiai socialinės sistemos struktūroje ir funkcionavime (Janiūnaitė, 2000).

Mokykla – juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2011).

Mokyklos efektyvumas – tai mokykloje pasiekti skirtingi mokinių rezultatai, tai mokinių akademinį pasiekimų pagerėjimas (Targamadžė, 2001).

Mokymas - universali mokytojo ir jo vadovaujamų mokinių bendra ir kryptinga veikla, su kurios pagalba realizuojami lavinimo ir auklėjimo tikslai (Pukelis, 1998).

Mokytojo vaidmuo – mokytojo atliekamų funkcijų visuma, mokytojo įvaizdis visuomenėje, mokykloje (Tumėnienė, 2002).

Nuolatinis mokymasis – tai mokymasis visą gyvenimą, be perstojo arba periodiškai (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001).

Pedagogas – asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, arba specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2011).

Pedagoginis procesas – tikslingas žmogaus ugdymo vyksmas tiesiogiai ar netiesiogiai ugdymo veikėjams bendraujant su ugdytiniais, remiantis objektyviomis gėrybėmis, naudojamomis ugdymo priemonėmis, būdais, metodais ir organizacinėmis formomis (Stoll, Fink, 1998).

Švietimo kaita – tai ėjimas prie naujo ugdymo turinio, naujos elgsenos ar veiklos, naujų būdų, supratimų (Fullan, 1998).

Ugdymas – (education, training), vaikų, jaunuolių mokymas ir auklėjimas – žinių teikimas, mokėjimų, veiklos ir protavimo įgūdžių, jausmų formavimas ir lavinimas (Gage, Berliner, 1994).

Vadovas – asmuo, atsakingas už tai, kad pastangos būtų nukreiptos organizacijos tikslams siekti (Storner, Freeman, Gilbert, 2001).

Vadovavimas (leadership) – valdžios ir įtakos pasireiškimas klasėje ir jų poveikis klasės grupių sąveikai (Arends, 1998).

Vadovavimo stilius – tai vadovo poveikio pavaldiniui būdas, jį valdant ir veikiant kryptingai – siekiant daryti jam įtaką ir skatinant siekti organizacijos tikslų (Sakalas S., Šilingienė V., 2001).

Vaidmuo (role) – terminas, nusakantis tam tikras normas, detaliai paaiškinančias, kokie turėtų būti įvairūs konkretaus darbo aspektai (Arends, 1998).

Visuomenė – istoriškai susiformavusi visuma žmonių, kuriuos jungia tam tikri gamybiniai santykiai (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000).

IVADAS

„Pasaulio taisyklės keičiasi. Metas keisti ir mokymo taisykles“
(A. Hargreaves, 1999)

Tyrimo aktualumas. Teigiama, jog mokymas gražus tuo, kad mokytojo augimas neturi ribų, kaip ir neįmanoma iš anksto numatyti, kiek dar gali išmokti mokiniai. Prasidėjus XXI amžiui – sparčios socialinės ir ekonominės kaitos amžiui – nesiliauja diskusijos apie tai, kaip turi būti ugdomi ir ko turi būti mokomi mokiniai. 2002 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, projektuojančioje Lietuvos, kaip būsimos Europos Sąjungos valstybės, raidą, išskiriami trys prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika (Valstybės ilgalaikės raidos strategija, 2002). Šioje raidoje ypač svarbus švietimo vaidmuo, mokytojui keliantis vis didesnius reikalavimus. Didėja visuomenės poreikis išugdyti mokinių, įgijusių šiuolaikinių kompetencijų, gebantį prisitaikyti prie ateities reikalavimų, todėl švietimas, ypač ugdymo turinys, negali nesikeisti. Jis privalo reaguoti į pokyčius visuomenėje, ekonomikoje ir į paties ugdymo proceso mokykloje kaitą, nes tikėtina, kad pedagogų atliekami kuo įvairesni vaidmenys gali užtikrinti kokybiškesnį ugdymo(si) procesą. Taigi pedagogai turėtų būti atviri kaitai ir, anot M. Fullan (1998), jų savastimi turėtų tapti suvokimas ir siekis būti visuomenės ir švietimo pokyčių tarpininku (Bankauskienė, 2010).

Mokytojų požiūrį į švietimo kaitą bei atskirus jos aspektus nagrinėjo dauguma Lietuvos mokslininkų bei užsienio autorių (P. Jucevičienė, D. Lepaitė (2000), R. Želvys (1998, 1999, 2001), V. Tumėnienė, B. Janiūnaitė (2002), G. Linkaitytė, M. Teresevičienė (2000), G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996), N. Bižys, G. Linkaitytė (1996), A. Ruzgienė, S. Petružienė (2000), A. Gumuliauskienė (2001), A. Kalvaitis (1997), M. Fullan (1998), D. Hargreaves (1994) ir kt. Pedagogų saviugdą švietimo kaitos sąlygomis analizavo T. Bulajeva (2001), jo vaidmenų kaitą – M. Teresevičienė, G. Gedvilienė (1999), M. Barkauskaitė (1998), V. Ozolaitė (1998), profesinius gebėjimus – T. Tamošiūnas (1999) ir kt. Pedagogo veiklą, analizuojant ugdymo programas, tyrė V. Dabrišienė (2001), mokytojų rengimo klausimus – K. Pukelis (1998), jų reflektyvumo raišką – R. Baranauskienė, O. Klumbytė (2001) ir kt.

Didelis dėmesys mokinių ugdymo(si), pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo klausimams bei švietimo problemų sprendimui ir perspektyvų numatymui skiriamas švietimo sistemą reglamentuojančiuose dokumentuose. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003) keliamas tikslas – sukurti švietimo turinio nuolatinio atnaujinimo sistemą: nuolat vertinti, peržiūrėti, atrinkti, papildyti ir koreguoti švietimo turinį. Jį nuolat derinti su švietimui keliamais tikslais ir uždaviniais, atsižvelgiant į mokinių ir švietimo socialinių partnerių interesus

(Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, 2003). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) rašoma:

1) *siekiama išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, <...> šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą <...>;*

2) *nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti kompetencijų ir (ar) kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinį kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje, perteikti technologijų, ekonomikos ir verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei darniai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, 3 straipsnis).*

Lietuvos Respublikos Seimo nutarime „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų (2003 m. liepos 4d. Nr. IX -1700)“ teigiama, jog švietimas turi būti plėtojamas atsižvelgiant į Lietuvos visuomenei tenkančius naujus iššūkius ir atsiveriančias naujas galimybes: demokratijos ir rinkos ūkio plėtrą, globalizaciją, informacijos gausą, sparčią kaitą, visuomenės išsiskaidymą. Švietimas turi padėti asmeniui ir visuomenei atsakyti į šiuos iššūkius ir pasinaudoti naujomis galimybėmis. Tam būtini esminiai Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai, kurie padėtų didinti švietimo sistemos efektyvumą, išplėsti švietimo prieinamumą, sukurti sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Todėl šiandien mokytojui nebeužtenka būti geru tik savo srities specialistu, supratimo ir tiesos šaltiniu. XXI a. mokytojas turi gerai orientuotis nuolat besikeičiančioje visuomenėje, suprasti politinius, ekonominius bei socialinius pokyčius, mokėti juos įvardyti ir komentuoti mokiniams bei jų tėvams (Bruzgelevičienė, 2010).

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003) didelis dėmesys skiriamas mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistemos kūrimui. Teigiama, jog *turi būti sukuriama integrali mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kintantį mokytojo vaidmenį žinių visuomenėje ir šiuolaikiniam mokytojui būtinas naujas kompetencijas bei vertybines nuostatas. Kuriant žinių visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti. Todėl visgi išlieka tradiciniai (dalyko mokytojo ir auklėtojo) vaidmenys, tik kinta šių vaidmenų pobūdis – išryškėja visiškai nauji*

vaidmenys: novatorius, konsultantas, socialinis pedagogas, mokymosi procesų skatintojas, tyrėjas, bendradarbiaujantis kolega ir kt. (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, 2003).

Pagrindiniai XXI a., kuris vis dažniau įvairių mokslininkų (Fullan, 1998; Hargreaves, 1999; Stoll, 1998) vadinamas postmoderniuoju amžiumi, mokyklos pokyčių rodikliai:

- požiūris į žinias – investicijos į žinojimo visuomenę;
- mokymo(si) procesas;
- kompetencijų formavimasis įgijus žinių, gebėjimų, įgūdžių ir vertybinių nuostatų;
- nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis mokymasis;
- mokymo(si) proceso pagrindinių dalyvių vaidmenys.

Šiame darbe ir analizuojami mokyklos pokyčiai, priverčiantys keistis visus ugdymo proceso dalyvius. Pirmiausia šis procesas turi įtakos pedagogams, todėl svarbu išsiaiškinti, kaip kinta tradiciniai pedagogo vaidmenys, kokią įtaką ugdymo procesui turi mokytojų kaip ugdomojo proceso organizatorių atliekami vaidmenys. Šie klausimai ir suponuoja mūsų tyrimo **mokslinę problemą**.

Tyrimo objektas. Pedagogo vaidmenų kaita.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad pedagogų atliekami vaidmenys turi įtakos ugdymo(si) proceso kokybei: kuo įvairesni vaidmenys, tuo kokybiškesnis ugdymo(si) procesas.

Tikslas. Ištirti pedagogo vaidmenų kaitą nuolatinio mokymosi kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išryškinti mokytojo vaidmenų raišką istorinės raidos kontekste.
2. Apibūdinti mokytojo vaidmenų įtaką ugdymo proceso kaitai.
3. Ištirti bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų požiūrį į svarbiausius mokytojų vaidmenis šiuolaikinėje visuomenėje.

Tyrimo metodologija grindžiama šiomis teorinėmis nuostatomis:

- **Konstruktivizmu** – šiuolaikine mokymosi teorija, kurios pagrindinis principas: žmogus aktyvus. Aktyvumas pasireiškia ne tik intensyviu informacijos vartojimu, bet ir jos interpretacija, plėtojimu, adaptavimu savo poreikiams (Dewey, 1996).
- **Sociokultūrinio požiūriu**, pabrėžiančiu, kad mokymasis vyksta socialinės sąveikos procese (Brown, Campione, 1984).
- **Humanistinio ugdymo teorija** - optimistiškai traktuojančia žmogaus prigimtį. Humanistinio ugdymo teorijos pagrindas – adekvačios asmenybės ugdymas. Anot A. W. Combs (1962), ši teorija pasižymi: „a) teigiamu požiūriu į save; b) savęs identifikavimu lyginant su kitais; c) atvirumu patirčiai ir jos įsisavinimui; d) jautimų ir pojūčių, įgytų mokykloje, įvaldymu“ (Combs, 1962, p. 51-62).

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės, vadybinės ir kt. literatūros, švietimo dokumentų analizė.
- Empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams).
- Statistiniai: duomenų analizė, naudojant Microsoft Office Excel 2003-2007 kompiuterinę programą. Atlikta kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis. Apklausa atlikta 2011 m. vasario – kovo mėn. Joje dalyvavo 150 Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų.

Tyrimo etapai.

1. Pirmajame etape (2010/2011 m.) buvo analizuojama pedagoginė, psichologinė, vadybinė literatūra, švietimo dokumentai, interneto duomenų bazės. Atitinkamos literatūros studijos ir analizė leido tiksliau suformuluoti tyrimo problemą, tikslą ir uždavinius.
2. Antrajame etape (2011 m.) kuriama tyrimo metodika ir instrumentas, kuriuo siekiama iširti Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų vaidmenų kaitą ir jos įtaką ugdymo procesui.
3. Trečiajame etape (2011 m.) atlikta tyrimo duomenų statistinė analizė. Remiantis gautais duomenimis tikrinta darbo hipotezė.
4. Ketvirtajame etape (2011 m.) apibendrinti tyrimo duomenys, kuriais remiantis suformuluotos darbo išvados ir parengtos konkrečios rekomendacijos

Tyrimo teorinis naujumas ir praktinis reikšmingumas. Darbo naujumą ir praktinį reikšmingumą lemia esamos situacijos analizė, atskleidusi pedagogų požiūrį į jų atliekamų vaidmenų kaitą nuolatinio mokymo(si) procese. Gauti tyrimo rezultatai padeda įvertinti situaciją šiuo aspektu, parodo pedagogų vaidmenų svarbą ugdymo(si) proceso kokybei. Sukurtas tyrimo instrumentas gali būti adaptuotas ir sėkmingai taikomas įvairiose ugdymo institucijose, siekiant pačiam pedagogui save įsivertinti ar mokyklų vadovams padėti nustatyti pagrindinius vyraujančius pedagogų kaip mokymo proceso organizatorių ir kt. vaidmenis bei jų įtaką ugdymo(si) procesui.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: santrauka, įvadas, du skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai.

1. TEORINIAI PEDAGOGŲ VAIDMENŲ KAITOS YPATUMŲ ASPEKTAI

1.1. Pedagogo vaidmenų raiška istorinės raidos kontekste

Pastarąjį dešimtmetį šalyje atlikta nemaža tyrimų siekiant įvertinti švietimo reformos vyksmą, pedagogų požiūrį į švietimo sistemos pokyčius, švietimo kaitos bruožus ir kt. (M. Barkauskaitė (1997), Ž. Jackūnas (1996), P. Jucevičienė (1996), A. Kalvaitis (1994, 1997), V. Lamanauskas (1997), G. Purvaneckienė (1996), K. Pukelis (1995, 1998), R. Želvys (1999), A. Gumuliauskienė (2001) ir kt.).

Viena svarbiausių ugdymo tikslų įgyvendinimo prielaidų – mokytojas – „kvalifikuotas ugdymo veikėjas, dirbantis mokykloje arba teikiantis privačias paslaugas“ (Jovaiša, 1993), nuo kurio misijos, keliamų uždavinių, reikalavimų jo parengimui, požiūrio į jį priklauso, ar išsipildys su jaunosios kartos ugdymu siejami visuomenės lūkesčiai.

Mokytojo sampratos klausimai ypač aktualūs tampa šiandieninėje visuomenėje, kai pasaulinė pedagoginė mintis kreipiamą į tikslą – ugdyti žmogų žinių (informacinei, tinklaveikos, kaitos, nuolatinio mokymosi) visuomenei (Žemgulienė, Motvilaitė, 2009).

Lietuvoje pagal dabartinę – moderniąją – didaktikos kryptį mokytojas nebelaikomas centrine mokymo ir auklėjimo figūra, tačiau, kaip teigia švietimo dokumentai, naujoji kryptis „...anaiptol nemenkina mokytojo vaidmens, priešingai, iš jo laukia didesnės, visapusiškesnės kompetencijos, įvairesnių gebėjimų, atsakomybės ne vien už žinias, bet ir už visą vaiko brandą“ (Bendrosios programos, 1994, p. 46).

Pirmieji mokytojai atsirado senovės Rytuose, Kinijoje. Vienas ryškiausių pedagogų – Konfucijus (551–479 m. pr. m. e.), pirmasis apibendrinęs patyrimą, mokęs žmones valdyti pagal moralinį pavyzdį, sukūręs šeimos dorovės sistemą. Apibendrindama patyrimą, kuriuo buvo kuriamos teorijos, kartu su žmonija tobulėjo ir pedagogo profesija. Pradžioje pedagogas, suvoktas kaip enciklopedistas, vėliau tampa ugdymo proceso vadovu. Lietuvoje pirmaisiais pedagogais laikytini žyniai, kriviai, vaidilos.

Graikų filosofas Heraklitas teigia: „Niekas nestovi vietoje. Pagrindinė gamtos savybė ir yra nuolatinis kitimas. Viskas juda ir nieko nėra amžina.“ Bėgant amžiams kito ir pedagogo vaidmenys. Graikų pedagogų ir filosofų Sokrato, Platono, Aristotelio supratimu, pedagogai, būdami pagrindiniais informacijos perteikėjais, norėdami išugdyti laisvą, protingą, valingą žmogų, turėjo būti kompetetingi savo dalyko žinovai, išsiskiriantys gera retorika.

Viduramžiais, kai labiausiai buvo akcentuojama pedagogo auklėjamoji veikla, aukščiausias ugdymo tikslas buvo pasiekti krikščioniškojo tobulumo. Renesanso laikotarpiu, kai daug dėmesio buvo skiriama savišvietai, greta pagrindinių pedagogo vaidmenų atsirado ir naujas – mokymosi proceso vadovo vaidmuo (Hargreaves, 1999). Naujųjų laikų tradicinėmis pedagogo veiklos funkcijomis laikytinos konsultavimas, mokymo organizavimas ir koordinavimas, dalyko dėstymas,

informacijos perteikimas. Anuomet didaktikos kūrėjų suformuluotos nuostatos išryškino pagrindinius pedagogo vaidmenis, tokius kaip informacijos perteikėjas, dalyko mokytojas, auklėtojas, mokymosi proceso vadovas, organizatorius, konsultantas. Minėti pedagogo vaidmenys dominavo ir naujausiais laikais, dar vadinamais industriniu, moderniuoju amžiumi, nes atitiko šios epochos ugdymo idealą. Šį idealą Hargreaves (1999) apibūdina kaip žmogų, besilaikantį sistemos ir tvarkos, dažnai jaučiantį tam tikrą kolektyvinį tapatumą ar priklausomybę.

Beveik visą XIX amžių mokymo mokykloje tikslai buvo gana paprasti, ir mokytojo vaidmuo, palyginti su vėlesniais laikotarpiais, visai nesudėtingas (Arends, 1998). Daugeliu atžvilgių šių dienų mokytojo vaidmuo panėši į kitose organizacijose dirbančių vadovų funkcijas. Vadovai turi vadovauti, surasti veiksmingas skatinimo procedūras bei koordinuoti įvairių kartu dirbančių ir tarpusavyje susijusių žmonių veiklą, kad būtų pasiekta organizacijos tikslų (Arends, 1998).

Tradicinėmis pedagogo veiklos funkcijomis laikytinos informacijos perteikimas, mokymo organizavimas ir koordinavimas, konsultavimas, dalyko mokymas, besimokančiųjų auklėjimas, o tradiciniais pedagogo vaidmenimis – informacijos perteikėjas, mokymo organizatorius, konsultantas, dalyko mokytojas, auklėtojas, mokymosi proceso vadovas, metodininkas. Pasak R. Želvio (1998), informacijos perteikėjo vaidmuo neatsiejamas nuo dalyko mokytojo vaidmens, nes pateikiant informaciją ugdytiniai mokomi tam tikrų dalykų.

Konsultanto ir metodininko vaidmenis taip pat jungia bendros sąsajos. Tik gerai profesionaliai pasirengęs, gebantis savo žinias ir mokėjimus perteikti pedagogas galės būti geru konsultantu (Tumėnienė, Janiūnaitė, 2002).

Tarpusavyje susipynę mokymo organizatoriaus, mokymosi proceso vadovo vaidmenys, nes jų įgyvendinimas orientuotas į palankių ugdymo sąlygų sudarymą. Auklėtojo ir dalyko mokytojo vaidmenys taip pat turi daug bendrybių, nes pedagogas ne tik perteikia informaciją, padeda ugdyti tam tikrus įgūdžius, bet ir auklėja savo asmeniniu pavyzdžiu, padeda susiformuoti atitinkamiems doroviniams, dvasiniams, socialiniams asmenybės pagrindams (Barkauskaitė, 1998).

Mokytojui visada buvo keliami daug svarbių, sudėtingų reikalavimų. Demokritas pagrindine mokytojo savybe laikė mokėjimą mąstyti, Sokratas reikalavo, kad mokytojas turėtų nepriekaištingą autoritetą, būtų mylimas mokinių.

XX a. Lietuvos pedagogikoje įvairiais laikotarpiais mokytojo dvasinėms ir fizinėms savybėms skirtas nevienodas dėmesys. Vieni autoriai fizinėms mokytojo savybėms neteikia jokios prasmės, o kiti akcentuoja tik intelektines, dvasines savybes. J. Mičiulis (1928) – vienas pirmųjų Nepriklausomos Lietuvos pedagogų – rašydamas apie fizines savybes išskiria stiprią kūno konstrukciją (tvirta krūtinė, sveikas kalbos organas, jautrūs pojūčių organai ir tinkami darbui nervai, lytingas (formingas) kūnas). O kaip dvasines savybes akcentuoja intelektualumą (gabus, geros

atminties, turtingos fantazijos, praktiško proto, išlavintos iškalbos), moralumą (religingumas, dora), jausmingumą (meilė darbui, Tėvynei, tėvams).

S. Šalkauskis (1992) taip pat akcentavo dvasinių ir fizinių mokytojo savybių santykį, jų reikšmę asmenybės brandai, pagrindė protinių (intelektualinių), moralinių (dorinių) ir fizinių savybių reikšmę ugdymo procese. Jis teigia, kad patirtis, gyvas protas ir kūrybiškumas labiausiai išsiskiriančios mokytojo savybės. Tvirtą būdą, sugebėjimą vadovauti auklėtiniui išskiria kaip vieną svarbiausių dorinių savybių, tačiau jos nevertina kaip prievartos. S. Šalkauskis (1992) vartojo pilnutinio ugdymo sąvoką (visapusiško). Pasak jo, mokytojas auklėja mokinius visa savo esybe. Be kitų savybių, liudijančių apie faktinį sugebėjimą dirbti pedagoginį darbą, priskyre fizinę prigimtį ir išorę. Žmogus be sveikatos, be tvirtų nervų, be patrauklios išvaizdos turi mažiau galimybių sėkmingai dirbti ugdomąjį darbą negu tas, kuris šitų trūkumų neturi (Šalkauskis, 1992).

Filosofas, rašytojas, publicistas, kultūros veikėjas Vydūnas savo darbuose akcentavo mokytojo ir mokinių bendrą kūrybinę veiklą, mokytojo dalykinį – metodinį pasiruošimą. Dvasingumas, tautinis susipratimas, vaiko vidinių išgyvenimų įžvalga, savęs valdymas ir kiti mokytojo asmenybės bruožai – brandžios pedagoginės kultūros išraiška. Anot Vydūno, dvasingumas – svarbi mokytojo vidinė jėga, vedanti ugdytinį aukštyn. Mokytojas bręsta per kultūrą, todėl turi pasinerti į ją, būti jos skeleidėjas savo mokiniams. Toks mokytojas „savo dvasia, siela turėtų nuolat žadinti jų asmenybės branduolį, jų žmoniškąją esmę“ (Karčiauskienė, Pečkus, 1996). Dvasingumo problemą veikale „Švietimo reforma“ (1934) akcentuoja ir J. Laužikas, teigdamas, jog „visuotinis bedvasingumas <...> ugdo bedvasį pilietį. Pedagogo ir visuomenės dvasingumas (taurumas) viena iš pagrindinių sėkmingo švietimo reformos sprendimų, jos įgyvendinimo problemų. Todėl kalbėdami apie švietimo reformą negalime pamiršti visos visuomenės, ypač pedagogo“ (Karčiauskienė, 2003).

J. Laužikas skleidė „naujojo auklėjimo“ atstovų idėjas ir apie psichinę mokytojo struktūrą bei vaidmenį ugdymo procese. Naujosiose teorijose ypač daug dėmesio skyrė emocinei sričiai (mokytojo jausmams). Išlavinti jausmai - tai mokytojo kūrėjo bruožas. Išlavintų jausmų mokytojui būdinga, kad jis žavisi savo darbo objektu (subjektu) – mokiniu, bręstančia asmenybe, atsidavęs ją ugdo ir aukojasi savo darbui. Tai - gyvenimą mylintis ir savimi bei kitais pasitikintis žmogus. Jis - dvasingas, skleidžia kitiems Gėrį, Grožį, Meilę. Ryšiai su mokiniu, su paslaptingu jo dvasios pasauliu - tai paskata puoselėti vertybes, jas perimti. Ypač svarbu, kad mokytojas puoselėtų Tiesos vertybes. Mokytojui turi būti gerai žinomos ir Šventumo vertybės. Mokytojo išgyvenimai, kuriuos jis patiria bendraudamas su jaunąja karta, - tai pagrindiniai naujosios mokyklos mokytojo privalumai. Taigi mokytojas - iškili asmenybė, vidine savo šviesa spinduliuojanti ne tik vaikams, bet ir visuomenei, tai – socialinio tipo žmogus (Tijūnėlienė, 2003).

J. Laužikas teigė, kad „naujosios mokyklos“ mokytojas - tai pirmiausia socialinio tipo mokytojas, bet jis privalo būti išsiugdęs ir kitų tipų - estetinio teorinio, etninio ir ekonominio - savybes. Tačiau metodinis mokytojo pasirengimas, žinios, racionalumas neturėtų nustelbti jo gebėjimo jausti, išgyventi, o tik jį papildyti (Tijūnėlienė, 2003).

Pedagoginė kultūra – vienas svarbiausių pedagogo autoriteto veiksnių. Visais laikais asmenybės formavimuisi didelę įtaką turėjo mokytojo autoritetas, suvokiamas kaip galinga ugdymo priemonė, apimanti daugelį mokytojo profesinių, moralinių savybių, supratimą, kad atlieka tautinį, kultūrinį ir visuomeninį darbą. XX a. pirmosios pusės lietuvių pedagogų darbuose išryškintas autoriteto veikimo pobūdis: be ugdytojo autoriteto ir noro tobulinti, be ugdytinio pasitikėjimo, noro tobulėti ugdytojas nepažins ugdytinio sielos bei dvasios, o ugdytinis neatvers savo vidaus ir nedalyvaus ugdyme – neprisiims ugdytojo dvasinių galių, nesutapatins jų su savo asmeniu ir galiausiai – nesieks tobulėti. Tokias idėjas ne viename straipsnyje kėlė J. Vabalas-Gudaitis, pašaukimą ugdyti įvardijęs kaip socialinės pareigos suvokimą, panašų į motinos potraukį vaikui (Karčiauskienė, 1993).

Siekiant kokybiškesnio ugdymo, vis didesnė reikšmė teikiama pedagogikos mokslo pasiekimams, tačiau suvokta, anot Vydūno, kad vien žinios neatskleidžia žmogiškumo esmės, besireiškiančios žmogaus išmintimi, teisingumu, kantrumu, skaistumu, meile. Naujausioji edukacinė teorinė mintis krypsta į klasiką: žmogiškosios prigimties atvėrimą, vertybes, idėjas, kūrybą. Pabrėžiama būtinybė sugrąžinti mokymui svarbios socialinės misijos traktuotę, reikalaujama atgaivinti aukštą pedagogo, kaip asmens ir profesionalo, statusą intelektualų visuomenėje. Mokytoją norima matyti ne kaip mokymosi teikėją ar nurodymų vykdytoją, bet kaip didelę pedagoginę kompetenciją ir aukštą akademinį bendrakultūrį brandumą pasiekusį aistringą kūrėją (Hargreaves, 2008). O juk tai iš esmės yra klasikinės idėjos, išsakytos jau pasaulinėje pedagogikoje ir Lietuvos ugdymo klasikų darbuose.

Pedagoginiai sugebėjimai – sėkmingos pedagoginės veiklos rodikliai. S. Šalkauskio (1991) teigimu, sėkmingas mokinių lavinimas ir išsilavinimas įmanomas tik tada, kai mokytojas tinkamai organizuoja mokinių veiklą, t. y. sprendžia protinimo uždavinius: stengiasi kuo sėkmingiau perteikti mokomąją medžiagą, išvystyti protines galias ir įjungti mokinių į aktyvų intelektualinį visuomenės gyvenimą. Tai reiškia, nurodo M. Karčiauskienė (1993), kad sudėtingiems uždaviniams spręsti ypač reikalingas mokytojo, kaip profesionalo, įnašas – ne tik profesinis mokytojo pasirengimas, bet ir faktiškasis mokytojo sugebėjimas sėkmingai dirbti mokyklinį darbą. Mokytojas, vedantis pamoką, privalo ruoštis jai iš anksto, po pamokos išanalizuoti jos vyksmą. S. Šalkauskio (1991) teigimu, kritiškas mokytojo savęs vertinimas, prarastos pamokos analizė – tolesnės sėkmės garantas ir mokinių pažangos veiksnys. Čia svarbi ne tik mokinių psichologinė būseną, bet ir mokytojo pedagoginis poveikis mokymo procese: neužgožiantis mokinių savarankiškumo ir leidžiantis abiem

mokymo proceso dalyviams būti aktyviems. Mokytojo nuostata, darbo stilius veikia ir mokinių nuostata, sąlygoja natūralų, be prievartos mokymosi stilių.

Mokslo apie žmogaus ugdymą prieiga – pedagoginis pasirengimas. Naujai besikurianti valstybinė visų lygių švietimo sistema kėlė atitinkamus reikalavimus mokytojui. Mokytojų rengimas vis labiau tapo aukštojo mokslo studijų dalyku. Straipsnyje „S. Šalkauskio didaktinės pažiūros“ M. Karčiauskienė atkreipia dėmesį, kad S. Šalkauskio mintys aktualios ir šiandien. Nagrinėjamu aspektu svarbus pedagogo siūlymas neleisti į mokyklą mokytojo, neturinčio pedagoginio pašaukimo (Šalkauskis, 1991). Taip pat ugdytojas privalo turėti: 1) bent minimalių pedagoginių gabumų, 2) teorinį nusimanymą, 3) praktinį patyrimą ir 4) faktinių sugebėjimų dirbti pedagogo darbą. Pastarasis reikalavimas ypač būtinas mokytojo profesijos atstovams ir įgyjamas tik studijuojant pedagogikos mokslą.

Ypatingą dėmesį mokytojo atrankai ir parengimui skyrė J. Laužikas, teigęs, kad mokytojas turi nuolat tobulinti kvalifikaciją pedagoginiuose kursuose, pavyzdinėse mokyklose. Jis teigė, kad mokytojai turi būti visapusiškai akademiškai parengti. M. Karčiauskienė, nagrinėdama tarpukario Lietuvos švietimo reformai išskirtinai reikšmingą J. Laužiko darbą „Švietimo reforma“ (1934), nurodo, kad autoriaus pateikti pedagoginių kursų planai verti dėmesio ir šiandien. Jos manymu, svarbus jo pabrėžtas mokytojo darbo planavimas – rimtas pasirengimas visiems mokslo metams, darbo savaitei ir detalizuotas kiekvienos darbo dienos planas (Karčiauskienė, 2003). Mokslininkė pažymėjo, kad šiame veikale svarbus akcentas skiriamas mokytojui, „kaip pagrindiniam švietimo reformoje keliamų tikslų realizavimo ir įgyvendinimo vykdytojui“, todėl pabrėžiamas jo „pilietinis ir profesinis parengimas, nuolatinis kvalifikacijų kėlimas ir tinkamų jo darbui kultūrinių ir materialinių sąlygų sudarymas“ (Karčiauskienė, 2003, p. 17).

Pirmajame nepriklausomos Lietuvos dešimtmetyje požiūrį į pradinės mokyklos mokytoją labiausiai lėmė būtinybė skleisti elementarias bendrakultūrinės žinias apie gyvenimą, ūkį, vaikų auklėjimą, sveikatą ir poreikis platinti raštingumą. Todėl, anot M. Karčiauskienės, „buvo pabrėžiama, kad mokytojas yra pagrindinė liaudies švietimo figūra“, o „visos švietimo sistemos ir ugdymo krypties pertvarka buvo viena pagrindinių Lietuvos problemų“ (Karčiauskienė, 1993, p. 4). Antrajame Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetyje, ekonominio ir kultūrinio gyvenimo nusistovėjimas ir sutvirtėjusi mokslo ir švietimo sanglauda sudarė sąlygas aiškiau išreikšti mokytojo, kaip visos tautos kultūros ugdytojo, sampratą. Siekiant Lietuvos kultūrą priartinti prie Vakarų šalių lygio, pradinę mokyklą ir mokytoją vis dažniau imta apibrėžti nebe kaip raštingumo ir elementarių žinių šaltinį, bet kaip plačios ugdomosios paskirties instituciją. Mokyklai priskiriant vis platesnes tautinio auklėjimo bei pilietinio ugdymo funkcijas, jos mokytojui buvo keliami vis didesni asmenybės, tautinės ir visuomeninės pozicijos, kultūrinio išprusimo reikalavimai. Taigi, to meto

edukologijos teorijoje susiformavo mokytojo kaip profesionalo samprata, kurioje nebeliko ryškios skiriamosios ribos tarp pradinės ir bendrojo lavinimo mokyklos mokytojo.

Apibendrinus visų to meto lietuviškos pedagogikos autorių požiūrius, galima sakyti, jog XX a. pirmoje pusėje Lietuvos Respublikoje subrendo klasikinė mokytojo samprata, teigianti, kad mokytoju gali būti ne kiekvienas. Tiek Vydūnas, nurodęs mokytojui augti pačiam, jei nori auginti kitus, tiek S. Šalkauskis, A. Maceina, J. Laužikas – atskleidę atsakingą ugdytojo vaidmenį visuomenei ir tautai, – visi šie autoriai pagrindė lietuvišką pažiūrą į ugdymą kaip bendražmogišką ir bendrakultūrę misiją, pažiūrą į mokytoją kaip į realizuojantį savo pašaukimą – skleisti bendražmogiškas ir bendrakultūres vertybes. Todėl pabrėžta, jog ugdytojas turi būti išskirtinai doras, dvasingas, bendrakultūriškai ir pedagogiškai išprusęs, suvokiantis savo tautinę ir kultūrinę misiją, atsakingai šiam darbui atrinktas ir parengtas.

Tarpukario Lietuvoje (1918–1940) nusistovėjusia klasikine mokytojo kaip visuomenės ugdytojo samprata remtasi ir atkūrus nepriklausomybę 1990 metais, kai neatidėliotinai svarbūs tapo posovietinės visuomenės pokyčiai (Karčiauskienė, 2003).

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima teigti, kad mokslininkų požiūris į mokytojo dvasines ir fizines savybes bei jų reikšmę ugdymo procese visuminis. Ugdymo turinį reglamentuojančiuose dokumentuose mokytojui (doram, kompetetingam, gerai išmanančiam ugdymo turinį), kuris suvokiamas kaip sektinas pavyzdys, keliami reikalavimai susiję su kraštui reikalingo patriotiško, išsilavinusio žmogaus ugdymo uždaviniais, „*perteikiant Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes*“ (Švietimo įstatymas, 2011). Galime teigti, jog mokytojų vaidmuo sudėtingas. Tai lėmė istoriniai ir dabarties veiksniai. *Su mokytojais siejami lūkesčiai keitėsi: XIX amžiuje pirmiausia rūpintis mokytojo dorinėmis savybėmis, o šiandieninėje ugdymo praktikoje mokytojui keliami pedagoginių sugebėjimų reikalavimai* (Arends, 1998).

1.2. Pedagogo vaidmuo švietimo kaitos procese

Keičiantis visuomenei, švietimo sistemai ieškoma būdų, kaip įgyvendinti spartėjančią švietimo reformą, kurios pagrindinis tikslas – savarankiška, jau mokykloje save kūrybiškai atskleidžianti asmenybė. Todėl siekiant užtikrinti kuo kokybiškesnį ugdymą kiekvienam mokytojui keliami nauji ir vis didesni reikalavimai. Mokytojui būtina tobulėti, mokytis, dirbti naujomis sąlygomis. Taigi pedagogai turėtų būti atviri kaitai ir, anot M. Fullan (1998), jų savastimi turėtų tapti suvokimas ir siekis būti visuomenės ir švietimo pokyčių tarpininku (Bankauskienė, 2010).

Mokytoją užgrūva vis daugiau neįprastų ir ne visada iki galo suvokiamų pareigų, vaidmenų, edukacinių naujovių. Iš esmės kinta vaidmenys pačiame mokymo procese, kur mokytojas nėra žinių perteikėjas, jis – bendradarbis, konsultantas, patarėjas, instruktorius. Tam būtinos naujos žinios, įgūdžiai, gebėjimai. Būtinai besikeičiantis mokytojas, nebijantis nuolatinio mokymosi, nes tik

tuomet jis gali ugdyti mokymosi motyvus, tik nuolat mokydamasis pats, siekdamas tobulinti save kaip asmenybę ir kaip specialistą, gali turėti įtakos kitų mokymosi kokybei ir veiklos efektyvumui.

Lietuvos Respublikos Seimas 2003 m. yra patvirtinęs Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatas, kuriose išdėstyti esminiai pedagogų profesinio rengimo principai: „Sukurama integrali mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kintantį mokytojo vaidmenį žinių visuomenėje ir šiuolaikiniam mokytojui būtinas naujas kompetencijas bei vertybines nuostatas. Kuriant žinių visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti“ (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, 2003).

Per pastaruosius dvidešimt metų visoje Europoje švietimo politika buvo orientuojama į švietimo kokybės gerinimą, mokytojų novatoriško mokymo gebėjimus, profesinių įgūdžių tobulinimą. Pasikeitė ir mokytojų darbo sąlygos, jų vaidmuo. Be geresnių gebėjimo mokyti įgūdžių, atsirandančių sistemingai tobulinant profesines žinias ir įsisavinant novatoriškus mokymo metodus, naujasis mokytojų vaidmuo iš jų reikalauja gebėti suvokti ir prisitaikyti prie konkrečios mokymo aplinkos tiek asmeniškai, tiek kolektyviai, kaip mokyklos bendruomenės atstovams.

Daugelyje šalių šie nauji mokytojams keliami reikalavimai neatsiejami nuo išaugusios savarankiškumo, kuris pedagogams suteikia daugiau galimybių prisitaikyti prie aplinkybių vykdant savo pareigas. Šis savarankiškumas neatsiejamas nuo didesnės atsakomybės – atsakomybės, kuri nebereiškia vien tik to, kad mokytojas turi laikytis institucijoje nustatytų veiklos veiksmų tvarkos. Jis privalo vertinti tų veiklų veiksmų tvarkos rezultatus. Pedagogo atsakomybės didinimas gali būti siejamas su skatinimu, kuriuo siekiama motyvuoti vykdyti naujas pareigas, apimančias daugiau nei gali apimti tradicinė mokytojo profesija.

Pagrindinis švietimo kaitos veiksnys mokytojas ir Lietuvos švietimo kokybės gerinimas įmanomas nuolat tobulėjant mokytojui, tampant profesionalia, kuriančia asmenybe, įprasminančia save pedagoginiame darbe. Mokytojai ne tik perteikia, bet ir plėtoja, apibrėžia ir naujai aiškina ugdymo turinį. Būtent nuo mokytojų mąstymo, požiūrio ir darbo klasėje priklauso, ko galiausiai išmoks jaunimas (Hargreaves, 1999). M. Fullan (1998) pabrėžia, kad ugdant jauną žmogų svarbu ne tik puoselėti gebėjimą keistis, bet ne mažiau reikšmingas ir moralinis ugdymo tikslas – pagerinti moksleivių gyvenimą, nesvarbu, kokia būtų jų gyvenamoji aplinka, ir padėti ugdyti piliečius, galinčius produktyviai gyventi ir dirbti dinamiškoje ir vis sudėtingesnėje visuomenėje (Fullan, 1998).

Lietuvos valstybė dviejų amžių sandūroje, kaip nurodo „Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos gairės“ (2002) įžengė į itin sparčios kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių, kuris kelia reikalavimus ir asmeniui, ir visuomenei, kartu – ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Lietuva tampa globalaus pasaulio ūkio, bendros informacinės, technologinės ir kultūrinės erdvės dalimi. Ji įsijungia į Vakarų demokratijos pasaulį, prisiimdama ir bendrą atsakomybę už jos vertybių išsaugojimą, tradicijų plėtotę bei atsinaujinimą (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos gairės, 2002).

Naujus reikalavimus mokytojo veiklai, jo kvalifikacijai ir kompetencijai diktuoja esminiai pastarųjų metų pasikeitimai visos Lietuvos valstybės gyvenime. Tam įtakos turėjo vidiniai ir išoriniai veiksniai: globalizacija ir įstojimas į Europos Sąjungą; kintančios ekonominės, socialinės ir politinės sąlygos; informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra; didėjantys visuomenės poreikiai ir reikalavimai švietimui; besikeičiantis mokytojo vaidmuo reformuotoje mokykloje; tarptautinės švietimo praktikos tyrinėjimai ir lyginamosios studijos. Tokiu būdu keičiasi mokytojo vaidmuo visuomenėje. Jis turi būti kvalifikuotas ir kompetentingas, orientuotas į savarankiškumą ir savikritiškumą, atsakingas ir kūrybingas (Barkauskaitė, 1997).

Šiandien mokytojui nebeužtenka būti geru tik savo srities specialistu, supratimo ir tiesos šaltiniu. XXI a. mokytojas turi gerai orientuotis nuolat besikeičiančioje visuomenėje, suprasti politinius, ekonominius bei socialinius pokyčius, mokėti juos įvardyti ir komentuoti mokiniams bei jų tėvams. Šiandieninis mokytojas turi gerai suvokti valstybės švietimo politiką, matyti europinį bei pasaulinį jos kontekstą (Bankauskienė, 2010).

Mokytojas – ne tik žinių perteikėjas ir mokinių vertintojas. Jo veikla plačiašakė. Kaip teigia V. Barnett (1994), J. Delores (1996), V. Tumėnienė, B. Janiūnaitė (2002), pasaulinių ir europinių švietimo dimensijų kontekstas sukuria iš esmės naują pedagogo veiklos erdvę, kurioje pastarasis turi imtis naujų, neįprastų vaidmenų. Keičiasi mokytojo tradicinių vaidmenų pobūdis ir ribos. Nebepakanka būti geru dalyko mokytoju, reikia daugiadiscipliniško požiūrio, plačios pedagogo erudicijos įvairiose srityse. Mokytojas turi būti ne tik informacijos pardavėjas, organizatorius, auklėtojas, bet ir ugdimosi/ mokymosi procesų skatintojas, visos bendruomenės vadovas. Tai akcentuojama ir pasaulinėse bei europinėse švietimo dimensijose, ypač nuostatose teikti prioritetą mokymuisi visą gyvenimą (Bankauskienė, Mikuličiūtė, 2004). Kaip teigia V. Barnett (1994), J. Delores (1996), V. Tumėnienė ir B. Janiūnaitė (2002), V. Būdienė (2004), T. Giedraitienė-Lileikienė (2002), L. Rudaitienė (1997), pasaulinių ir europinių švietimo dimensijų kontekstas sukuria iš esmės naują pedagogo veiklos erdvę, kurioje pastarasis turi imtis naujų, neįprastų vaidmenų, keičiasi ir j o tradicinių vaidmenų pobūdis bei ribos. Pasak V. Tumėnienės ir B. Janiūnaitės (2002, p. 25), pedagogas yra ir dalyko mokytojas, ir informacijos perteikėjas, ir organizatorius, ir socialinis pedagogas, ir metodininkas, ir novatorius, ir mokymosi procesų vadovas

bei skatintojas, ir filosofas, ir tyrėjas, ir konsultantas, ir bendradarbiaujantis kolega, ir auklėtojas, ir pokyčių tarpininkas (Bankauskienė, Mikuličiūtė, 2004).

Anot A. Hargreaves (1999), M. Fullan (1998), L. Stoll, D. Fink (1998), akcentuotinas ir pozityvus mokytojo požiūris bei nuostata kaitos atžvilgiu. Mokytojas, prieš pradėdamas ką nors gerinti nuolat besikeičiančiame pasaulyje, turi pažinti ir gebėti valdyti nuolat kintančias jėgas.

1.3. Pedagogo vaidmenys šiuolaikinėje mokykloje

Besikeičiančiame pasaulyje, kai keičiasi visuomenės požiūris į pedagogo veiklą, ugdymą, atsiranda naujos jo veiklos funkcijos, lemiančios naujus pedagogų vaidmenis. Šiandien jau nebepakanka būti vien tik geru savo dalyko žinovu – reikalingesnis kur kas platesnis požiūris, plati erudicija įvairiose srityse. Platesni mokymo tikslai paveikė su mokytojų vaidmeniu siejamus lūkesčius ir reikalavimus (Arends, 1998). Šiuolaikiniame pasaulyje kiekvienas žmogus susiduria su vis naujomis ir greitai besikeičiančiomis situacijomis, reikalaujančiomis ypač kompleksinių problemų sprendimo, o tam – vis naujo žinojimo ir mokėjimo (Bankauskienė, 2007).

Siekdami suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011), pedagogai turi imtis naujų, neįprastų vaidmenų, keičiančių tradicinių vaidmenų pobūdį ir ribas. Įprasta manyti, kad egzistuoja tik tradiciniai mokytojo vaidmenys (vertintojas, dalyko mokytojas, organizuojantis mokymo ir ugdymo procesą, perduodantis informaciją, klasės auklėtojas (bendraujantis, palaikantis ryšius su mokinių tėvais, padedantis spręsti problemas). Nagrinėdami lietuvių ir užsienio autorių (V. Tumėnienės (2002), G. Butkienės (1996), A. Kepalaitės (1996), L. Stoll (1998), E. Jensen (1999), D. Fink (1998), A. Hargreaves (1999), M. Fullan (1998) ir kt. darbus, galima išskirti daug naujų, tarpusavyje nesusijusių, šiuolaikinio mokytojo vaidmenų. E. Jensen (1999) šiuolaikiniam mokytojui, gebančiam naudotis įvairia informacija, pasiūlyti mokiniams tinkamą mokymosi stilių, priemones mokymo tikslams pasiekti, įvairiais būdais skatinančiam mokymąsi, priskiria mokytojo katalizatoriaus vaidmenį. Bižys, Linkaitytė, Valiuškevičiūtė (1995) labiau linkę mokytojo, kuriam būdingos nuostatos derinti mokymo ir mokymosi būdus, mokyti ugdytinius kaip mokyti, vaidmenį apibūdinti kaip mokytojo informacijos perteikėjo ir vaidmenų organizatoriaus.

R. Arends (1998) akcentuoja, jog mokymo ir mokymosi mene svarbiausia yra gero ir sėkmingai dirbančio mokytojo sampratos bei apibrėžimai. Veiksmingą mokymą įvairūs ugdymo specialistai apibrėžia nevienodai. *„Kai kas įrodinėja, kad geras mokytojas yra tas, kuris gali užmegzti su mokiniais santykius ir sukurti ugdančią bei asmens tobulėjimui palankią aplinką. Kiti gerą mokytoją apibūdina kaip žmogų, kuris vertina mokslą ir puikiai išmano tam tikrą akademinį dalyką. Dar kiti teigia, kad veiksmingai dirbantis mokytojas yra tas, kuris gali sužadinti mokinių*

energiją veikti, idant visuomenėje įsigalėtų teisingesnė ir žmoniškesnė tvarka” (Arends, 1998, p. 26). Arends (1998) kaip mokymo veiksmingumo priežastis išskiria mokslui gabius žmones, išmanančius savo dalyką, kuriems rūpi vaikų ir jaunuomenės gerovė. Taip pat reikia žmonių, kurie gali pasiekti rezultatų <...>. Šios savybės yra būtinos sąlygos mokytojo profesijai, tačiau jų nepakanka, jei nesama dar keturių aukštesnio lygio savybių grupių:

- Veiksmingai dirbantys mokytojai turi žinių pagrindus apie mokymą ir mokymąsi <...>.
- Veiksmingai dirbantys mokytojai turi geriausių mokymo būdų repertuarą <...>.
- Veiksmingai dirbantys mokytojai yra nusiteikę ir sugeba laikytis refleksyvaus, kolegiško ir orientuoto sprendimo požiūrio į visus savo veiklos aspektus.
- Veiksmingai dirbantys mokytojai supranta, kad mokyti mokomasi visą gyvenimą ir yra nusiteikę bei turi įgūdžių dirbti taip, kad gerėtų ir jų pačių mokymas, ir tobulėtų mokyklos (Arends, 1998, p. 26).

Planuojant ugdymo procesą nepakanka remtis vien tik asmenine patirtimi, konsultuotis su kitais pedagogais, atsižvelgti į individualius mokinio poreikius. Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos vertybėmis (Jovaiša, 2007). Todėl jį planuojant itin svarbūs ugdymo turinio dokumentai, orientuoti į šiuolaikinę mokymo ir mokymosi sampratą:

- Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011)
- Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700.
- Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. Įgyvendinimo programa ir priemonių planas. LR Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82.
- Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. ISAK-970.
- 2009-2011 metų Bendrasis pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. ISAK-1047.
- Bendrosios ugdymo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433.
- Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. ISAK - 970.

- Mokymosi kryptių pasirinkimo galimybių didinimo 14-19 metų mokiniams modelio aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. ISAK-715.
- Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. 1998-12-15 Nr. VIII-969.
- Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ISAK-256.

Šiandien ypač akcentuotinas ugdymo procesas, grindžiamas sąveikos paradigma. Toks mokymosi bendradarbiaujant modelis nėra kokios nors atskiros pedagoginės srovės vaisius. Jo ištakos siekia antikinę Graikiją, o dabartinė jo raida susijusi su XX amžiaus pradžios ugdymo psichologais ir pedagogikos teoretikais (Arends, 1998). Jo metu mokytojas renkasi mokinių aktyvumą ir kritinį mąstymą skatinančius mokymosi galimybių kūrėjų, organizatoriaus, partnerio, vaidmenis. Mokiniai (vieni arba drauge su mokytoju) skatinami ieškoti atsakymų, spręsti iškilusias problemas. Taip ugdoma atsakinga, savarankiška, aktyvi, siekianti žinių, mokanti bendrauti ir bendradarbiauti, siekianti konkretaus tikslo asmenybė. XX amžiaus gyvenimui būdinga globalinė tarpusavyje susijusios bendruomenės ir sudėtingos socialinės institucijos, kurių nariams reikia glaudžiai bendradarbiauti. Vadinasi, dauguma žmonių vertina bendradarbiauti skatinantį elgesį ir laiko jį svarbiu ugdymo tikslu (Arends, 1998).

N. Bankauskienė (2007) išskiria pagrindinius reikalavimus mokytojui:

- pateikti dėstomus dalykus su europiniu atspalviu;
- teigiamas požiūris į europines dimensijas (pliuralizmas, multikultūriškumas, demokratija); partneriškumo dvasios ugdymas;
- bent vienos Europos kalbos mokėjimas;
- kitų švietimo sistemų žinojimas;
- informacinių ir komunikacinių technologijų valdymas;
- europinių dimensijų išmanymas ir taikymas ugdymo teorijoje bei metodologijoje;
- europinių dimensijų mokymo inovacijų (ypač – modulinio mokymo) žinojimas.

Naujasis mokymasis – tai savianalizė, planavimu, refleksija pagrįstas savo kompetencijos (-ų) tobulinimas, vykstantis bet kokioje žmogaus veikloje ir besitęsiantis visą gyvenimą (Bankauskienė, 2007), todėl mokytojui nebeužtenka tradiciškai perteikti informaciją – būtina mokyti, kaip ir kur ją susirasti, pritaikyti. Nebepakanka būti vien geru dalyko žinovu, reikia plačios pedagogo erudicijos įvairiose srityse (švietimo vadyboje, psichologijoje, užsienio kalbose, kompiuteriniame raštingume). Būtent tuomet atsiskleidžia mokytojo kaip konsultanto vaidmuo, o mokinys tampa pagrindiniu mokymo(si) proceso veikėju. Vykstant mokytojo ir mokinio sąveikos paradigmą, paremtai pagarba, pasitikėjimu, mokytojas konsultantas pataria, kaip dirbti, konsultuoja užduočių atlikimo klausimais, pataria, kaip taikyti naujoves. Taip vyksta ne tik mokinio, bet ir

mokytojo tobulėjimas. Įvairūs mokslininkai pabrėžia, kad pedagogas turėtų būti nuolat atsinaujinantis, besitobulinantis ugdymo proceso veikėjas, sąmoningai žiūrintis į savo asmenybės, profesinį tobulėjimą, priimantis brandžius profesinius sprendimus. Akcentuojant kokybiško švietimo poreikį, išskirtinas mokytojo – eksperto vaidmuo, kai mokytojas geba profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, tirti pedagogines situacijas, naujas mokymosi strategijas, taikyti jas, kurti savo veiksmingas mokymosi strategijas. Taigi šiuolaikinis mokytojas turi suvokti, kad esminiai pastarųjų metų pasikeitimai visos Lietuvos valstybės gyvenime (globalizacija ir įstojimas į Europos Sąjungą, kintančios ekonominės, socialinės ir politinės sąlygos, informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra, didėjantys visuomenės poreikiai ir reikalavimai švietimui, besikeičiantis mokytojo vaidmuo reformuotoje mokykloje, tarptautinės švietimo praktikos tyrinėjimai ir lyginamosios studijos) keičia ir mokytojo vaidmenis (Bankauskienė, 2007).

Mokytojo vaidmenys ir kompetencijų kaita, europinių dimensijų kontekste, išryškinant mokytojo kvalifikacijos bei kompetencijos santykį, akcentuojant tradicinius, jau pakitusius mokytojo vaidmenis ir nurodant naujuosius. Anot V. Lamanausko (2004), XXI amžiaus mokytojo vizija – **mokytojas atsiskyrėlis** (sąmoningai pasmerkdamas save pastoviam kontaktui su vaikyste ir jaunyste, jis nutolsta nuo šiuolaikinio pasaulio realijų, pirmenybę teikdamas amžinumui), **mokytojas asketas** (jis išsižada šiuolaikinių gėrybių vardan gėrio, kurio vaikams negali suteikti jokios superšiuolaikiškos technologijos), **mokytojas misionierius** (tiesos nešėjas, nušviečiantis kelius ir takus, kurie veda į prasmę ir tikslą, be kurių bet kuri kompiuterinė programa praranda vertę).

„Lietuvos švietimo plėtotos strateginės 2003-2012 metų nuostatos“ (2003) pabrėžia, kad šiandieninis pedagogas turi pereiti prie interpretacinio santykio su švietimo turiniu (gebėti planuoti, konkretinti, individualizuoti švietimo turinį, naudoti tam šiuolaikinius mokymo ir ugdymo metodus).

Egzistuoja tradiciniai mokytojo vaidmenys:

1. dalyko mokytojas (informacijos perteikėjas, mokymo proceso vadovas, ugdymo proceso organizatorius);
2. auklėtojas (bendradarbiaujantis vyresnysis draugas, klasės lyderis).

V. Tumėnienė ir B. Janiūnaitė (2002) išskiria tokius pedagogo veiklos vaidmenis:

- informacijos perteikėjas;
- dalyko mokytojas;
- organizatorius;
- klasės lyderis;
- socialinis pedagogas;
- metodininkas;

- patyręs vyresnysis draugas;
- filosofas;
- klinicistas;
- novatorius;
- tyrėjas;
- mokymosi procesų vadovas ir skatintojas;
- bendradarbiaujantis kolega;
- konsultantas;
- auklėtojas;
- pokyčių tarpininkas.

Apibendrinta pedagogo veiklos vaidmenų schema, būdinga visiems šiuolaikinės mokyklos pedagogams pateikta 1 priede.

Motyvatorius

Ona Tijūnėlienė (2003) aptardama J. Laužiko teiginius apie mokytojo asmenybės reikšmę ugdymo procese nurodo kaip vieną iš pagrindinių J. Laužiko reikalavimų, jog „pagrindinis metodikos dėsnis: kiekvieną momentą matyti gyvą vaiką ir jam teikti tokią medžiagą ir tokiu būdu, kad būtų žadinamas jo susidomėjimas, aktyvumas, kad teikiama medžiaga atitiktų vaiko interesus ir skatintų biopsichinį jo vystymąsi, drauge neprieštarautų ir kultūriniais principams“ (Tijūnėlienė, 2003). Ugdymo efektyvumas priklauso nuo mokytojo pasiruošimo. Tinkamas didaktinių principų naudojimas yra mokytojo veiklos pagrindas numatant pamokos planą ir tokią pamokos struktūrą, kuri skatintų kūrybinį mokinių aktyvumą, sudomintų juos ir padėtų pasiekti gerų mokymosi rezultatų (Baltušytė, 2007). Mokytojas motyvatorius geba sudominti mokinius, palaikyti aukštą mokymosi motyvaciją.

Mokymo procesų vadovas

L. Stoll, D. Fink (1998) išskiria mokytojo kaip mokymo procesų vadovo vaidmenį. Teigiama, kad mokytojo pagrindinė veikla, geriausiai atsispindinti aptariant pamokas, joms keliamus reikalavimus, – ugdymo proceso organizavimas. Efektyviausiai dirba tie mokytojai, kurie:

- pradedą pamoką trumpa ankstesnės medžiagos peržiūra;
- pateikia pamokos tikslus;
- duoda aiškias ir nuoseklias instrukcijas bei paaiškinimus;
- leidžia visiems mokiniams aktyviai veikti pamokoje;
- užduoda daug klausimų, paklausia visus mokinius ir patikrina mokinių suvokimą;
- pateikia mokiniams šiuolaikinių nurodymų prieš skiriant užduotis;
- užtikrina sistemingą grįžtamąjį ryšį ir ištaiso atsiradusias mokinių klaidas;
- duoda aiškius ir vaizdingus savarankiško darbo nurodymus ir atidžiai seka mokinių;

- mokymąsi (Stoll, Fink, 1998).

Dėl kylančių problemų, mokant skirtingų gebėjimų mokinius, didelė dalis mokytojų mokymą įvardija kaip komplikuoatą procesą (Stoll, Fink, 1998). Pasak G. Butkienės, A. Kepalaitės (1996), mokslininkai išskiria penkias mokymo realybes, galinčias sukelti stresą:

- netgi geriausiomis sąlygomis mokymo rezultatai yra nenumatomi bei nepastovūs ir visiškai nepriklausomi nuo mokytojo ketinimo ir elgesio;
- mokytojas turi įvertinti, ką mokiniai išmoko. Mokytojas gali turėti tikslus ir detalius mokymo planus bei tikslus, bet nenumatoma ir neišmatuojama, ką mokiniai išmoksta per pamokas;
- akcentuojamas mokytojo profesijos unikalumas: kaip ne vienoje kitoje profesijoje čia unikalumas vertinamas ne pagal tai, ką jis daro, bet pagal tai, kokie yra mokinio laimėjimai. Tuo tarsi pabrėžiama, kad mokytojo sugebėjimas veikti mokinių elgesį ir išmokimą yra ribotas. Tik tai, kaip mokytojas pateikia save mokiniams, gali įkvėpti juos tinkamai elgtis;
- mokymo spontaniškumas ir betarpiškumas. Mokytojo sąveika su mokiniais yra nuolat kintanti, daugialypė, nereguliari. Jis turi elgtis lanksčiai, ypač netikėtose situacijose. Mokytojas yra atsakingas už visos klasės aktyvumą;
- mokymas yra toks unikalus, kad jo negalima nei detaliai aprašyti, nei apibrėžti. Jį galima tik patirti.

Konsultantas

Tarptautinių žodžių žodyne nurodoma (2004), kad *Konsultacija* (angl. consultation) apibūdinama, kaip patarimas, rūpinimasis, svarstymas, diskutavimas, informavimas). Mokytojas konsultantas gali mokiniams patarti, kaip dirbti, konsultuoti užduočių atlikimo klausimais, nurodyti šaltinius, literatūrą, patarti, kaip taikyti naujas technologijas ir kt. Longwoth (2000) teigia, kad atlikdamas šį vaidmenį konsultantas:

- padeda ugdytiniui vystyti savo mokymosi gūdžius atsižvelgiant mokymosi stilių;
- pataria kaip taikyti naujas technikas;
- palaiko nuolatinį, nenutrūkstamą grįžtamąjį ryšį;
- skatina ir palaiko ugdytinio pastangas mokytis netradiciniais būdais;
- padeda įveikti mokymosi sunkumus;
- individualizuoja mokymosi modulius;
- analizuoja ugdytinių mokymosi poreikius.

Mokytojas padeda mokiniui surasti reikiamą informaciją, išsiaiškinti, ar atitinka ji duotiems reikalavimams, taip pat suprasti, kaip šią informaciją panaudoti sprendžiant gautas užduotis, pritaikyti sudėtingų problemų sprendimui (Baltušytė, 2007).

Pagalbininkas

Mokytojo pagalbininko sąvoka labiau sietina su specialiųjų poreikių mokinių ugdymu. Tačiau ji būtina ir visame ugdymo procese. Mokytojas pagalbininkas mokiniams pateikia mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašą, supažindina su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis, pateikia įvairių lentelių, schemų, klausimų, formulių ir kt. „<...> mokytojo darbo tikslas daugiausia padėti mokiniams įgyti procedūrinių žinių ir specifinių įgūdžių <...>” (Arends, 1998).

Kontrolierius

Mokykla – tai įstaiga, kurioje svarbiausias dalykas yra kontrolė (Stoll, Fink, 1998, p.77). Mokytojas kontrolierius kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys, tikrina, ar išmokta kurso medžiaga. Tarptautinių žodžių žodyne (2004) nurodoma, kad žodis *Kontrolierius* (pranc. *contrôleur*) reiškia asmenį, kurio pareigos yra tikrinti kitų asmenų, įstaigų arba organizacijų veiklą.

Instruktorius pagalbininkas

Mokytojas instruktorius pagalbininkas nurodinėja, ką ir kaip reikia išmokti pamokoje, leidžia mokiniams pasirinkti veiklos formą, pataria, kaip atlikti užduotį, skatina bendradarbiauti ir pasikeisti nuomonėmis, leidžia patiems įvertinti rezultatus. Vertinimą ir įvertinimą galima apibrėžti kaip funkcijas, kurias atlieka mokytojai, norėdami spręsti apie savo mokymą ir mokinius (Arends, 1998).

Dalyko mokytojas

Hargreaves (1998), N. L. Gage, D. C. Berliner (1994), R. I. Arends (1998) akcentuoja kintantį mokytojo kaip dalykininko, dirbančio dviem kryptimis, vaidmenį (rengimasis pamokai, mokymo būdų pasirinkimas, vertinimo ir įsivertinimo planavimas). Šiuolaikinėje ugdymo sistemoje mokytojas, susidurdamas su vis naujomis ir greitai besikeičiančiomis situacijomis, turi būti lankstus ir nuolatos atsižvelgti į kintančius mokinių poreikius, situaciją klasėje. Mokytojas ruošdamasis pamokai apvarsto, kokios mokymo priemonės bus reikalingos perteikti dėstomo dalyko žinioms.

Mokytojas vertintojas

„Lietuvos Švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Švietimo gairės 2003 – 2013“ išskiria mokytojo kaip savo veiklos ir švietimo procesų tyrėjo vaidmenį. P. Jucevičienė (1997), V. Tumėnienė (2002), B. Janiūnaitė (2000) teigia, kad šiuolaikinis mokytojas turi sugebėti profesionaliai atlikti taikomojo pobūdžio tyrimus, analizuoti ugdymo procesą, ugdytinių poreikius, analizuoti savo veiklą, tirti įvairias pedagogines situacijas. Visą šią veiklą apibendrina mokytojo – tyrėjo vaidmuo.

Mokytojas novatorius

B. Janiūnaitė (2002) kaip vieną iš svarbiausių švietimo kaitos elementų nurodo novacijų diegimą. Anot jos, novacijos gali būti vidinės ir išorinės, ypač adaptuotos dalyvaujant įvairiuose tarptautiniuose projektuose ir pan. A. Hargreaves (1999) ir R. S. Barth (1990) teigia, kad pedagogas – novatorius, tai:

- susivokiantis naujovėse, ypač ateinančiose iš kitų šalių;
- gebantis naujoves kritiškai analizuoti.
- gebantis atpažinti jų paviršutiniškumą arba atrasti tvarkymo galimybes;
- gebantis naujoves kūrybiškai diegti savo pedagoginėje praktikoje.

P. Jucevičienė (1997), V. Tumėnienė (2002), A. Hargreaves (1999), B. Janiūnaitė (2004) ir kiti ypač pabrėžia pedagogo novatoriaus vaidmenį. Pedagogas novatorius yra:

- susivokiantis naujovėse, ypač ateinančiose iš kitų šalių;
- gebantis kritiškai analizuoti naujoves;
- gebantis atpažinti jų paviršutiniškumą ir atrasti tvarkymo galimybes;
- gebantis kūrybiškai diegti naujoves savo pedagoginėje praktikoje.
- Todėl galime teigti, kad yra tradiciniai ir pakitę pedagogo vaidmenys:
- išlieka tradiciniai (dalyko mokytojas ir auklėtojas);
- kinta tradicinių vaidmenų pobūdis;

Anot R. Grigo (1995), didėjant urbanizacijai bei visame pasaulyje senkant ištekliams, svarbi tampa žmoniškųjų išteklių efektyvaus panaudojimo problema. Svarbu ne tik pripažinti mokytojo veiklos naujoviškumo svarbą, bet ir gebėjimą naudotis naujomis informacinėmis technologijomis, sudaryti tam sąlygas (Bankauskienė, 2010). Informacinių kompiuterinių technologijų diegimo Lietuvos švietime strategijoje teigiama: „modernių mokymo priemonių diegimas glaudžiai siejasi su naujais bendraisiais ugdymo tikslais, o nauji ugdymo tikslai – su informacijos ir komunikacijos technologijos taikymu“ (Baltušytė, 2007). Mokykloje turi būti taikomi besimokančios informacinės visuomenės darbo metodai ir stilius, o kad tai būtų pasiekta, pirmiausia turi mokytis ir tobulėti pats mokytojas (Baltušytė, 2007). Šiandien mokytojas kaip ir ankstesniais laikais yra kritinė grandis mokymo procese, informacinių technologijų integracija ir išsilavinimas padeda formuoti naują mokytojo vaidmenį mokymo procese. Mokytojas šioje aplinkoje turi būti ne tik informacijos ir akademinų žinių šaltinis – jis padeda mokiniui suprasti patį mokymo(si) procesą (Baltušytė, 2007).

Refleksijos iniciatorius

Refleksija – tai įprotis arba menas analizuoti savo veiksmus, sprendimus ir veiklos rezultatus sutelkiant dėmesį į tų rezultatų siekimą. Prasmingai refleksijai reikia duomenų, arba „draugiškų faktų“ (Stoll, Fink, 1998). Kiekvieno vaiko kitokia aplinka, kitokios reikmės, mokymosi metodai ir požiūris į mokymąsi. <...> Klasės veikla yra prasminga, nes skatina mokytojus atsinaujinti, siekti profesinių sprendimų autonomijos, aktyviau dirbti (Stoll, Fink, 1998). Refleksija – tai grįžtamasis ryšys, kurios metu refleksijos iniciatorius turi siekti gauti iš mokinių grįžtamąjį ryšį.

Mokymosi aplinkos kūrėjas

Leidinyje „Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti“ (2008) teigiama: „Mokytojas nuolat turi jausti ne tik kolegų, bet ir vadovų pagalbą. Todėl būtina rasti būdų, kurie leistų mokytojui kokybiškai dirbti. Siūlomos galimybės, kurios suteikia erdvės kūrybiškam vadovo ir mokytojo bendradarbiavimui (priemonės, kurios padėtų visa tai įgyvendinti, turėtų būti nustatytos vadovams bendradarbiaujant su mokiniais, mokytojais, tėvais):

- pagalba kuriant edukacinę aplinką, tinkama produktyviam, netgi disciplinuoam mokymuisi“.

Mokymosi aplinka – bendrasis klimatas ir klasės struktūros, darančios įtaką mokinių reakcijai į mokomąsias užduotis ir įsigilinimui į jas (Arends, 1998, p. 507). Išradingai dirbantys mokytojai sukuria produktyvią aplinką, sutelkia dėmesį į tuos dalykus, kuriuos galima keisti, tokius kaip mokinių motyvacijos stiprinimas ir grupės raidos skatinimas (Arends, 1998, p.131). Mokymosi aplinka, klasės klimatas „gana abstrakti sąvoka, kuri betgi padeda tyrėjams ir mokytojams suprasti, kas yra klasės atmosfera arba etosas. Klasės klimato sąvokos teorinis pagrindas iš esmės siejasi su Kurto Lewino ir daugelio jo bendradarbių darbais, kuriuose parodyta, kad individų reikmių ir aplinkos sąlygų sąveikos yra pagrindiniai žmogaus elgesį paaiškinantys veiksniai“ (Arends, 1998, p. 116). Mokytojas rūpinasi ne tik klasės atmosferos kūrimu, bet ir edukacinių priemonių užtikrinimu. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose (2008) rašoma, jog mokytojas turi gebėti kurti ugdomąją aplinką ir mikroklimatą, užtikrinančius mokinių sveikatą ir saugumą, skatinančius mokinius bendrauti ir bendradarbiauti, gebėti pritaikyti aplinką įvairių poreikių mokinių veiklai skatinti; sudaryti sąlygas mokinių saviraiškai ir kūrybiškumui plėtotis, naudoti informacines komunikacines technologijas ugdymosi aplinkai kurti, valdyti klasėje vykstančius procesus.

Organizatorius

Mokytojas organizatorius vadovauja klasės kolektyvui, organizuoja mokymą(si), plėtoja gerus santykius su bendradarbiais, bendradarbiauja su ugdytinių tėvais. Vadovavimas klasei nėra savaiminis tikslas, o tai visos mokytojo vadovavimo funkcijos dalis (Arends, 1998, p.202). Klasės auklėtojas yra mokytojas, kuriam pavesta ugdyti klasės bendruomenę, susidedančią iš mokinių, jų tėvų ir mokytojų, dirbančių su klase. Jis ne tik vadovauja klasės bendruomenei, bet ir atstovauja jos interesams, ieško galimybių tenkinti jos poreikius. *Vadovavimas klasei ir mokymas susiję tarpusavyje. Vadovavimas klasei nėra savitiksliis; tai tik viena mokytojo visos vadovavimo funkcijos dalis. Mokytojo darbe vadovavimo ir mokymo funkcijų neįmanoma visškai atskirti. Kiekvienas mokytojo pasirinktas mokymo modelis ar būdas turi savąjį socialinį aspektą ir savuosius darbo reikalavimus, darančius įtaką ir mokytojų, ir mokinių elgesiui (Arends, 1998).* Klasės auklėtojas yra pedagogas, kuris:

- užtikrina ugdomų mokinių saugumą;

- ugdo tvirtas mokinių dorovės, pilietines, tautines bei patriotines nuostatas, laiduoja jų asmenybės galių plėtotę;
- rūpinasi pagalbos teikimu mokiniams, turintiems ugdymosi, mokymosi sunkumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių;
- nuolat informuoja tėvus (globėjus, rūpintojus) apie jų vaikų ugdymosi poreikius ir pasiekimus (Švietimo įstatymas, 2003).

Auklėtojas – ugdymo veikėjas, kurio pagrindinė funkcija auklėjimas. Klasės auklėtojas – mokyklos mokytojas, kuriam pavesta ugdyti klasės bendruomenę (Jovaiša, 1993). Ugdat vaika itin svarbus klasės vadovo vaidmuo. Tai vadovavimo menas, gebėjimas, supratimas, mokėjimas dirbti su daugybe skirtingų pasaulių auklėtiniais ir jų tėvais. Klasės vadovo kompetencija – būti diplomatiškam, geranoriškam, pasitikinčiam savimi ir kitais. Būtent šios savybės atneša tikėtiną sėkmę, vadovaujant klasei. Norint sėkmingai auklėti, reikia suprasti vaiko poreikius ir žinoti (rasti būdus), kaip juos patenkinti. Anot G. Butkienės, A. Kepalaitės (1996) sunku atskirti asmenybę nuo profesijos, ypač tose veiklos srityse, kurioms būdinga nuolatinė sąveika su žmonėmis. Mokytojo profesiją paprastai renkasi tie žmonės, kurie nori žiniomis dalintis su vaikais, siekia ugdyti asmenybę, kuriems malonu matyti, kaip vaikas auga, keičiasi, darosi protingesnis. Kiekvienas mokytojas klasėje atlieka keletą svarbių vaidmenų (nesvarbu, ar klasė orientuota į vaiką, ar ne). Pedagogų – auklėtojų visuomeninio vaidmens esmė, pedagoginės kompetencijos tobulinimas, yra nuolat tyrinėjami ne tik užsienio, bet ir mūsų šalies pedagogų (Jovaiša, 1993; Pukelis, 1998; Kavaliauskienė, 2004). Pastarieji akcentuoja, kad švietimo kokybės gerinimas įmanomas tobulėjant pačiam pedagogui, tampant profesionalia, kuriančia asmenybe, įprasminančia save pedagoginiame darbe. Tad tampa akivaizdu, kad nuolat kintantys jaunosios kartos ugdymo organizavimo bei realizavimo modeliai įpareigoja nuolat keistis ne tik ugdymo institucijas, bet ir pedagogus – auklėtojus nuolat tobulėti bei siekti kelti savo pedagoginę kompetenciją. Todėl kaip teigia A. Hargreaves (1999), G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996) tradicinis klasės vadovo vaidmuo reiškiasi, kad jis yra:

- vyresnysis draugas;
- klasės lyderis;
- psichologinio klasės klimato formuotojas;
- bendradarbiaujantis kolega;
- socialinis pedagogas.

Lietuvos mokyklos pobūdį, jos tikslų ir uždavinių įgyvendinimą dažniausiai lemia mokytojas – jo vertybinė nuostata ir profesinė kompetencija. Svarbu, kad mokytojas suprastų, jog ugdo ne tik žodžiais, bet ir būdamas šalia. Jis turi būti reiklus mokiniams ir sau, teisingas,

pareigingas, tolerantiškas, geranoriškas, gerbiantis žmogišką orumą. Mokykla laukia mokytojo, kurio darbą lemtų jo sėkmingo darbo sąlygos:

- geras savo dalyko supratimas bet ir nepaprastas gebėjimas išvelgti savo profesinio išsilavinimo ribas bei spragas ir nuolat jį tobulinti;
- gebėjimas įvesti mokinius į žinių, idėjų bei vertybių pasaulį žadinant kiekvieno nuostabą jį kūrybiškai papildyti ir keisti;
- mokytojo atvirumas kaitai, kūrybingumas, entuziasmas, stipri, gera valia įkvepia mokinius sekti jo pavyzdžiu, plėtoti savo kūrybines galias rizikuoti ir drąsiai siekti naujovių;
- mokytojui ir mokiniui būtina rami be baimės abipusiu pasitikėjimu grindžiama darbo atmosfera.

Mokykla turi tapti konkrečiu ateities pasaulio modeliui:

- formuluoti problemas;
- ieškoti atsakymų;
- visapusiškai analizuoti idėjas;
- argumentuoti savo nuomonę.
- aptarti mokomųjų dalykų žinių ir gebėjimų prasmę realaus gyvenimo kontekste.

D. Hopkins, M. Aincow, M. West (1998) teigia, kad svarbus yra pedagogų lankstumas, jų gebėjimas iš daugelio alternatyvų pasirinkti, bendradarbiauti su kolegomis ir ugdytiniais (Bankauskienė, 2010). Kaip ir visi profesionalai, mokytojui privalu turėti galimybes tobulinti savo įgūdžius, atnaujinti žinias ir palaikyti tarpusavio ryšius su kolegomis dalinantis patyrimu. Dalyvavimas įvairiuose projektuose mokytojams suteikia plačias galimybes patirties plėtimo ir skleidimo srityse (Baltušytė, 2007).

Darbo autorės nuomone, labai svarbu, kad mokykloje dirbantys mokytojai turėtų gerą pedagoginį ir psichologinį pasirengimą, būtų savarankiški, darbštūs, iniciatyvūs ir kūrybiški, atliktų kuo įvairesnius vaidmenis, lemiančius kokybiškesnį ugdymo(si) procesą.

1.4. Kvalifikacijos kėlimas ir kompetencijų plėtojimas, kaip viena iš būtinų sąlygų šiandienos pedagogui

M. Barkauskaitė (2002) aptardama švietimo reformos Lietuvoje 1918-1940 metus teigia, jog tuomet „mokytojų rengimas, kvalifikacijos kėlimas buvo atliekamas pradedant nuo ministro kreipimosi „neieškoti beprasmio ir pelningesnio darbo, bet pasišvęsti kilniam pedagoginiam darbui“, įvairių kursų (net su baigiamaisiais egzaminais), atvirų pamokų aptarimo, savarankiškų studijų iki egzamino, kurį organizavo įkurta Egzaminų komisija mokytojams, ypač „nestudijuojantiems psichologijos bei pedagogikos mokslų“ (Barkauskaitė, 2002). Reformų diegimo sėkmė priklauso nuo sėkmingai dirbančių pedagogų, tikslingai įsitraukiančių į

atsinaujinimo procesą, supratimo, požiūrio į jas. Pedagogai turi tapti ugdymo pokyčių ir visuomenės gerinimo procesų tarpininkais, todėl kvalifikacijos tobulinimo sritis labai svarbi visame švietimo reformos kontekste, keliančiame vis naujus reikalavimus mokytojui: ne tik profesinių, bet ir asmenybės požiūriu. Siekiant išugdyti visapusišką mokinio asmenybę, reikia visapusiškos mokytojo asmenybės, todėl intensyviai ieškoma adekvačių mokytojo veiklos tobulinimo būdų (Rydalienė, 2005).

Šiuolaikinė visuomenė dinamiška. Tik savarankiška ir atvira, pati savo veiklą projektuojanti, tobulinanti ir už ją atsakomybę prisiimanti mokykla šiandien gali laiku reaguoti į sparčius gyvenimo pokyčius, į netikėtus tikrovės iššūkius, į kintančius visuomenės poreikius (Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos. Švietimo gairės, 2002). Permainos moksle ir technikoje, socialinės transformacijos skatina keistis ir kelia naujus reikalavimus pedagogo karjerai – tobulėti ir mokytis visą gyvenimą, prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių gyvenimo sąlygų (Laužackas, Gedvilienė, Tūtlys ir kt., 2008). R. Adomonienė (2002) taip pat akcentuoja, jog suvokiant ir priimant visuomenės reikalavimus vyksta pedagogų profesinis augimas. Šiandieninėje visuomenėje vyrauja naujas požiūris į pedagogo poziciją ir kompetencijas (Stankevičienė, Bielinienė, Zimblienė ir kt., 2009). Barth nuomone, jei mokytojai nori, kad mokiniai kvėpuotų naujomis idėjomis, jie neturi slėpti nuo vaikų, jog ir patys mokosi. Nias su kolegomis pabrėžia lemiamą mokytojų vaidmenį savo pačių augimui (Stoll, Fink, 1998, P.186).

Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi nuostatuose kvalifikacijos tobulinimas apibrėžiamas kaip neformalusis švietimas ir savišvieta, kuriais siekiama įgyti, plėtoti profesinei veiklai reikalingas kompetencijas (Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-591).

Pedagogas turi turėti mokymosi per visą gyvenimą nuostatą Jis – kartu ir mokytojas, ir besimokantysis (M. Fullan, 1998).

K. Kaminskas (2000) akcentuoja, jog pedagogo profesinės kompetencijos, tobulinimo sistema laikoma viena iš svarbiausių sričių. Anot jo, profesinės kompetencijos tobulinimas tampa vienu svarbiausiu profesinio augimo veiksmu, susijusiu su švietimu, ir yra būtina sąlyga didinti pedagogo kaip visuomenės kaitos dalyvio vaidmenį.

Anot R. Želvio (2001, p. 34), „kvalifikacijos tobulinimas – turimų profesinių žinių bei įgūdžių atnaujinimo ir plėtojimo procesas. Visi švietimo organizacijose dirbantys pedagogai turi teisę nustatyta tvarka tobulinti savo kvalifikaciją. Norint gauti aukštesnę kvalifikacijos kategoriją, dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose būtinas. Pedagogai turi galimybę patys pasirinkti tobulinimosi kursų temas, laiką ir vietą, tačiau privalo asmeninius interesus derinti su organizacijos poreikiais.“

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) teigiama: „Pedagogo kvalifikacinis tobulinimasis – nenutrūkstamas procesas, suaugusiųjų švietimo sudėtinė dalis. Mokymosi įstaiga, kurioje dirba pedagogas, sudaro tam reikiamas sąlygas. Per 5 metus pedagogui skiriamas ne mažiau kaip 2 mėnesių trukmės laikas, kuriuo metu gaudamas visą atlyginimą, jis laisvai pasirinktu būdu tobulina savo kvalifikaciją. Pedagogų kvalifikacinis tobulinimasis skirstomas į *formalųjį ir neformalųjį*. Formaliojo kvalifikacinio tobulinimosi formos yra šios: dėstomojo dalyko ir jo metodikos, pedagogikos, psichologijos, humanitarinių ir socialinių disciplinų kursai; tikslinės stažuotės. Neformalusis pedagogų kvalifikacinis tobulinimasis – tai savanoriška pedagogo saviugda, kurią skatina švietimo įstaigos, ir valstybė remia tiek, kiek kursų turinys atitinka mokyklos interesus.“

E. Jurašaitė-Harbison (2005) taip pat išskiria formalųjį ir neformalųjį pedagogų mokymąsi. Anot autorės, pedagogų dalyvavimas įvairiuose kursuose, seminaruose, pedagogų tarybos posėdžiuose, kolegų veiklos stebėjimas yra formalusis mokymasis. Pedagogo kasdienė veikla, komunikavimas su kolegomis ir kt. priskiriama neformaliajam mokymuisi.

Remiantis D. Hopkinsu, pedagogų kvalifikacijos kėlimas paremtas individualia ir motyvuota jų pačių iniciatyva, aktyvumu ir atsakomybe (Barkauskaitė, 2001). Pedagogai siekdami išlikti konkurencingais tarp kolegų siekia motyvuotai tobulinti kvalifikaciją.

K. Kaminsko (2000) išskiriamos pedagogo profesinės kompetencijos tobulinimo(si) pakopos ir formos:

1. Etapinės formos:

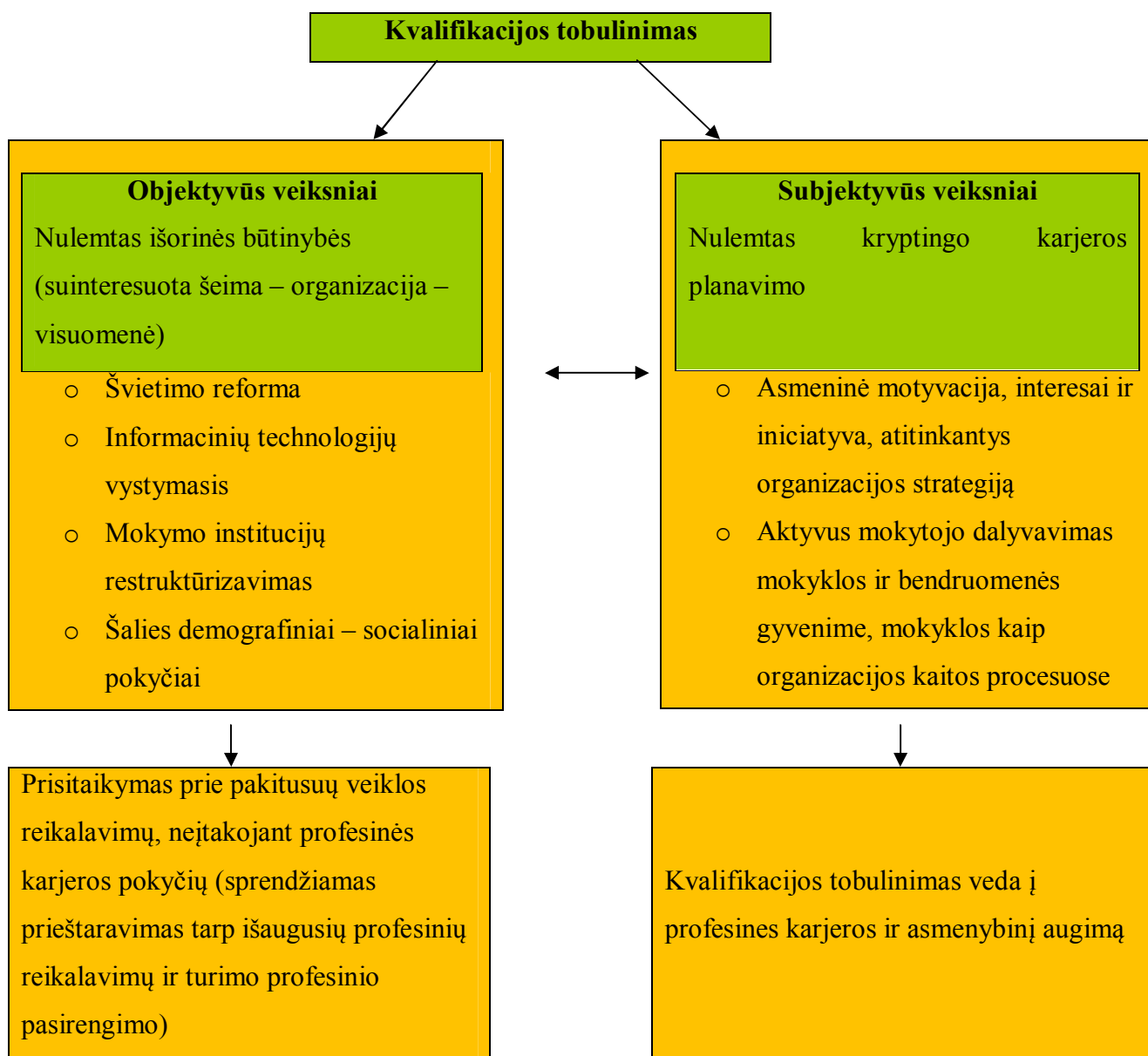
- tradicinis kvalifikacijos kėlimas kursų ir seminarų metu;
- rengimas ir dalyvavimas projektuose ar pedagoginiuose eksperimentuose...;
- užsienio seminarai ir stažuotės.

2. Nuolatinis profesinis tobulinimasis:

- dalyvavimas dalykinės asociacijos ar sąjungos veikloje;
- mokyklos lygio kėlimas (metodiniai būreliai, mokyklos tarybos renginiai);
- mokytojo saviugda, t.y. mokytojas mokytojui;
- individuali mokytojo saviugda (Kaminskas, 2000, p.78).

R. Laužackas, G. Gedvilienė, V. Tūtlys ir kt. (2008, p.31-32) išskiria „du profesinės kvalifikacijos tobulinimo tikslus: profesinį prisitaikymą ir profesinį tobulėjimą. Profesinis prisitaikymo bruožas – reaguoti į pasikeitusius kvalifikacinius reikalavimus, kai sprendžiamas prieštaravimas tarp mokytojui išaugusių reikalavimų ir jo pasirengimo.“ Autoriai teigia, jog pedagogų kvalifikacijos tobulinimo tikslas – atnaujinti ir pagilinti bendrąsias ir dalykines kompetencijas atsižvelgiant į vis sudėtingesnius pedagoginio darbo reikalavimus, o profesinę kvalifikaciją būtina nuolat tobulinti, nes ji nulemia ugdymo proceso sėkmę (R. Laužackas, G.Gedvilienė, V. Tūtlys ir kt. (2008, p.31).

R. Laužackas, G. Gedvilienė, V. Tūtlys ir kt. (2008) taip pat teigia, kad „kvalifikacijos tobulinimas orientuotas į prisitaikymą prie kintančių sąlygų, jis nedaro įtakos teigiamiems karjeros pokyčiams, nes tam reikalinga ir aktyvi asmeninė pozicija.“ Autoriai išskiria du esminius veiksnius, lemiančius kvalifikacijos tobulinimą: išorinę būtinybę (keliami aplinkos reikalavimai) ir kryptingą karjeros planavimą. Kvalifikacijos tobulinimą lemiantys veiksniai, planuojant profesinę karjerą, pavaizduoti 1 paveiksle. Mokytojai yra svarbiausi kaitos proceso veikėjai, kurie turi būti sąmoningai įsitraukę į švietimo kaitos procesą ir pasirengę tobulinti savo kasdienę praktiką klasėje (Motiejūnienė, Pranckūnienė, Vildžiūnienė, 2004). Todėl šiuolaikinis mokytojas turi suvokti, kad keičiantis ekonominei ir socialinei situacijai, keičiasi ir mokytojo vaidmenys.

1 pav. Kvalifikacijos tobulinimą lemiantys veiksniai, planuojant profesinę karjerą (pagal Laužacką, Gedvilienę, Tūtli ir kt., 2008, p.31)

2004 metais Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas“ ataskaitoje taip pat išskiriama dvejopa mokytojų poreikio kelti savo kvalifikaciją motyvacija: išorinė (keliami tik tam, kad to reikalauja mokytojų atestacija) ir vidinė (kvalifikacijos tobulinimas skatinamas vidinio mokytojų poreikio tobulėti). Pastebimą kvalifikacijos tobulinimąsi sąlygoja mokytojų tarpusavio konkurencijos, nauji švietimo sistemos kaitos bruožai, naujovių diegimas. Nauji mokymo metodai, didaktikos – viena iš mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pagrindinių sričių. Reikšminga mokymosi visą gyvenimą dalis, nebūtinai apribojama seminarų, kursų lankymu, formaliu mokymu, – individualus mokymasis visą gyvenimą dalis.

Apibendrinant šį skyrių galima daryti prielaidą, kad pedagogo kvalifikacijos tobulinimas ir kėlimas – vienas svarbiausių profesinės motyvacijos veiksnių. Teigiamas požiūris į pedagogų kvalifikacijos tobulinimą ir kėlimą svarbus pedagogams, ugdymo įstaigoms ir švietimo politikams. Mokytojas, rengiantis mokinius gyventi informacijos amžiuje, turi pats būti visavertis informacinės visuomenės pilietis. Modernios visuomenės vertybės ir gyvenimo būdas turi būti ne ugdymo objektas, o mokytojo gyvenimo savastis. Nuolatinis pedagogų mokymosi poreikis užtikrina kokybiškesnį ugdymo(si) procesą.

2. PEDAGOGŲ VAIDMENŲ KAITOS YPATUMŲ NUOLATINIO MOKYMO(SI) KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ

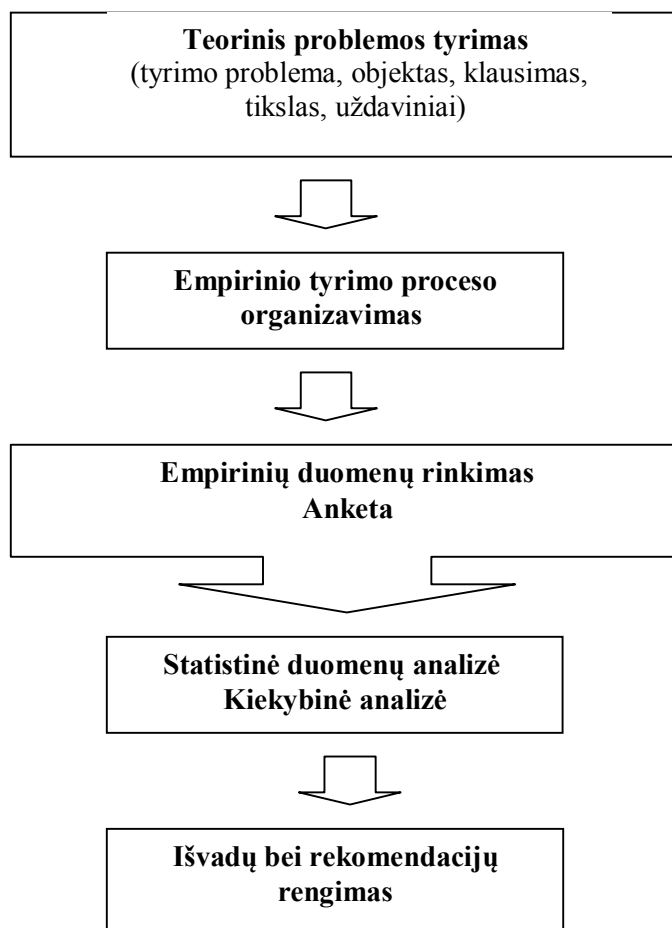
2.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristikos

Norint nustatyti vyraujančius pedagogų vaidmenis nuolatinio mokymo(si) kontekste buvo atliktas empirinis tyrimas. Tyrimu siekta ištirti mokytojo vaidmenų kaitą nuolatinio mokymosi kontekste ir patvirtinti arba paneigti hipotezę, kad pedagogų atliekami įvairesni vaidmenys lemia kokybiškesnį ugdymo(si) procesą.

Tyrimas vyko šiais etapais:

- Mokslinės literatūros pagrindu atliekama tyrimo problemos teorinė analizė. Išskirtas tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai, iškeliami hipotezė, išryškinamas teorinis ir praktinis darbo reikšmingumas,
- Remiantis teoriniu problemos tyrimu parenkami tyrimo metodai, numatomos tiriamųjų grupės.
- Atliekamas empirinis tyrimas apklausiant respondentus. Apklausa Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vyko 2011 metų vasario – kovo mėnesiais. Pedagogų apklausa padėjo surinkti statistiškai reikšmingus ir patikimus kiekybinius duomenis.
- Duomenų rinkimas ir duomenų bazės sudarymas Microsoft Office Excel 2003-2007.
- Aprašomoji duomenų analizė, rezultatų aptarimas.
- Pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Bendrasis tyrimo dizainas pavaizduotas 2 pav.

2 pav. Tyrimo dizainas

Tyrimas atliktas vadovaujantis trianguliacijos principu, tarpusavyje derinant *kokybinius ir kiekybinius metodus* (Kardelis, 2002). Kiekybinė prieiga leidžia nesunkiai apklausti daugiau respondentų, o kokybinė – išsamiau išsiaiškinti respondentų nuostatas ir požiūrį.

Kiekybinis empirinio tyrimo tipas pasirinktas, nes suteikia lengvai prieinamus ir patikimus objektyvius duomenis apie pedagogų kaip ugdymo proceso organizatorių vaidmenų kaitą nuolatinio mokymo(si) kontekste, leidžia atsekti loginius priežastinius ryšius tarp kintamųjų, padeda matematiškai klasifikuoti ir struktūrizuoti rezultatus (pateikti atsakymus, grafiškai sisteminti apklausos rezultatus ir daryti išvadas naudojantis dedukcijos metodu nuo atskirų faktų prie teorinių apibendrinimo patvirtinimo, kaip rekomenduoja autoriai Tidikis, 2003 ir Kardelis, 2007.

Nagrinėjant problemą, atliktas ir kokybinis tyrimas. Šiuo tyrimu siekiama geriau suvokti respondentų nuomonę, geriau suprasti jų požiūrį į nagrinėjamą problemą. Kokybiniuose tyrimuose individas nagrinėjamas kaip unikali asmenybė, savaip suvokianti socialinę tikrovę, išreiškiamą elgesiu. Kokybinis tyrimas, pasak Luobikienės (2000), tai „suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis problemų tyrimo tradicijomis.“

Siekiant ištirti pedagogų vaidmenų kaitą nuolatinio mokymosi kontekste, jų įtaką ugdymo(si) proceso kokybei, amžiaus įtaką, parengtas klausimynas, kurį sudaro keturi diagnostinių

kintamųjų blokai, mokytojams. Pradžioje trumpai pristatyta, kas ir koku tikslu atlieka tyrimą. Pateikta instrukcija, kaip pildyti klausimyną, akcentuojamas anonimiškumas.

Pirmąjį klausimyno bloką sudaro demografinės charakteristikos blokas (respondentų lytis, amžius, išsilavinimas, pedagoginis darbo stažas, turima kvalifikacinė kategorija, mokomas dalykas, mokyklos tipas, mokomos klasės).

Antrąjį klausimyno bloką sudaro teiginiai, skirti įvertinti individualius mokytojo atliekamus vaidmenis bendrojo lavinimo mokyklose. Kiekvienam klausimui pateikti galimi atsakymų variantai, į kuriuos respondentai turėjo galimybę pasirinkti galimus atsakymus pagal ranginę skalę

Trečiąjį bloką sudaro klausimai, leidžiantys įvertinti pedagogo kaip mokymo proceso organizatoriaus vaidmenį nuolatinio mokymo(si) kontekste. Kiekvienam klausimui įvertinti pateikti teiginiai atsakymų pasirinkimui ir trijų rangų skalės formatas juos įvertinti.

Ketvirtąjį bloką sudaro klausimai apie pedagogų profesinį tobulinimąsi.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės, vadybinės ir kt. literatūros, įvairių švietimo dokumentų analizė.
- Empiriniai: anketinė apklausa (pedagogams).
- Statistiniai: statistinė duomenų analizė naudojant Microsoft Office Excel 2003-2007 kompiuterinę programą. Atlikta kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė.

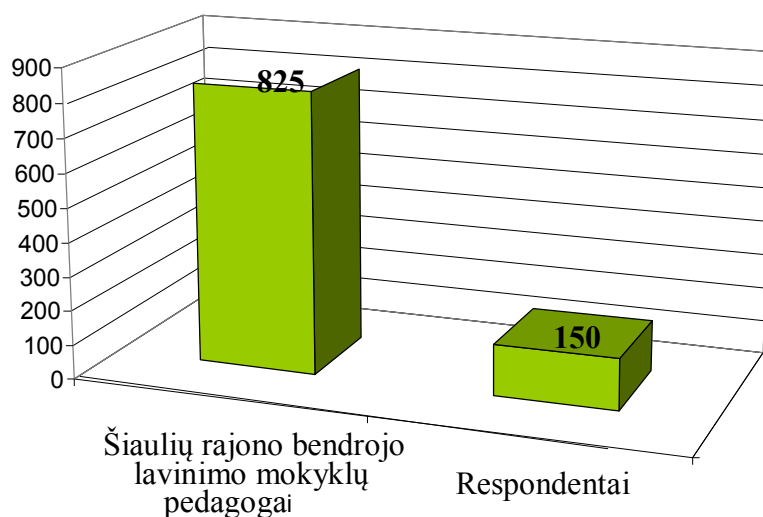
Tyrimo imtis. Tyrimas atliktas 2011 metų vasario – kovo mėnesiais Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose. Pasirinkta viena respondentų grupė – mokytojai. Prieš atliekant tyrimą buvo gauti pedagogų sutikimai dalyvauti tyrime ir žodiniai mokyklų vadovų leidimai atlikti apklausas. Tiriamųjų imtis buvo sudaroma ne pilnai laikantis atsitiktinumo principo, tai taikoma nedidelės apimties tyrimuose. Į imtį buvo įtraukti tie populiacijos elementai, kuriuos buvo patogų pasiekti. Iš viso apklausoje dalyvavo 150 pedagogų iš Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimnazijos (N=36) ir Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų (N=114) pedagogai. Anketų grįžtamumas – 86,2 proc. Anketa sudaryta atsižvelgiant į tiriamosios problemos aktualumą, kad kiekvienas klausimas būtų logiškai susijęs su apklausos tikslu. Klausimai pateikti blokais. Anketos aiškinamajame rašte nurodoma tyrimo svarba, respondento dalyvavimo reikšmė. Paaiškinama, kaip reikia užpildyti anketą.

Pedagogų situacija Šiaulių rajone. 2010 metų gruodžio 30 dienos duomenimis Šiaulių rajone pagrindinėje darbovietėje dirbo 825 mokytojai ir pagalbos mokiniui specialistai. Bendrojo lavinimo mokyklose dirbo 452 vyresnieji mokytojai (55 proc.), 213 mokytojų metodininkų (26 proc.), 154 mokytojai (18 proc.) ir 6 ekspertai (1 proc.). *Vyresniojo mokytojo ar vyresniojo pagalbos mokiniui specialisto kvalifikacinė kategorija* gali būti suteikiama asmeniui, gebančiam gerai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, nuolat atnaujinančiam savo žinias, aktyviai dalyvaujančiam metodinėje veikloje, skleidžiančiam savo gerąją pedagoginio darbo patirtį

institucijoje. *Mokytojo metodininko ar pagalbos mokiniui specialisto metodininko kvalifikacinė kategorija* gali būti suteikiama asmeniui, gebančiam puikiai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, pedagogines situacijas, diegiančiam šiuolaikinės didaktikos principus ir metodus, nuolat atnaujinančiam savo žinias, rengiančiam ugdymo projektus, aktyviai dalyvaujančiam metodinėje veikloje, skleidžiančiam savo gerąją pedagoginio darbo patirtį institucijoje ir regione. *Mokytojo eksperto ar pagalbos mokiniui specialisto eksperto kvalifikacinė kategorija* gali būti suteikiama asmeniui, gebančiam profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, tiriančiam pedagogines situacijas, naujas mokymosi strategijas, taikančiam jas, kuriančiam savo veiksmingas mokymosi strategijas, rengiančiam ugdymo projektus, mokymo ir mokymosi bei metodines priemones, skleidžiančiam gerąją pedagoginio darbo patirtį institucijoje, regione ir šalyje (Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai, 2008).

Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų didžiausia vyraujanti kvalifikacinė kategorija – vyresnysis mokytojas, todėl galima teigti, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose gerai organizuojamas ir analizuojamas ugdymo, mokymo ir mokymosi procesas, pedagogai nuolat atnaujina savo žinias, aktyviai dalyvauja metodinėje veikloje, dalijasi gerąją darbo patirtimi. Pedagogai siekia tobulėti, kelti kvalifikacinę kategoriją. 2010 metais Šiaulių rajone iš viso atestuoti 43 pedagogai ir pagalbos mokiniui specialistai: 30 mokytojų metodininkų (iš kurių net 7 atestuoti Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimnazijoje) ir 13 vyresniųjų mokytojų. 2011 metais planuoja atestuotis 64 mokytojai ir pagalbos mokiniui specialistai: 2 mokytojai ekspertai, 29 mokytojai metodininkai ir 33 vyresnieji mokytojai. Vis tik negalima teigti, jog mokinių ugdymo kokybė tiesiogiai priklauso nuo mokytojo metodinės veiklos, jo kvalifikacijos ar kvalifikacijos tobulinimo būdų, formų ar programų. Mokinių ugdymo kokybė priklauso nuo mokytojo kasdienio ugdomojo darbo.

Tyrime dalyvaujančių pedagogų ir Šiaulių rajone mokyklose, kaip pagrindinėje darbovietėje dirbančių mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų santykis pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. Tyrime dalyvaujančių pedagogų ir Šiaulių rajono mokyklose kaip pagrindinėje darbovietėje dirbančių mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų santykis

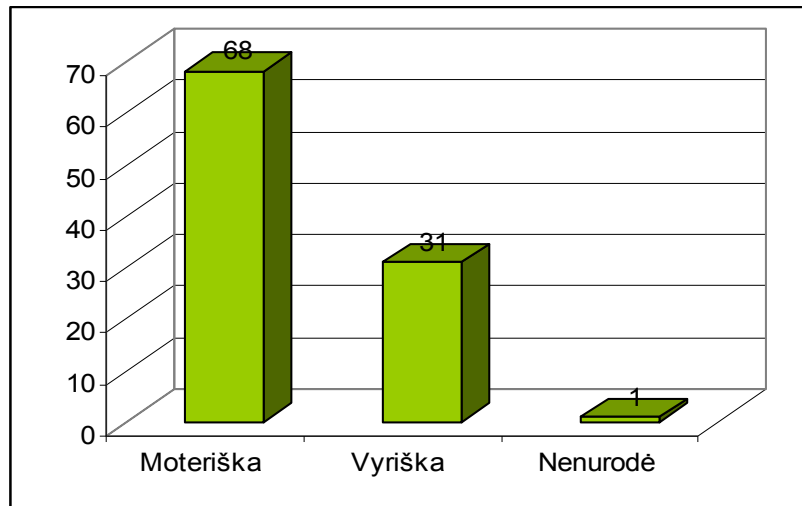
Palyginus Lietuvos Respublikos bendrojo lavinimo mokyklų, Šiaulių rajono ir respondentų kvalifikacines kategorijas, galima teigti, kad jos nežymiai skiriasi. Tai iliustruoja, kad tyrimo imtis reprezentuoja rajoną, nes pagal kvalifikacines kategorijas yra beveik tokia pati. Kadangi skirtumas tarp respondentų ir rajono pedagogų nėra žymus, darytina prielaida, kad kvalifikacinė kategorija statistiškai reikšmingos įtakos tyrimo rezultatams neturės. Lietuvos Respublikos bendrojo lavinimo mokyklose ir Šiaulių rajone daugiausia dirba mokytojai, turintys vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją (46,3 proc. ir 55 proc.). Apklaustųjų respondentų daugiausia mokytojų metodininkų (40 proc.)

1 lentelė

Tyrimo dalyvių ir Šiaulių rajono mokytojų kvalifikacinės kategorijos (%)

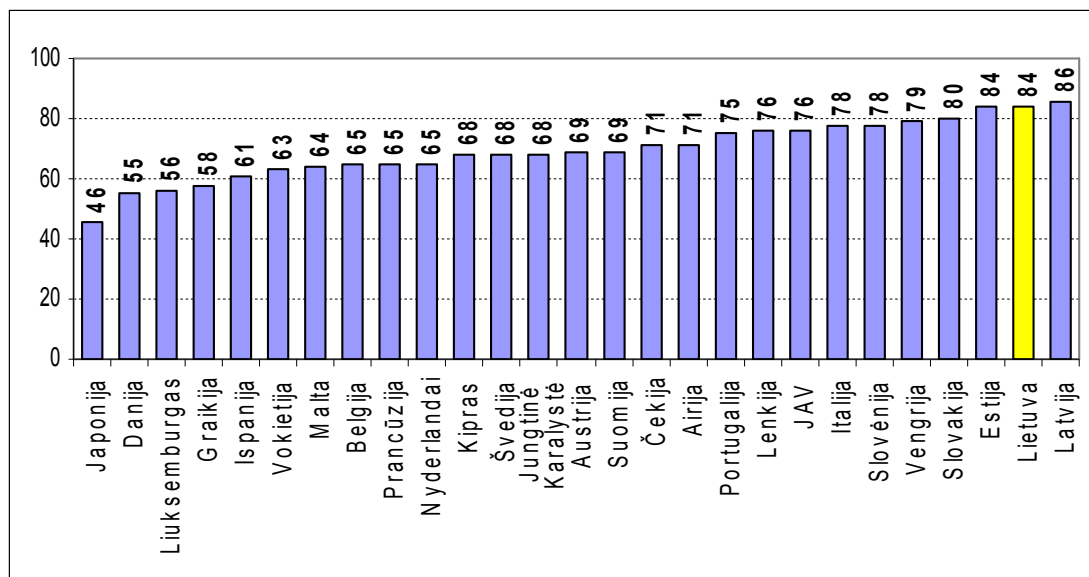
Kvalifikacinė kategorija	Šiaulių rajono pedagogai		Respondentai	
	N	%	N	%
Mokytojas	154	18	32	21
Vyresnysis mokytojas	452	55	56	37
Mokytojas metodininkas	213	26	59	40
Ekspertas	6	1	3	2

Išanalizavus demografinio bloko duomenis galima daryti išvadą, jog didžioji respondentų dalis – moterys (68 proc.). Vyrai sudaro 32 proc. visų apklaustųjų. 1 proc. savo lyties nenurodė (žr. 4 paveikslą).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N)

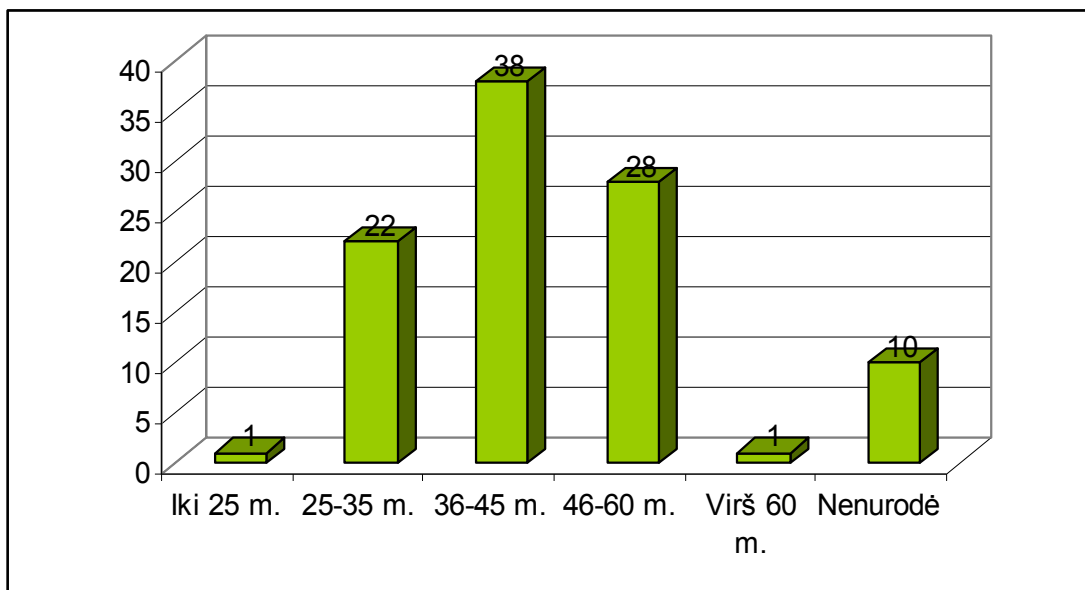
Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose dirba 87 proc. moterų ir 13 proc. vyrų. Palyginę rajono duomenis su Europos duomenimis (2009 metų statistiniais duomenys) matome, jog duomenys beveik tolygūs. Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose dirba 87 proc. moterų, Europos mokyklose – 84 proc.

5 pav. Mokytojų moterų dalis: Lietuva Europoje

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2009.

Tyrime dalyvavusių respondentų amžiaus intervalas įvairus. Kaip matyti iš 6 paveiksle esančių duomenų pasiskirstymo, apklaustųjų pedagogų vyraujantis amžius – 36-45 metai (38 proc.). Jauniausiajam respondentui 24 metai, o vyriausiajam – 62 (rajone dirba 6 proc. 60-64 metų amžiaus pedagogų). 15 respondentų (10 proc.) savo amžiaus nenurodė. Respondentų amžiaus vidurkis 43 metai. Šiaulių rajone daugiausia mokytojų dirba 45-49 metų amžiaus. Todėl galima teigti, jog tyrimo imtis beveik atitinka Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose dirbančių mokytojų pasiskirstymą pagal amžių.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=150)

Lietuvoje 2009-2010 mokslo metais vyraujantis pedagogų amžius buvo 50-54 metai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Mokytojų*, einančių pagrindines pareigas, pasiskirstymas Lietuvoje pagal amžių 2009–2010 m. m.

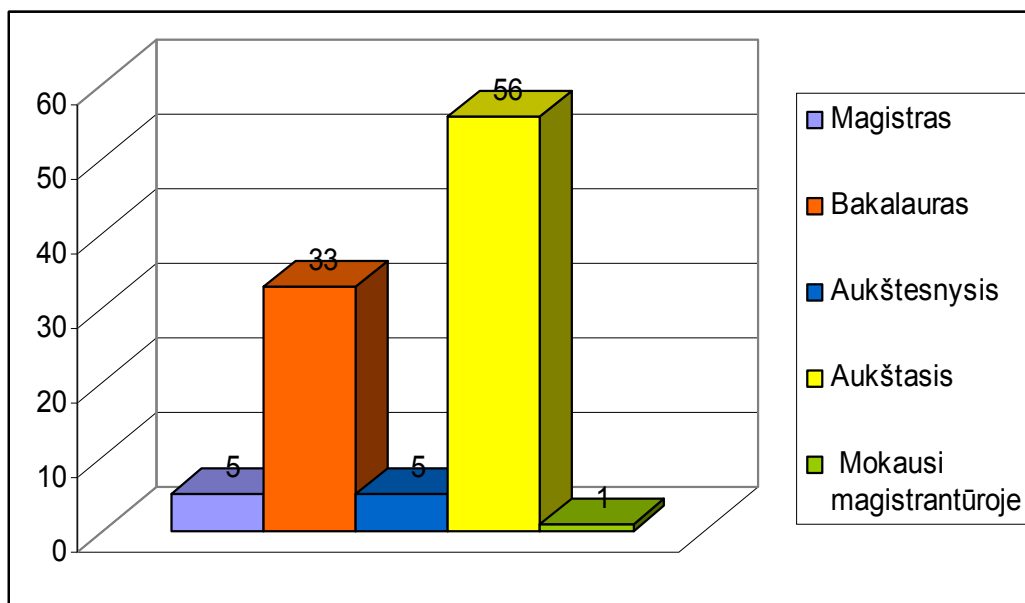
	Jaunesni nei 25 m.	25-29 m.	30-34 m.	35-39 m.	40-44 m.	45-49 m.	50-54 m.	55-59 m.	60-64 m.	65 m. ir vyresni
Iš viso	555	1905	2039	4399	5808	6534	6908	4619	2752	1458

Įskaitant mokyklų vadovus, jų pavaduotojus ugdymui ir ugdymą organizuojančių skyrių vedėjus, kurie turi pamokų.

Šaltinis: Lietuvos švietimas skaičiais, 2010

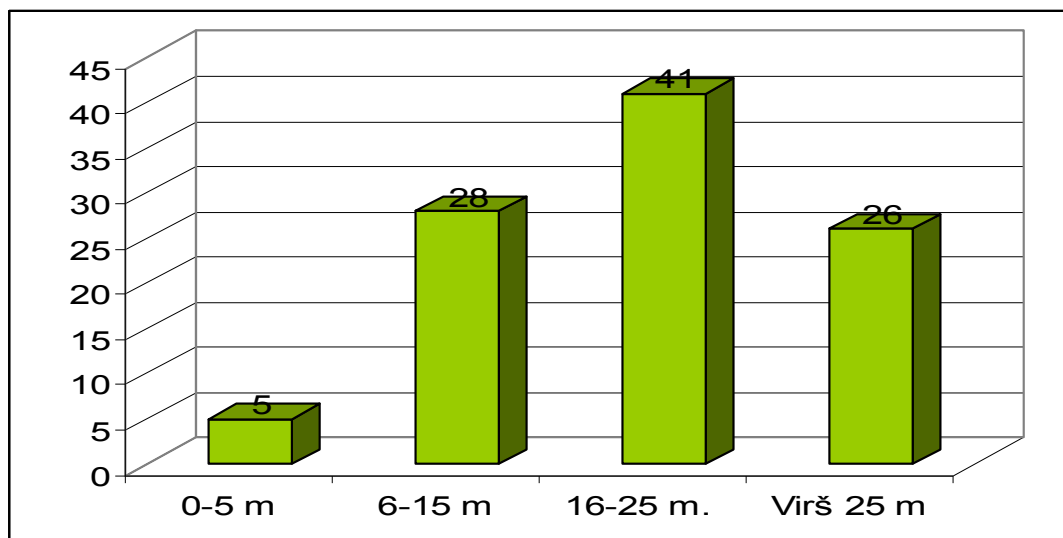
56 proc. respondentų nurodė, jog turi senojo pavyzdžio aukštojo mokslo diplomą, 33 proc. – bakalauro, 5 proc. – magistro išsilavinimą, 1 proc. – dar mokosi magistrantūroje. 5 proc. apklaustųjų teigia turintys tik aukštesnį išsilavinimą (žr. 7 paveikslą.). Galima daryti prielaidą, jog

bendrojo lavinimo mokyklose dirba kvalifikuoti pedagogai, tačiau tik apie trečdalį iš jų baigę šiuolaikines studijas.

7 pav. Respondentų išsilavinimas (N=150)

Iš 8 paveikslo matyti, kad beveik pusė respondentų (41 proc.) turi 16-25 metų pedagoginę darbo patirtį, virš 25 metų – 26 proc., 6-15 metų – 28 proc. Mažiausiai dirba jaunų žmonių, turinčių tik 0-5 metų darbo stažą (5 proc.). Galbūt nenorą dirbti pedagoginį darbą lemia maži atlyginimai, praktinių įgūdžių stoka. Respondentai, išdirbę mokyklose 16-25 ar virš 25 metų, turi didžiulę patirtį savo darbo srityje. Galime daryti prielaidą, jog darbo stažo dydį lemia atitinkami veiksniai pasirinktoje darbo vietoje: geros darbo sąlygos, galimybės tobulėti, pašaukimas pasirinktai profesijai, tinkama motyvavimo sistema.

8 pav. Pedagogų darbo stažas mokykloje (N=150)

Šiaulių rajono švietimo įstaigose dirba plačios darbo stažo amplitudės respondentai: 68 proc. turinčių 15 ir daugiau metų darbo stažą, 16 proc. turintys 10-14 metų darbo stažą. Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą atitinka Šiaulių rajono duomenims (žr. 8 paveikslą).

Apklausoje dalyvavo įvairius dalykus dėstantys pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojai. Tai matome iš 3 lentelės. Daugiausia tiriamųjų (28 proc.) dėsto lietuvių kalbą, matematiką (21 proc.), pradinio ugdymo dalykus (20 proc.), anglų kalbą (17 proc.) ir kūno kultūrą (16 proc.). Kai kurie mokytojai (5 proc.) dėsto net keletą dalykų .

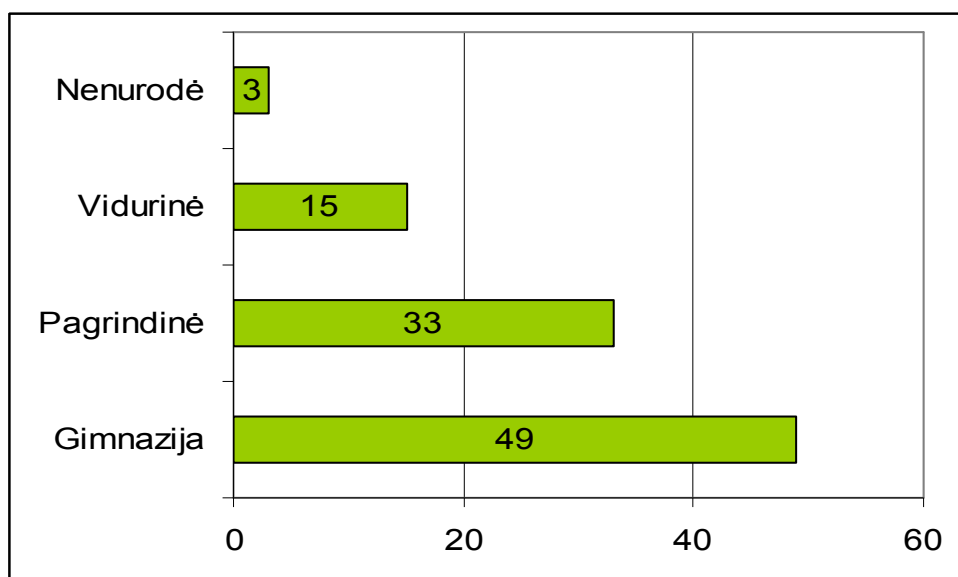
3 lentelė

Apklausoje dalyvavusių mokytojų pasiskirstymas pagal mokomus dalykus (N=150)

Dalykas	Mokytojų skaičius procentais
Lietuvių kalba	28
Matematika	21
Pradinis ugdymas	20
Anglų kalba	17
Kūno kultūra	16
Technologijos	8
Informacinės technologijos	8
Biologija	8
Geografija	7
Dailė	7
Rusų kalba	7
Etika	7
Nenurodė	7
Fizika	6
Istorija	5
Ekonomika	5
Socialinis pedagogas	3
Logopedinės pratybos	2
Priešmokyklinio ugdymo grupė	2
Braižyba	2
Chemija	2
Spec.pedagogė	1
Užklasinė veikla	1
Choreografija	1
Anglų (pradinės klasės)	1
Vokiečių kalba	1
Teatras	1

2010-2011 mokslo metais Šiaulių rajono švietimo įstaigų tinklą sudarė 3 gimnazijos, 3 vidurinės mokyklos, 17 pagrindinių ir 2 pradinės mokyklos (žr. 9 paveikslą). Apklausoje dalyvavo gimnazijų, pagrindinių ir vidurinių mokyklų mokytojai. Kaip matome iš 9 paveikslo, 49 proc.

respondentų nurodė, jog dirba gimnazijose, 33 proc. – pagrindinėse mokylose, 15 proc. vidurinėse ir 3 proc. visai nieko nenurodė.

9 pav. Mokyklos tipas (N=150)

4 lentelė

Respondentų ir Šiaulių rajono mokytojų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (%)

Mokyklos tipas	Šiaulių rajono mokyklos		Respondentai	
	N	Procentai	N	Procentai
Gimnazija	3	12	74	49
Vidurinė mokykla	3	12	22	15
Pagrindinės mokyklos	17	68	50	33
Pradinės mokyklos	2	8	-	-
Nenurodytas mokyklos tipas	-	-	4	3

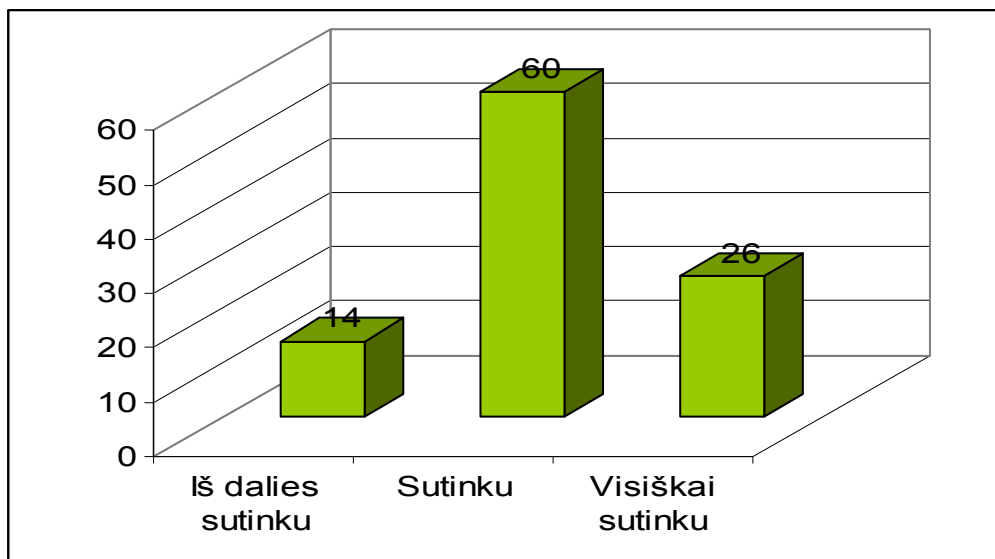
Pagal pateiktą imties charakteristiką galime tvirtinti, kad tyrimo imtis nenukrypsta nuo faktinių socialinių – demografinių tendencijų Šiaulių rajono švietimo įstaigose.

2.2. Pedagogų vaidmenų tyrimo rezultatai

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokius vaidmenis iš pateiktųjų atlieka bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai, kokią įtaką jie turi ugdymo(si) proceso kokybei ir palyginti jų atliekamas funkcijas pagal dvi amžiaus grupes.

Mokinių sudominimas mokomuoju dalyku (įdomus užduoties pateikimas, tinkamas darbo organizavimas ir kt.) – vienas svarbiausių faktorių, lemiančių sėkmingą mokinių mokymą(si).

Atliekantys motyvatoriaus vaidmenį (sudomina mokinius mokomuoju dalyku) visiškai sutinkantys nurodė 26 proc, sutinkantys – 60 proc, iš dalies sutinkantys – 14 proc. respondentų (žr. 10 paveikslą).

10 pav. Respondentų atliekamas motyvatoriaus vaidmuo (N=150)

Nei vienas iš respondentų nurodė, jog tokio vaidmens neatlieka. Taip pat nebuvo nei vieno, teigusio, jog tik iš dalies nesutinka, jog sudomina mokinius mokomuoju dalyku. Palyginę respondentų atsakymus pagal dvi amžiaus grupes (36-45 ir 46-60 metų) galime daryti išvadą, jog mokytojo motyvatoriaus vaidmuo panašiai suvokiamas abiejose amžiaus grupėse, nes respondentų atsakymai pasiskirstė beveik tolygiai (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

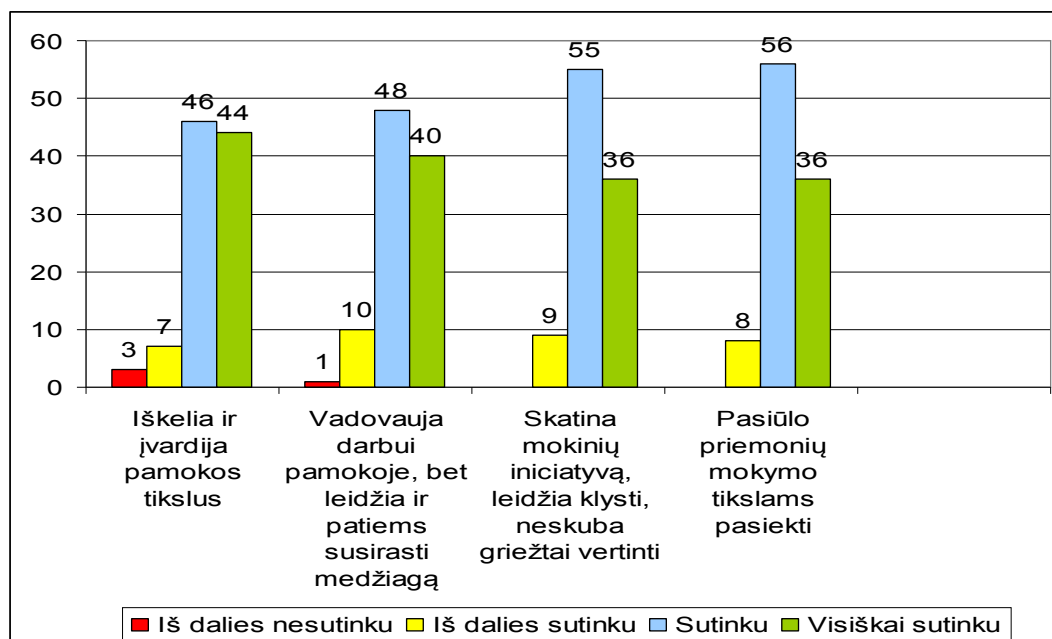
Respondentų atliekamo motyvatoriaus vaidmens palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

36-45 metai			46-60 metų		
Iš dalies sutinku %	Sutinku %	Visiškai sutinku %	Iš dalies sutinku %	Sutinku %	Visiškai sutinku %
17	49	34	5	49	41

Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose (2008) teigiama, jog mokytojai turi gebėti sudominti mokinius, palaikyti aukštą mokymosi motyvaciją. Gauti rezultatai leidžia teigti, kad didžioji dalis mokytojų nuolatinio mokymosi kontekste atlikdami mokytojo motyvatoriaus vaidmenį geba sudominti mokinius, palaikyti aukštą mokymosi motyvaciją.

Mokytojas, planuodamas kiekvieną mokymo ir mokymosi etapą (pamoką ar ilgesnį laikotarpį), turi atsižvelgti į tai, ko mokiniai jau yra pasiekę, formuluoti aiškius mokymosi tikslus

mokiniui individualiai, grupėms ar klasei. Mokytojas paaiškina mokymosi tikslus bei uždavinius, kad mokiniai žinotų, ko jie išmoks (žinos, supras, gebės) ir kaip parodys, kad išmoko (Neseckienė, 2006). Atliekantys mokymo procesų vadovo vaidmenį, iškeliantys ir įvardinantys pamokos tikslus visiškai sutinką nurodė 44 proc., sutinkantys – 46 proc., iš dalies sutinkantys – 7 proc., iš dalies nesutinkantys – 3 proc. respondentų. Vadovaujantys darbui pamokoje, bet leidžiantys ir patiems susirasti medžiagą visiškai sutinku teigia 40 proc., sutinku – 48 proc., iš dalies sutinku – 10 proc., iš dalies nesutinku – 1 proc. Skatinantys mokinių iniciatyvą, leidžiantys klysti, neskubantys griežtai vertinti visiškai sutinku teigia 36 proc., sutinku – 55 proc., iš dalies sutinku – 9 proc. Pasiūlantys priemonių mokymo tikslams pasiekti visiškai sutinkantys nurodė 36 proc., sutinkantys – 56 proc., iš dalies sutinkantys – 8 proc. respondentų (žr. 11 paveikslą). Taigi matome, jog dažniausiai vis tik mokytojai sutinka, kad pasiūlo priemonių mokymo tikslams pasiekti (56 proc.), skatina mokinių iniciatyvą, leidžia jiems klysti ir neskuba griežtai vertinti (55 proc.), vadovauja darbui pamokoje, bet leidžia ir patiems susirasti medžiagą (48 proc.), iškelia ir įvardija pamokos tikslus (46 proc.).

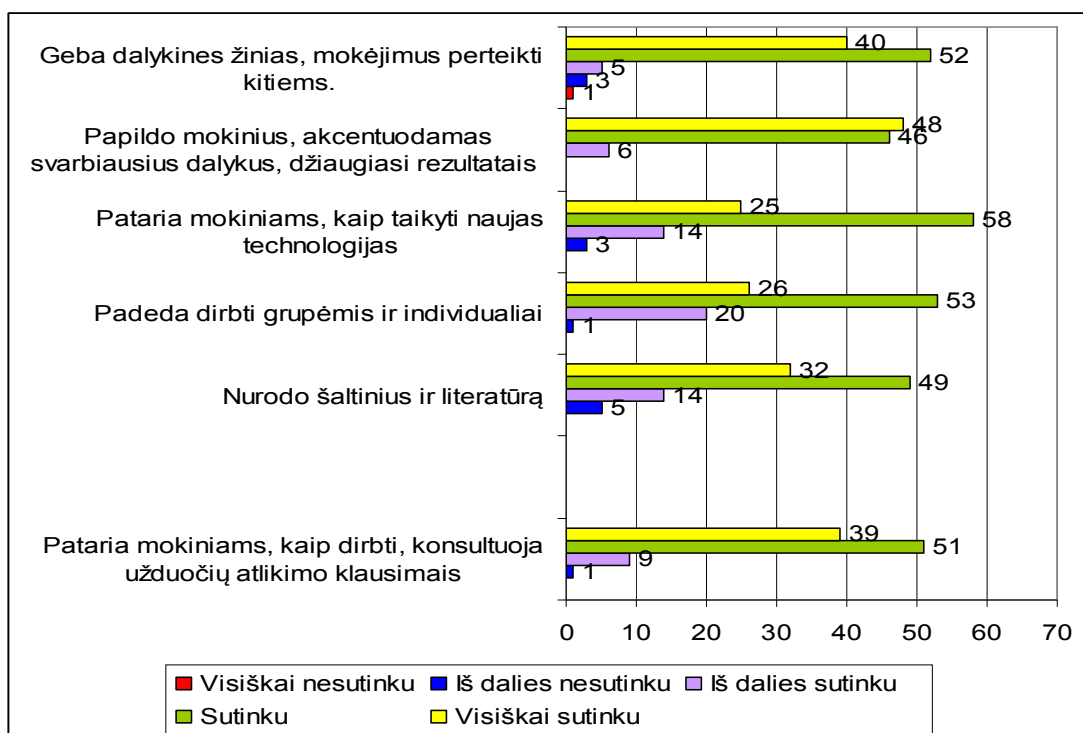
11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokymo procesų vadovo funkcijas (N=150)

Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose (2008) teigiama, jog planuodamas ugdymo turinį mokytojas privalo išsiaiškinti mokinių mokymosi poreikius ir pasiekimus, parinkti mokymo(si) medžiagą ir nuosekliai pritaikyti ją įvairių poreikių mokiniams. Palyginę dviejų amžiaus grupių rezultatus su bendrais rezultatais, matome, jog atsakymai beveik tolygūs. Daugiausia respondentai atsako visiškai sutinku arba sutinku, todėl galima teigti, kad mokytojai, norėdami užtikrinti kokybiškesnę ugdymą, atlieka ir šias funkcijas (žr. 6 lentelę).

Procentinis respondentų atliekamo mokymo procesų vadovo vaidmens palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai				46-60 metų			
	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Iškelia ir įvardija pamokos tikslus	-	-	44,9	55,1	2	-	49	49
Vadovauja darbui pamokoje, bet leidžia ir patiems susirasti medžiagą	-	-	45,5	54,5	2,9	5,7	45,7	45,7
Skatina mokinių iniciatyvą, leidžia klysti, neskuba griežtai vertinti	-	9,1	50	40,9	-	11,4	51,4	37,2
Pasiūlo priemonių mokymo tikslams pasiekti	-	18,1	45,5	36,4	-	-	57,2	42,8

Šiandien švietimas jau nebėra kažkas, kas reikalauja tik atgaminti. Jis turi kurti ateitį, todėl reikalauja sąmoningo tikslų, priemonių ir metodų pasirinkimo (Huse, 2001). Siekdami užtikrinti visavertį ugdymo procesą, pedagogai privalo aiškiai, apibrėžtai, logiškai ir pagrįstai iškelti pamokos tikslus. Pamokoje turi būti mokymo(si) tikslų, metodų ir mokymo(si) priemonių dermė. Mokytojas turi priimti sprendimus dėl Bendrųjų programų, mokyklos steigėjo bei mokyklos keliamų ugdymo tikslų ir uždavinių įgyvendinimo, pritaikant klasės ir atskirų mokinių poreikiams, ugdymo proceso organizavimo, kad kiekvienas mokinys pagal savo išgales pasiektų kuo geresnių rezultatų (Motiejūnienė, 2007). Iš pateiktųjų anketinių duomenų galime daryti prielaidą, jog respondentai teisingai suvokia mokytojo kaip mokymo procesų vadovo funkcijas ugdymo procese. Mokytojo pagalba pamokoje labai aktuali. Mokytojas konsultantas pataria mokiniams, kaip dirbti pamokoje, konsultuoja užduočių atlikimo klausimais, nurodo šaltinius ir literatūrą, padeda dirbti grupėmis ir individualiai, pataria, kaip taikyti naujas technologijas, papildo mokinius, akcentuodamas svarbiausius dalykus, džiaugiasi rezultatais drauge su mokiniais, geba dalykines žinias, mokėjimus perteikti kitiems. Didžioji dalis respondentų nurodo, jog sutinka, kad atlieka visas šias funkcijas pamokoje. Vis tik 1 proc. respondentų nurodo, jog negeba žinių ir mokėjimų perteikti kitiems. Nei vienas respondentas nenurodė, jog neatlieka tokio vaidmens (žr. 12 paveikslą).

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojo konsultanto funkcijas (N=150)

Palyginę dviejų amžiaus grupių rezultatus galime teigti, jog vyresnio amžiaus žmonės (46-60 metų) labiau atlieka mokytojo konsultanto vaidmenį nei 36-45 metų (žr. 7 lentelę).

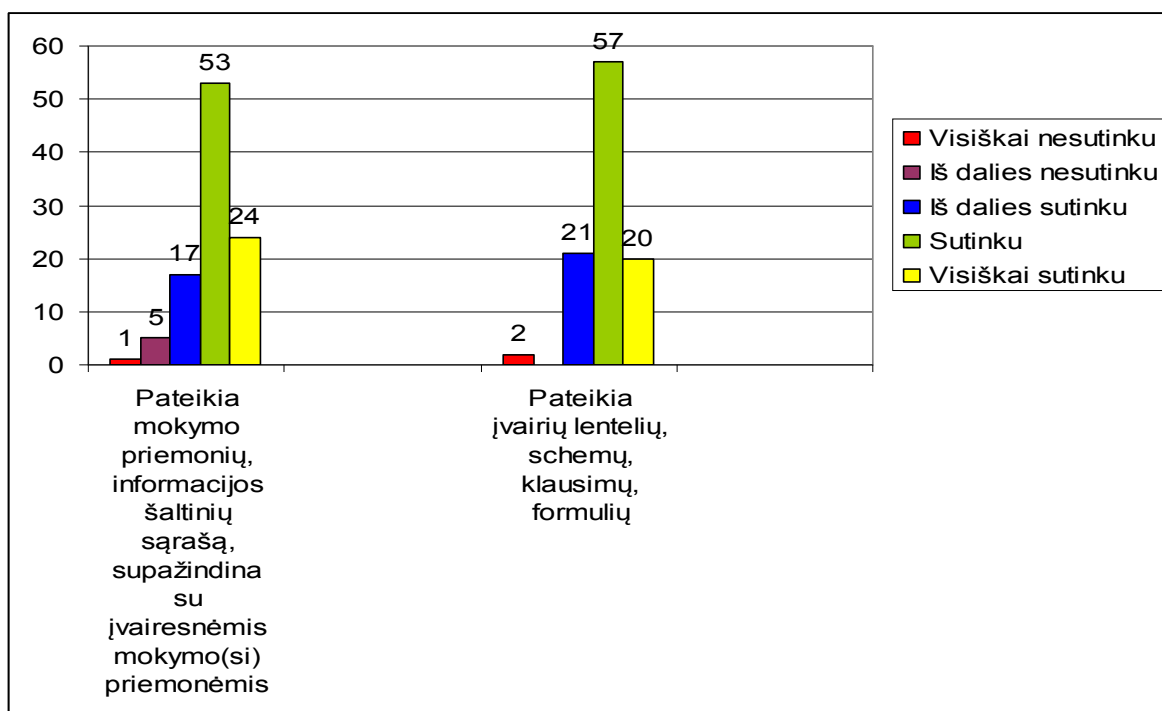
7 lentelė

Procentinis respondentų atliekamo mokytojo konsultanto funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai				46-60 metų			
	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Pataria mokiniams, kaip dirbti, konsultuoja užduočių atlikimo klausimais	-	6	48	46	5	5	45	45
Nurodo šaltinius ir literatūrą	3	17	51	29	5	5	45	45
Padedą dirbti grupėmis ir individualiai		26	40	34	-	8	75	17
Pataria mokiniams, kaip taikyti naujas technologijas	3	23	43	31	-	9	68	23
Papildo mokinius,	-	6	37	57	-	-	64	36

akcentuodamas svarbiausius dalykus, džiaugiasi rezultatais								
Geba dalykines žinias, mokėjimus perteikti kitiems.	6	3	43	48	-	5	54	41

Pagalba mokiniui suprantama ir kaip mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašo pateikimas, supažindinimas su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis, įvairių lentelių, schemų, klausimų, formulių pateikimas. Mokytojas pagalbininkas mokiniams pateikia mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašą, supažindina su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis, pateikia įvairių lentelių, schemų, klausimų, formulių ir kt. „<...> mokytojo darbo tikslas daugiausia padėti mokiniams įgyti procedūrinių žinių ir specifinių įgūdžių <...>” (Arends, 1998). Apklausos rezultatai rodo, kad didžioji dalis pedagogų pateikia mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašą, supažindina su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis. Tik 1 proc. teigia, kad niekada to nedaro, 5 proc. – iš dalies nesutinka atliekantys tokią funkciją, 17 proc. sutinka iš dalies. Visiškai mokiniams nepateikia lentelių, schemų, klausimų, formulių 2 proc. apklaustųjų, 21 proc. teigia iš dalies sutinka, kad atlieka tokią funkciją.

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų pagalbininkų funkcijas (N=150)

Palyginę bendrus atsakymus su 36-45 ir 46-60 metų amžiaus grupių respondentų atsakymais, matome, jog atsakymai pasiskirstė beveik tolygiai. Dauguma respondentų nurodo, jog

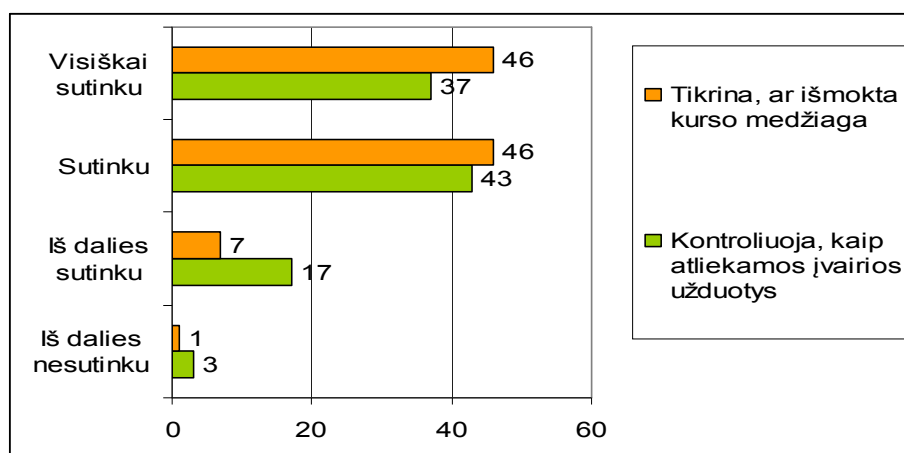
atlieka šią funkciją. Nei vienas nenurodė, jog neatlieka tokios funkcijos. Todėl galima daryti išvadą, jog amžius neturi jokios įtakos ir didžioji dalis pedagogų atlieka mokytojo pagalbininko vaidmenį.

8 lentelė

Procentinis respondentų atliekamo mokytojo pagalbininko funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai					46-60 metų				
	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Pateikia mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašą, supažindina su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis	-	3	9	59	29	-	-	10	46	27
Pateikia įvairių lentelių, schemų, klausimų, formulių	3	-	26	48	23	-	-	8	68	9

Dar vienas mokytojo atliekamas vaidmuo – kontrolieriaus (tikrina, ar išmokta kurso medžiaga, kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys). Nei vienas respondentas nenurodė, jog neatlieka tokio vaidmens. 46 proc. respondentų visiškai sutinka, jog tikrina, ar išmokta kurso medžiaga, 46 proc. – sutinka, 7 proc. – iš dalies sutinka ir 1 proc. – nesutinka. Teiginiui, jog kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys, visiškai pritarė 37 proc. apklaustųjų, sutiko – 43 proc., iš dalies sutiko – 17 proc., iš dalies nesutiko - 3 proc. visų apklaustųjų (žr. 14 paveikslą). Todėl galima daryti išvadą, jog pedagogai atlieka ir mokytojų kontrolierių vaidmenis.

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų kontrolierių funkcijas (N=150)

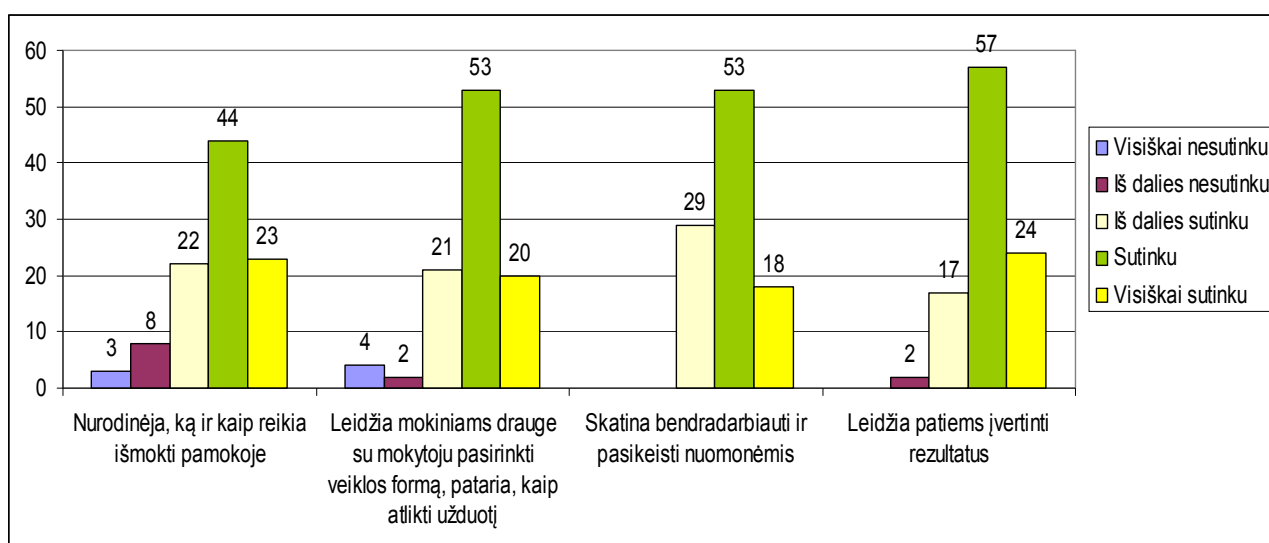
Palyginus respondentų atsakymus pagal amžiaus grupes, matome, jog rezultatai mažai kuo skiriasi nuo bendrų rezultatų. Abiejų amžiaus grupių respondentų vienodas požiūris į mokytojo kontrolieriaus atliekamas funkcijas (14 proc.), todėl galime daryti prielaidą, jog mokytojo funkcijoms atlikti amžius neturi jokios įtakos (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Procentinis respondentų atliekamo mokytojo kontrolieriaus funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai				46-60 metų			
	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys	3	14	41	42	-	14	45	41
Tikrina, ar išmokta kurso medžiaga	-	3	46	51	-	9	50	41

Ugdymo procese mokytojas atlieka ir mokytojo instruktoriaus pagalbininko vaidmenį (nurodinėja, ką ir kaip reikia išmokyti pamokoje, leidžia mokiniams pasirinkti veiklos formą, pataria, kaip atlikti užduotį, skatina bendradarbiauti ir pasikeisti nuomonėmis, leidžia patiems įvertinti rezultatus. Iš 15 paveikslo matome, jog didžioji dalis respondentų sutinka atliekantys visas mokytojo instruktoriaus funkcijas. Tik keli procentai apklaustųjų teigia, jog visiškai nesutinka arba iš dalies nesutinka, jog atlieka tokias funkcijas.

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų instruktorių pagalbininkų funkcijas (N=150)

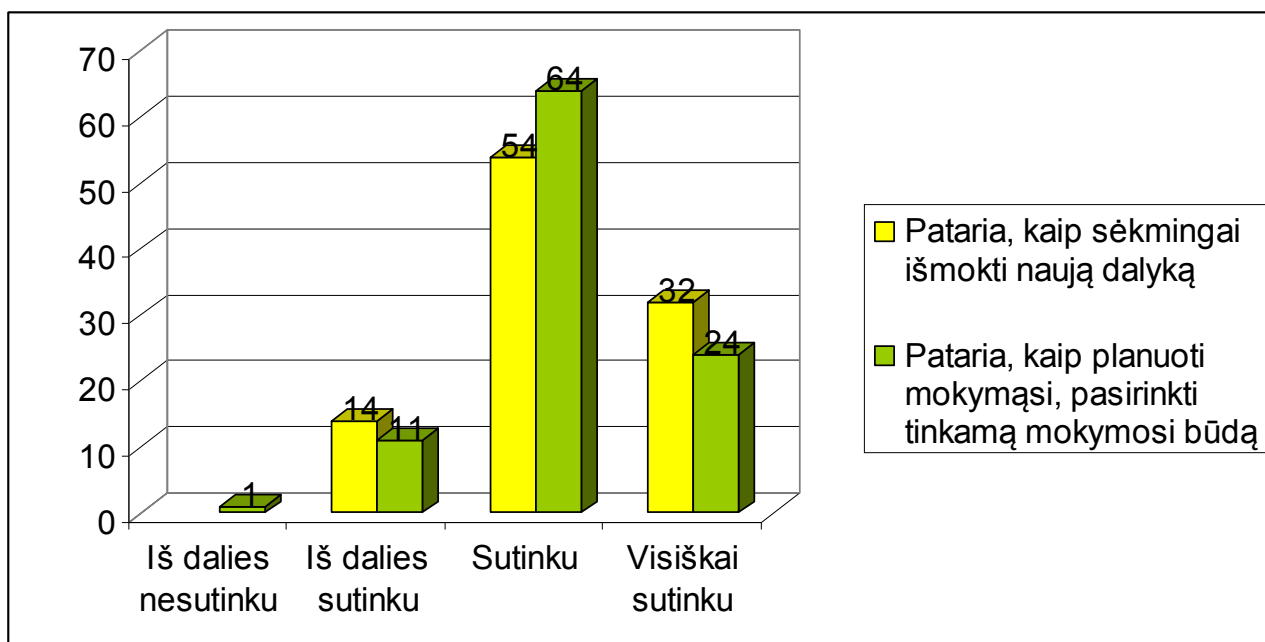
Palyginę abiejų amžiaus grupių respondentų atsakymus, matome, jog nei vienas 46-60 metų respondentas nenurodė, jog neatlieka tokio vaidmens arba visiškai nesutinka. 36-45 metų amžiaus grupėje po 2 proc. respondentų nurodė, jog visiškai nesutinka, jog nurodinėja mokiniams, ką ir kaip reikia išmokti pamokoje. 2 proc. respondentų teigia, jog visiškai nesutinka, jog leidžia mokiniams drauge su mokytoju pasirinkti veiklos formą, pataria, kaip atlikti užduotį. 1 proc. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus į klausimus nurodo, jog trečdalis 46-60 metų amžiaus respondentų (4 proc.) nenurodinėja mokiniams, ką ir kaip reikia išmokti pamokoje. Panašiai atsakyta ir į klausimą apie veiklos formos pasirinkimą, patarimus, kaip atlikti užduotis (4 proc.; 11 proc.). Abiejų amžiaus grupių respondentų nuomonės beveik sutapo, atsakant į klausimus apie bendradarbiavimą pamokoje ir mokinių įsivertinimą.

10 lentelė

Procentinis respondentų atliekamo mokytojo instruktoriaus funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai					46-60 metų				
	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Nurodinėja, ką ir kaip reikia išmokti pamokoje.	2	2	5	14	12	-	-	8	10	4
Leidžia mokiniams drauge su mokytoju pasirinkti veiklos formą, pataria, kaip atlikti užduotį	2	1	5	16	11	-	-	5	13	4
Skatina bendradarbiauti ir pasikeisti nuomonėmis	-	-	8	14	13	-	-	4	10	8
Leidžia patiems įvertinti rezultatus	-	1	10	15	9	-	-	3	12	7

Šiandieninėje informacijos ir žinių visuomenėje pedagogas atlieka ir dalyko mokytojo funkcijas (pataria, kaip sėkmingai išmokti naują dalyką, kaip planuoti mokymąsi, pasirinkti tinkamą mokymosi būdą). Nei vienas respondentas nenurodė neatliekąs dalyko mokytojų funkcijų. Iš 16 paveikslo matome, jog siekdami užtikrinti kuo kokybiškesnį ugdymo(si) procesą didžioji respondentų dalis atlieka ir šias funkcijas. Tik 1 proc. respondentų nurodė, jog iš dalies nesutinka, jog atlieka tokį vaidmenį.

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas dalyko mokytojų funkcijas (N=150)

Palyginę respondentų atsakymus pagal amžiaus grupes, matome, jog 5 proc. 46-50 metų respondentų teigia, jog iš dalies nepataria, kaip mokiniam planuoti mokymąsi, kaip pasirinkti tinkamą mokymosi būdą. Ypač skiriasi 46-60 metų respondentų požiūris į mokymosi planavimo patarimą, tinkamų mokymosi būdų pasirinkimą. 9 proc. 36-45 metų iš dalies sutinka, jog pataria kaip mokiniam planuoti mokymąsi, kaip pasirinkti tinkamą mokymosi būdą. Šiam teiginiui pritaria ir 23 proc. 46-60 metų amžiaus grupės respondentų. Sąvokai sutinku pritarė 50 ir 54 proc. 36-45 metų amžiaus grupės respondentų, o 46-60 metų – 58 ir 49 proc. Panašūs procentiniai atsakymai ir sąvokai visiškai sutinku, bet, kaip matome iš atsakymų, labiausiai šiai sąvokai pritaria ne vyresnio amžiaus pedagogai, o vidutinio 36-45 metų amžiaus (37 proc.).

11 lentelė

Procentinis respondentų atliekamų dalyko mokytojo funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai				46-60 metų			
	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Pataria, kaip sėkmingai išmokyti naują dalyką	-	17	50	17	-	21	58	21
Pataria, kaip planuoti mokymąsi,	-	9	54	37	5	23	49	23

pasirinkti tinkamą mokymosi būdą								
--	--	--	--	--	--	--	--	--

Mokytojas atlieka ir vertintojo funkcijas (aiškiai įvardija vertinimo tvarką, detalai ir nuosekliai išdėsto pamokos veiklos planą, dažnai vertina užduotis, pateikia visą informaciją).

Vertinimo metu surenkama informacija apie tai:

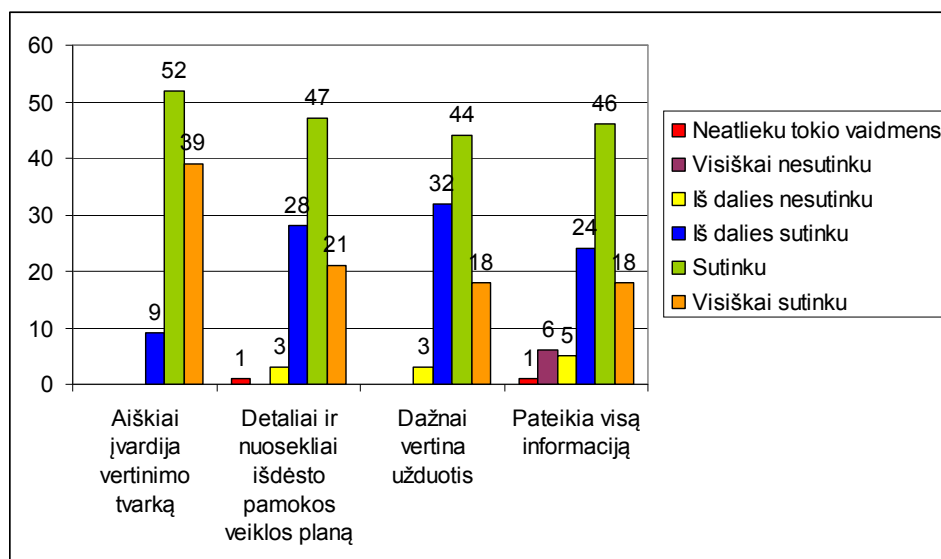
- ką mokiniai jau žino ir geba,
- ko jie dar nežino ir negali padaryti,
- kas juos domina,
- kokią jie turi mokymosi patirtį,
- kokie mokymosi stiliai jiems geriausiai tinka.

Vertinimo informacija panaudojama sprendžiant kaip mokyti toliau – planuoti pamokas visai klasei, turint omenyje skirtingus klasės mokinius ir numatant ugdymo turinio diferencijavimą.

Vertinimas – sėkmės kriterijai siejami su pamokos uždaviniais:

- stebėjimas, kaip mokiniai atlieka užduotis ir, koregavimas, jeigu reikia;
- galutinių rezultatų patikrinimas ir aptarimas, kaip pasiekti mokymosi uždaviniai.

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus į klausimus, galime daryti išvadą, jog ugdymo procese mokytojas atlieka ir šį vaidmenį (aiškiai įvardija vertinimo tvarką, detalai ir nuosekliai išdėsto pamokos veiklos planą, dažnai vertina užduotis, pateikia visą informaciją). Kaip matome iš 17 paveikslo didžioji dalis respondentų atlieka mokytojų vertintojų funkcijas, kas ypač svarbu ugdomojo proceso dalyje.

17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų vertintojų funkcijas (N=150)

Palyginę respondentų atsakymus pagal amžiaus grupes matome, jog rezultatai beveik tolygūs, tik išsiskiria nuomonės dėl visos informacijos pateikimo pamokoje (40 proc.; 59 proc.). Todėl galima teigti, jog vyresnio amžiaus žmonės pamokoje mokiniams suteikia daugiau informacijos. Šiek tiek išsiskyrė nuomonės ir dėl vertinimo dažnumo: 36-45 metų amžiaus grupės 38 proc. respondentų iš dalies sutinka, jog užduotis vertina dažnai, o 46-60 metų amžiaus grupės tik 23 proc. respondentų vertina dažnai. 9 proc. 45-60 metų amžiaus grupės pedagogų teigia, jog pamokoje nepateikia visos informacijos. 36-46 metų amžiaus grupės 15 proc. teigia, jog šiam teiginiui visiškai nepitaria. Todėl galima daryti prielaidą, jog mokytojo vertintojo funkcijoms atlikti amžius iš dalies turi reikšmės.

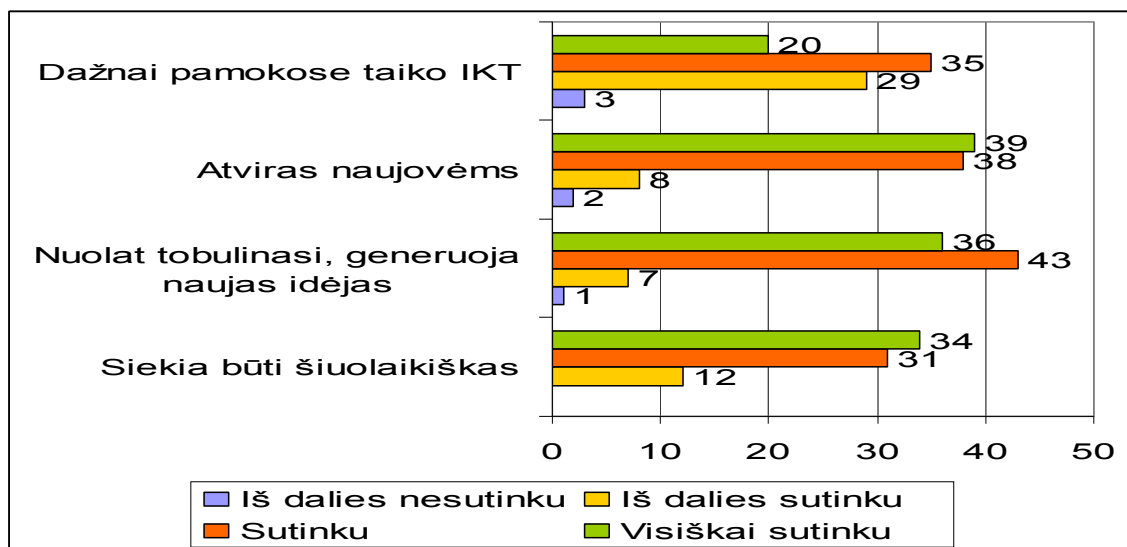
12 lentelė

Procentinis respondentų atliekamų mokytojo vertintojo funkcijų palyginimas pagal amžiaus grupes (N=150)

Mokytojų funkcijos	36-45 metai					46-60 metų				
	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Aiškiai įvardija vertinimo tvarką	-	-	9	54	37	-	-	9	54	41
Detaliai ir nuosekliai išdėsto pamokos veiklos planą	-	3	31	40	26	-	5	32	45	18
Dažnai vertina užduotis	-	3	38	40	19	-	5	23	49	23
Pateikia visą informaciją	15	-	27	40	18	-	9	14	59	18

Mokytojai novatoriai – tai ugdymo proceso atsinaujinimo ir pažangiosios kaitos varikliai. Mokytojas novatorius šiandien būtinai švietimo sistemoje, nes visas pedagogo darbas nesibaigianti kūryba (Steponavičius, 2010). Šiandien, kai kompiuterinės technologijos mokykloje palaipsniui tampa kasdienėmis: kuriamos kompiuterizuotos darbo vietos, skaitmeninis ugdymo turinys, elektroniniai dienynai, mokytojai priversti keisti savo požiūrį į ugdymo procesą, atliekamas funkcijas. 34 proc. visų apklaustųjų visiškai sutinka, jog siekia būti šiuolaikiškais, 36 proc. teigia, jog nuolat tobulinasi, generuoja naujas idėjas, 39 proc. – atviri naujovėms ir 20 proc. pamokose taiko IKT. Tik keli procentai apklaustųjų nurodė, jog iš dalies nesutinka siekiantys būti novatoriškais: negeneruoja naujų idėjų, nėra atviri naujovėms, pamokose netaiko IKT. Atlikti

įvairūs tyrimai leidžia tvirtinti, kad šiuolaikinės technologijos padeda gerinti ugdymo kokybę. Tačiau siekiant, kad mokytojai taikytų IT ugdymo procese jiems būtina pateikti reikiamą metodinę medžiagą, kelti kvalifikaciją IT srityje.

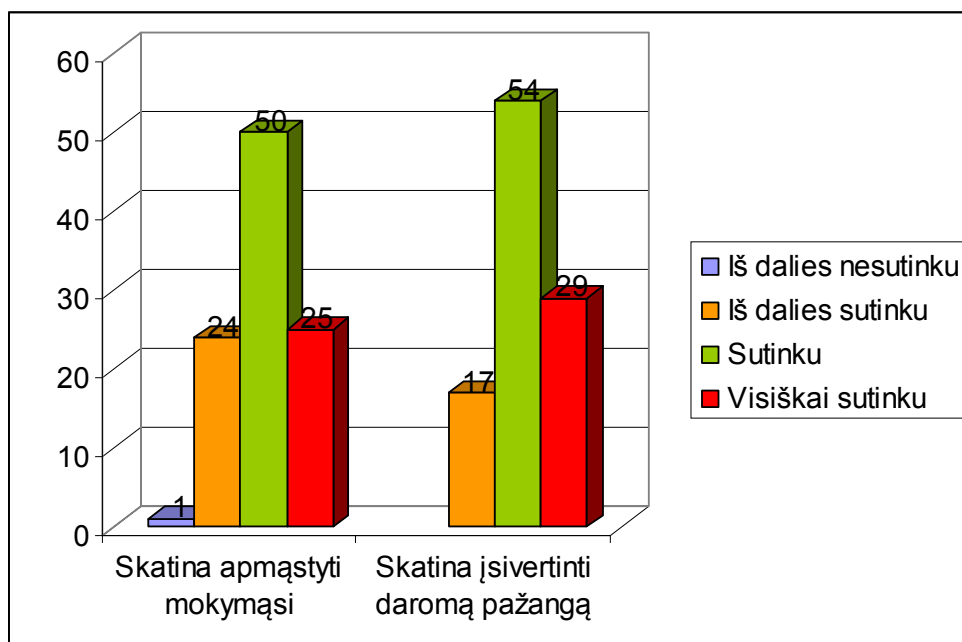
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų novatorių funkcijas (N=150)

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategijoje (2005) teigiama: Lietuvoje 2001–2004 metais vis daugiau dėmesio buvo skiriama šalies mokyklų kompiuterizavimui (moksleivių ir kompiuterių santykis 9–12 klasėse tapo 6:1; 89 procentai šių klasių mokytojų įgijo pradinį technologinį raštingumą; apie 90 procentų mokyklų gali naudotis interneto ryšiu; Tačiau vis dar atsilieka nuo kitų Europos valstybių, kuriose moksleivių ir kompiuterių santykis siekia 5:1 (Lietuvoje – 15:1), visos mokyklos minėtose valstybėse turi garantuotą interneto prieigą (Lietuvoje greitu internetu naudojami beveik 50 procentų mokyklų), ten internetu teikiamos moksleiviams ir tėvams įvairios paslaugos, mokytojai savo darbe aktyviai naudojami IKT. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog palyginus su 2001-2004 metų tyrimų rezultatais šiandien žymiai daugiau mokytojai naudojami internetu, taiko IKT savo pamokose.

Kompiuterinės technologijos vis labiau skverbiasi į švietimą, daro įtaką įvairių dalykų mokymui ir mokymuisi, visam ugdymo procesui. Kompiuterių ir kompiuterinės technikos mokyklose daugėja, atsiranda ne tik informacinių technologijų, bet ir kitų dalykų kabinetuose, todėl mokytojas priverstas keistis (Informacinių komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės, 2010).

Refleksija – procesas, per kurį patirtis (ilgalaikės atminties medžiaga) „pereina“ į mokymąsi, mokymasis į asmeninį ir profesinį tobulėjimą, o tai savo ruožtu padeda kokybiškiau veikti. Jos rezultatas gali būti nauji įgūdžiai, naujos žinios, naujas supratimas. Šių naujų dalykų derinimas su jau turimu suvokimu, įgūdžiais, savybėmis bei požiūriais lemia aukštesnės kokybės veiklą.

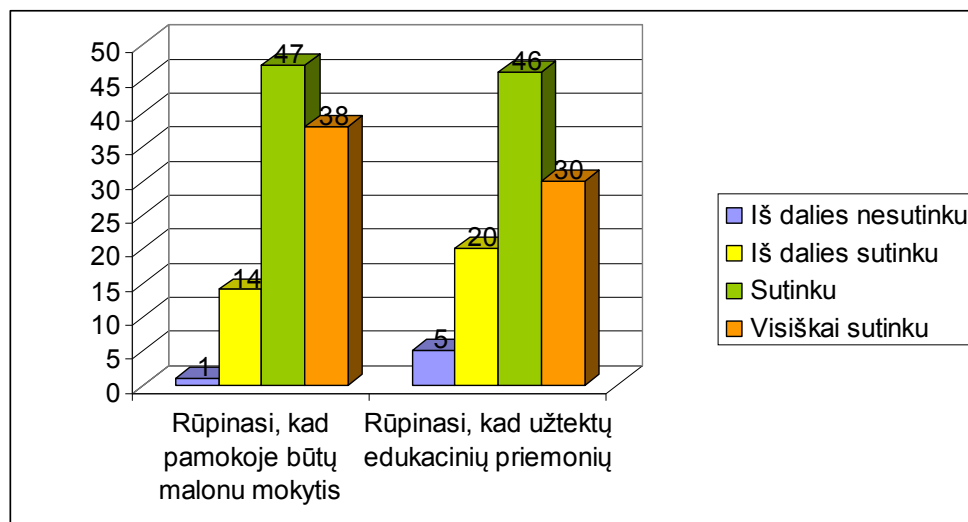
Pusė apklaustųjų (50 proc.) nurodo, jog sutinka, kad skatina apmąstyti mokymąsi, 25 proc. iš dalies sutinka, 24 proc. visiškai sutinka, 1 proc. iš dalies nesutinka. Į klausimą *Ar skatina įsivertinti daromą pažangą* 54 proc. teigia, jog sutinka, 17 proc. visiškai sutinka, 29 proc. sutinka iš dalies (žr. 19 pav.).

19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų – refleksijos iniciatorių - funkcijas (N=150)

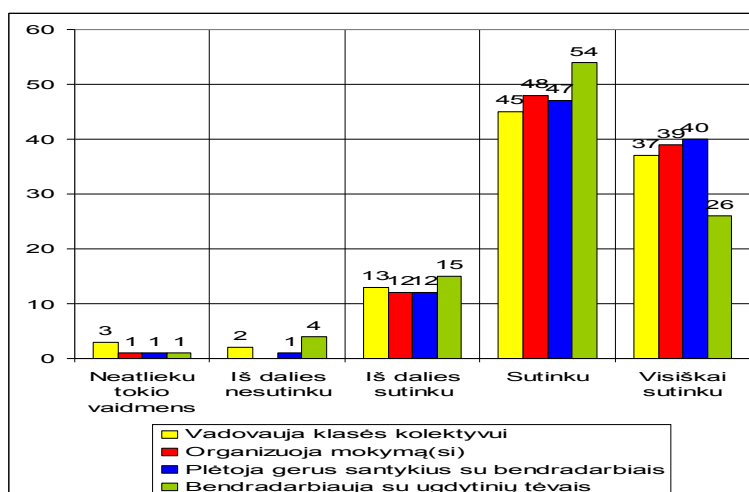
Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog pedagogai pamokose derina naujus dalykus su jau turimu suvokimu, įgūdžiais, savybėmis bei požiūriais, o tai leidžia užtikrinti kokybiškesnį, produktyvesnį ugdymo(si) procesą.

Mokinių ugdymas priklauso ir nuo to, kokią aplinką kuria mokytojas. 47 proc. teigia, jog sutinka, kad pamokoje rūpinasi malonios aplinkos kūrimu, 38 proc. visiškai sutinka, 14 proc. iš dalies sutinka, 1 proc. iš dalies nesutinka. 46 proc. teigia, kad sutinka, jog rūpinasi edukacinių priemonių aprūpinimu, 30 proc. visiškai sutinka, 20 proc. iš dalies sutinka, 5 proc. iš dalies nesutinka. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatuose (2008) rašoma, jog mokytojas turi gebėti kurti ugdomąją aplinką ir mikroklimatą, užtikrinančius mokinių sveikatą ir saugumą, skatinančius mokinius bendrauti ir bendradarbiauti, gebėti pritaikyti aplinką įvairių poreikių mokinių veiklai skatinti; sudaryti sąlygas mokinių saviraiškai ir kūrybiškumui plėtotis, naudoti informacines komunikacines technologijas ugdymosi aplinkai kurti, valdyti klasėje vykstančius procesus. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog mokytojai pamokose stengiasi kurti malonią mokymosi aplinką, užtikrinančią mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą, saviraiškos plėtojimą ir kt.

20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų – mokymosi aplinkos kūrėjų - funkcijas (N=150)

Mokytojas organizatorius vadovauja klasės kolektyvui, organizuoja mokymą(si), plėtoja gerus santykius su bendradarbiais, bendradarbiauja su ugdytinių tėvais. Vadovavimas klasei nėra savaiminis tikslas, o tai visos mokytojo vadovavimo funkcijos dalis (Arends, 1998, p.202). Paanalizavus pedagogų atsakymus į klausimą, kaip jie vadovauja klasės kolektyvui, matome beveik pusė visų apklaustųjų sutinka, kad vadovauja klasės kolektyvui, organizuoja mokymą(si), plėtoja gerus santykius su bendradarbiais ir bendradarbiauja su ugdytinių tėvais. 40 proc. apklaustųjų plėtoja gerus santykius su bendradarbiais. 3 proc. teigia, kad nevadovauja klasės kolektyvui, 1 proc. neorganizuoja mokymos(si), neplėtoja santykių su bendradarbiais ir nebendradarbiauja su ugdytinių tėvais. Taigi galima daryti išvadą, jog Šiaulių rajono pedagogai siekdami užtirinti kokybišką ugdymo(si) procesą atlieka ne tik mokytojų konsultantų, motyvatorių, pagalbininkų vaidmenis, bet ir organizatoriaus: vadovauja kolektyvui, bendrauja ir bendradarbiauja su kolegomis, ugdytinių tėvais.

21 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekamas mokytojų organizatorių funkcijas (N=150)

Mokytojų vaidmenų tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojai pamokose atlieka įvairius vaidmenis, o tai leidžia užtikrinti kokybiškesnį ugdymo(si) procesą. Galima daryti prielaidą, jog kai kurių vaidmenų atlikimui amžius turi reikšmės.

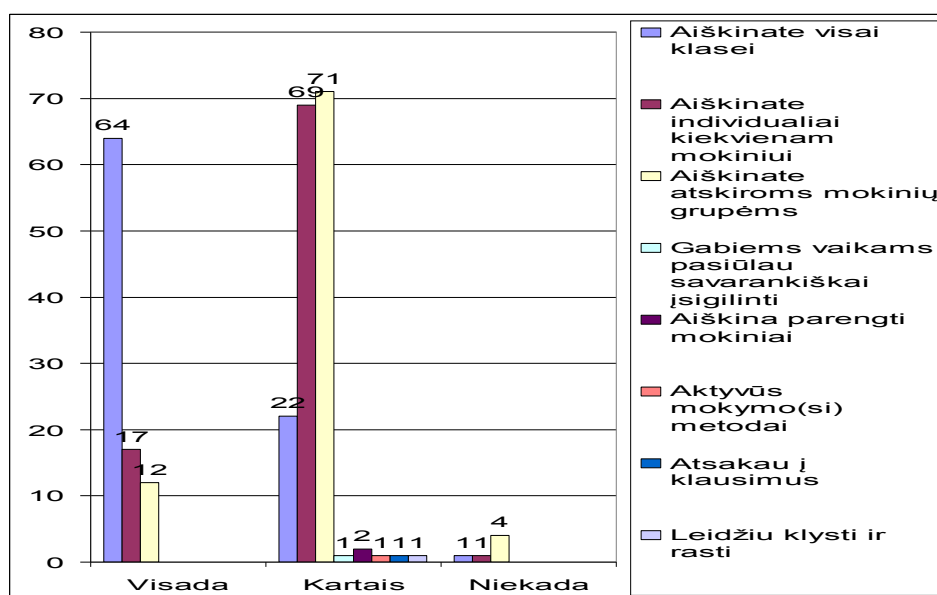
2.3. Pedagogo kaip mokymo proceso organizatoriaus atliekamų funkcijų tyrimo rezultatai

Mokytojas – tai asmenybė, formuojanti aukštų moralinių vertybių skalę, skatinanti ieškoti, vystytis, tobulėti, padedanti neišklysti iš kelio ir kartu neatimanti iš mokinio pažinimo, atradimo džiaugsmo, skatinanti siekti aukščiausių idealų. Kiekvieno mokinio poreikis pažinti, vertinti ir veikti. Besikeičianti visuomenė šiuolaikiniam žmogui, siekiančiam įgyti naujų kompetencijų ir kaupti atitinkamus įgūdžius, kelia tam tikrus reikalavimus. Ugdymo sėkmė priklauso nuo daugelio veiksnių. Vienas iš jų – naujos mokymo medžiagos pateikimas. Mokytojai mokymo metodus ir mokymosi veiklas turi parinkti ir organizuoti taip, kad mokymas atitiktų mokinių patirtį, gebėjimus, polinkius, poreikius, mokymosi stilių, pasirengimą mokytis, turimus išteklius ir priemones (Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011). Nauja medžiaga gali būti pateikiama įvairiai: aiškinant visai klasei, individualiai kiekvienam vaikui ar atskiroms mokinių grupėms, smarkiai keičiančioms mokytojo vaidmenį, nes nebereikia tiesiogiai prižiūrėti mokinių, stengtis pastebėti kiekvienos klaidos. Šie įgaliojimai suteikiami mokiniams ir jų grupėms (Cohen, 1986).

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus į klausimus galima teigti, jog dauguma mokytojų naują medžiagą pateikia aiškindami ją visai klasei (64 proc.). 22 proc. apklaustųjų teigia, jog visai klasei aiškina kartais ir 1 proc. – neaiškina niekada. Mokytojo pagalbininko vaidmuo atsiskleidžia ir per naujos medžiagos aiškinimą. Pedagogai privalo individualizuoti darbą konsultuojant ir teikiant pagalbą atskiriems, įvairių poreikių turintiems (specialiųjų poreikių, gabiems, turintiems elgesio sutrikimų ir kt.) mokiniams bei jų grupėms pagal poreikius. 69 proc. apklaustųjų atsakė, jog kartais individualiai kiekvienam mokiniui aiškina naują medžiagą, 17 proc. teigia, kad taip daro visada, o 1 proc. – niekada. 71 proc. respondentų atsakė, jog naują medžiagą aiškina atskiroms grupėms tik kartais, 12 proc. – visada ir 4 proc. nurodė, jog niekada. Pavieniai mokytojai teigia, jog naują medžiagą perteikia gabiems vaikams tiesiog patiems savarankiškai pasiūlydami įsigilinti į medžiagą, naudodami aktyvius mokymo(si) metodus, atsakydami į mokinių klausimus ar leisdami klysti ir rasti. Šie atsakymai tesudaro vos kelis procentus visų apklaustųjų. Tokias pačias funkcijas atlieka ir mokytojas konsultantas.

Palyginus rezultatus galima teigti, kad mokytojo konsultanto vaidmuo atsiskleidžia per naujos medžiagos pateikimą mokiniams. 53 proc. apklaustųjų į antrojo bloko klausimą apie

individualią pagalbą mokiniams atsakė, kad visiškai sutinka 26 proc. ir 53 proc. kad sutinka, jog teikia tokią pagalbą

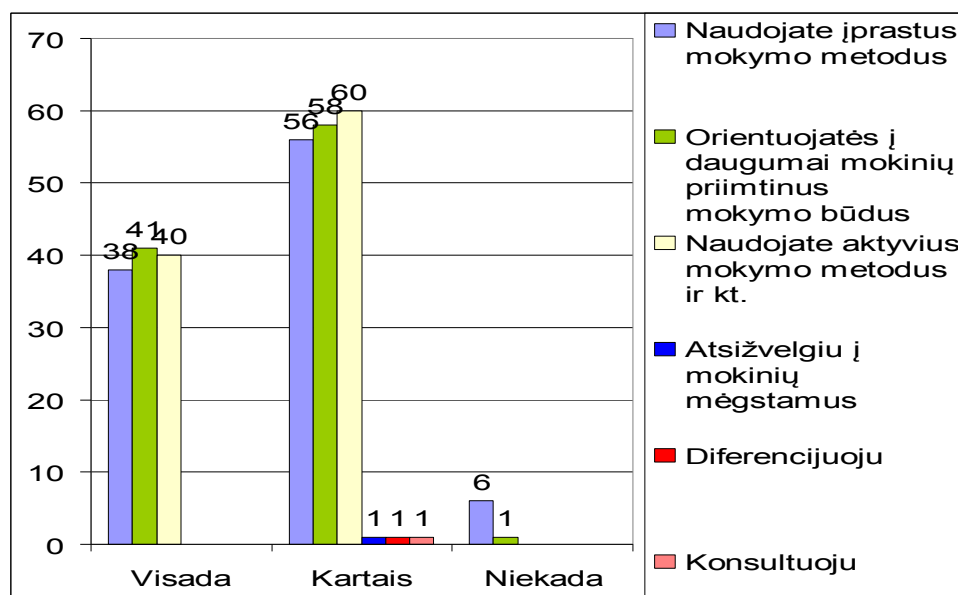

22 pav. Respondentų nuomonė, koku būdu mokiniams pateikiama nauja mokymo medžiaga (N=150)

R. Baltušytė (2007) teigia, jog mokytojas turi padėti mokiniui surasti reikiamą informaciją, išsiaiškinti, ar atitinka ji duotiems reikalavimams, taip pat suprasti, kaip šią informaciją panaudoti sprendžiant gautas užduotis, pritaikyti sudėtingų problemų sprendimui (Baltušytė, 2007). Galime daryti išvadą, jog mokytojai iš dalies pripažįsta ugdymo turinio individualizavimą, mokinio individualumą kaip vertybę (individualus aiškinimas), kartais pagrįstai ir tikslingai naudoja grupinio darbo metodiką: taiko įvairius grupavimo būdus, atsižvelgdami į mokinių poreikius, pamokos uždavinius ir kuriamos ugdymo aplinkos ypatybes.

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2004) atkreipiamas dėmesys, jog sprendžiant „nubyrėjimo“ iš švietimo sistemos problemą, mokyklos ir mokytojai turi įgyvendinti svarbų posūkį: nuo teikiamo mokymo – į mokymąsi tenkinant poreikius. Būtina atsižvelgti į kiekvieną besimokantįjį, įvertinti jų pradines žinias ir gebėjimus ir numatyti mokymosi kryptį. Mokymo būdų, ugdant skirtingų galimybių vaikus pasirinkimas turi atitikti siekiamus mokymo ir ugdymo tikslus bei uždavinius, mokymo turinio pobūdį. Mokymosi metodai – tai būdas pasiekti tikslą. Tinkamą ir tikslingą mokytojų mokymo būdų pasirinkimą rodo mokinių pasiekimai olimpiadoje, konkursuose, varžybose, abiturientų egzaminų rezultatai, mokinių pažangumo analizė, įstojimas į aukštąsias mokyklas. Mokymo būdų pasirinkimas priklauso nuo mokinių poreikių, galimybių, o taip pat ir nuo mokytojo kompetetingumo juos pasirenkant. Sėkmingiau mokytojo darbui, gebėjimui pasirinkti reikiamus mokymo būdus įtakos turi konceptualaus mąstymo gebėjimai, profesinis kompetetingumas. Dabarties mokytojai nepakanka remtis tik kognityviniais dėstomo dalyko metodais. Labai svarbu perprasti ir gebėti kūrybingai naudoti bendruosius asmens

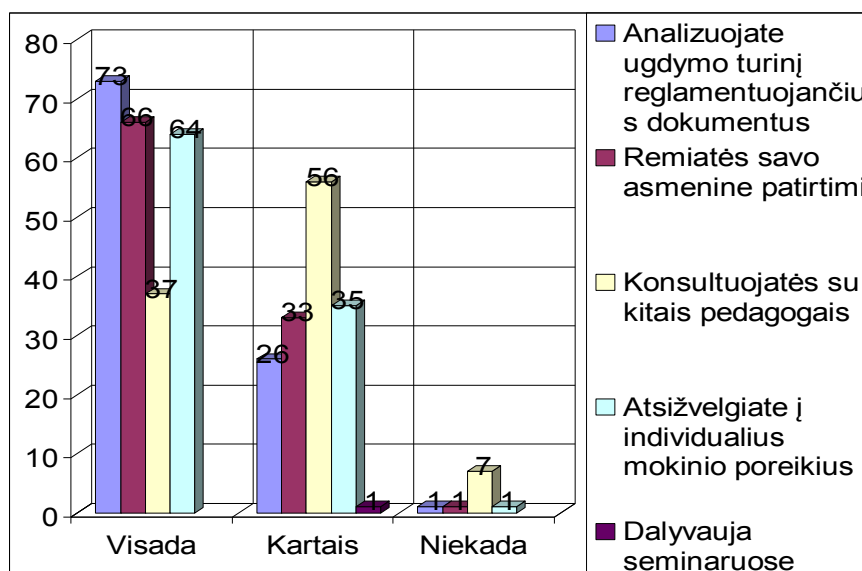
mokymo, įvairiopų jo galių bei kompetencijų plėtotės būdus (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004). Pasirengimas šiuos būdus išmintingai naudoti labiausiai priklauso nuo mokytojo asmenybės dorinės, kultūrinės bei visuomeninės brandos, nuo mokytojo žmoniškumo. Nacionalinio mokinių pasiekimų tyrimo ataskaitų (2004 metų ir ankstesniųjų) išvadose rašoma, jog mokinių faktinės žinios yra geresnės negu bendrieji gebėjimai, jog vaikai moka atkartoti žinias, bet daug blogiau jas taiko praktiškai. Būtina daugiau dėmesio skirti metodams, padedantiems mokiniams ugdytis žinių taikymo praktiškai, siejimo su gyvenimiška aplinka gebėjimus. Mokymosi, informaciniai, komunikaciniai, socialiniai gebėjimai yra svarbūs, kad jauni žmonės galėtų mokytis nuolat, lanksčiai prisitaikytų prie darbo rinkos pokyčių. Kiek daugiau nei trečdalis respondentų (38 proc.) teigia, jog pamokose mokydami skirtingų galimybių vaikus vis tik dar naudoja įprastus mokymo metodus, 56 proc. teigia juos naudojantys tik kartais ir 6 proc. teigia, jog nenaudoja jų niekada. Daugiau nei pusė respondentų (58 proc.) kartais orientuojasi į daugumai mokinių priimtinius mokymo būdus. 41 proc. apklaustųjų teigia, kad orientuojasi visada ir tik 1 proc. niekada. Aktyvieji mokymo(si) metodai – tai mokymo veiklos būdai, įgalinantys ugdytinius įgyti žinių, mokėjimų ir įgūdžių, skatinantys lavinti sugebėjimus, formuojantys reikšmingas socialines nuostatas, ugdantys kritinį mąstymą. Aktyvieji mokymo metodai sudaro sąlygas kryptingai organizuoti mokymo procesą, užtikrina mokytojo ir mokinių sąveiką. 60 proc. apklaustųjų nurodo, jog kartais pamokose naudoja aktyviuosius mokymo metodus, 40 proc. – visada. Nei vienas respondentas neatsakė, jog nenaudoja aktyviųjų mokymo metodų. Pavieniai asmenys teigia, jog atsižvelgia į mokinių mėgstamus metodus, diferencijuoja užduotis, konsultuoja mokinius.

23 pav. Respondentų nuomonė, koku principu pasirenkami mokymo metodai mokant skirtingų galimybių vaikus (N=150)

Išanalizavę mokymo būdų pasirinkimo principus mokant skirtingų galimybių vaikus, galime daryti prielaidą, jog mokytojai, siekdami, kad jų pamokos būtų įdomios, padėtų mokiniams įsisąmininti mokomąją medžiagą, ugdytų kūrybiškumą ir mokymosi motyvaciją geba parinkti ir taikyti tinkamus ugdymo būdus ir metodus, leidžiančius ne tik įsisąmoninti mokymo turinį, bet ir plėtoti mokinių gebėjimą kritiškiau mąstyti, taikyti žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis. Taigi galime daryti prielaidą, jog mokytojo instruktoriaus pagalbininko vaidmuo atsiskleidžia organizuojant pamoką, leidžiant mokiniams pasirinkti mokymo būdus.

Ugdymo turinį reglamentuojantys dokumentai – pagrindinis šaltinis, kuriuo turi būti grindžiamas ugdymo planavimas ir organizavimas mokykloje. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus paaiškėjo, jog 73 proc. respondentų planuodami ugdymo procesą analizuoja ugdymo turinį reglamentuojančius dokumentus. 26 proc. apklaustųjų teigia, jog analizuoja tik kartais, 1 proc. neanalizuoja visai. Taip yra galbūt todėl, kad jie nepakankamai supranta ugdymo turinį reglamentuojančius dokumentus ir nemoka jais naudotis. Švietimo įstatyme (2003) mokytojas apibūdinamas kaip asmuo, ugdantis ir mokantis mokinius pagal formaliojo arba neformaliojo švietimo programas. Kitaip tariant, mokytojas laikomas pagrindiniu asmeniu, atsakingu už ugdymo turinio įgyvendinimą, todėl privalu išmanyti ugdymo turinį reglamentuojančius dokumentus ir atsižvelgti į juos planuojant ugdymo turinį. Be šių dokumentų 66 proc. respondentų teigia, jog visada planuodami ugdymo turinį remiasi ir savo asmenine patirtimi, 37 proc. konsultuojasi su kolegomis, 66 proc. dar ir atsižvelgia į individualius mokinio poreikius.

24 pav. Respondentų nuomonė apie ugdymo proceso planavimą (N=150)

Galima daryti prielaidą, jog dauguma respondentų domisi švietimo kaitos kryptimis, analizuoja ir kritiškai jas vertina, išmano ugdymo turinį reglamentuojančius dokumentus, jų esmę,

dermę ir vadovaujasi jais planuodami ugdymo turinį, geba jį planuoti ir įgyvendinti, analizuoti ugdymo kontekstą.

Ugdymo turinį sudaro: mokinio jau turima patirtis, mokymo programos, mokymo(si) metodai bei kontekstas, vertinimo būdai ir rezultatai, mokymo(si) priemonės. Ugdymo turinys yra nuolatiniam raidos procese – visuose švietimo lygmenyse jis nuolat įgyvendinamas, vertinamas, formuojamas ir planuojamas vadovaujantis naudingumo principu: planuojama prasmingai, kad planas padėtų mokytojui nuosekliau ir sklandžiau pasiekti aukštesnę ugdymo kokybę.

Ugdymo turiniu siekiama ugdyti asmens vertybių sistemą, pagrindines, sėkmingam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje būtinas kompetencijas, kaip tam tikrų sričių žinių, gebėjimų, įgūdžių ir nuostatų visumą. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281 Vilnius) teigiama:

➤ mokytojas privalo ugdyti mokinius remdamasis mokinių gebėjimais ir polinkiais, <...> pritaikyti jiems dalyko programą, turinį, metodus.

Negalima deramai neįvertinti planavimo svarbos. Sprendimai, kuriuos mokytojas padaro planuodamas mokymą, turi lemiamos įtakos jo elgesiui klasėje ir mokymo pobūdžiui bei rezultatams. Mokytojo mokymo planai – tai „scenarijus“, pagal kurį vyksta sąveika pagrįstas mokymas (Shavelson, 1987, p.483). Ugdymo turinys bendrojo lavinimo mokyklose planuojamas pagal Bendruosiuose ugdymo planuose nurodytą mokymosi dienų skaičių bei mokyklų ugdymo plane nurodytą dalyko programai skiriamų valandų (pamokų) skaičių. Mokytojai, planuodami ugdymo turinį, vadovaujasi Bendrosiomis programomis, norminiais teisės aktais, mokyklos tikslais, atsižvelgia į mokyklos bendruomenės poreikius, turimus išteklius. Mokytojas, planuodamas ugdymo turinį, rengia dalyko programas (ilgalaikius, trumpalaikius planus), adaptuotas, modifikuotas, dalykų, pasirenkamųjų dalykų modulių, neformaliojo ugdymo programas, klasės auklėtojo planus. Vidurinio ugdymo bendrosiose programose rašoma: „Planuoti reikėtų lanksčiai, kad planai būtų nesunkiai keičiami atsižvelgus į mokinių daromą pažangą, motyvaciją, mokymosi tempą ir mokyklos galimybes:

- ilgalaikiuose planuose rekomenduojama pagal Bendrąsias programas numatyti svarbiausius planuojamus laikotarpius, mokinių mokymosi pažangą ir pasiekimus, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir mokyklos ugdymo tikslus;
- trumpalaikiuose planuose rekomenduojama numatyti į konkrečius mokinių pasiekimus orientuotą mokymo ir mokymosi seką, vertinimą, projektus, išvykas, susitikimus ir kt;
- mokytojai, ypač dirbantys toje pačioje klasėje, planus derina tarp savęs tardamiesi dėl: ugdymo turinio taikymo pagal mokinių poreikius, vertinimo, tarpdalykinių ryšių, bendrųjų kompetencijų integravimo, projektinių darbų, tvarkaraščio galimybių išnaudojimo ir kt.

Rekomenduojama su mokiniais aptarti mokymosi uždavinius, mokymosi veiklas ir vertinimo kriterijus ir su planais supažindinti tėvus (globėjus, rūpintojus).

(Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011)

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymo turinys formuojamas vadovaujantis valstybės apibrėžtu ugdymo turiniu ir atsižvelgiant į individualias pagalbos ir paslaugų reikmes ugdymo procese, atsirandančias dėl asmens įgimtų ar įgytų sutrikimų ar/ir nepalankių aplinkos veiksnių. Specialiųjų poreikių asmenų ugdymas grindžiamas ugdymo individualizavimu: individualiu ugdymo planu, mokymo ir mokymosi metodų ir veiklos parinkimu siekiant, kad mokinys, turintis specialiųjų poreikių, įgytų bendrąjį dalykinį, sociokultūrinį, technologinį raštingumą, dorinę, tautinę ir pilietinę brandą, baigtų vidurinio ugdymo programą, išlaikytų brandos egzaminus ir įgytų vidurinį išsilavinimą.

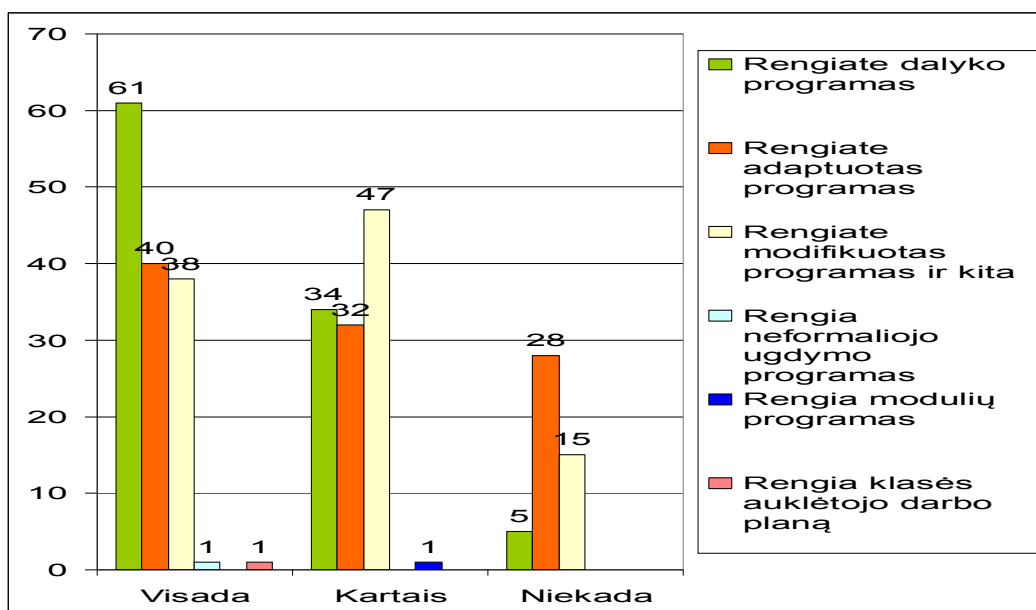
(Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011)

Ugdymo turinys suprantamas plačiai, kaip:

- mokinio jau turima patirtis,
- mokymo programos,
- mokymo(si) metodai,
- kontekstas,
- mokinių pasiekimų vertinimo būdai ir rezultatai,
- mokymo(si) priemonės

(Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo atnaujinimo ir diegimo strategija jos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministrės 2007 05 23 d. įsakymu Nr. ISAK 970).

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus į klausimus, galima teigti, jog 40 proc. apklaustųjų visada rengia klasės auklėtojo planus (32 proc. rengia kartais). Dalyko programas visada rengia 61 proc. visų apklaustųjų (kartais 34 proc., niekada nerengia 5 proc.). 40 proc. apklaustųjų nurodo, jog visada rengia adaptuotas programas (32 proc. kartais, 28 proc. niekada). 38 proc. visada rengia modifikuotas programas (47 proc. kartais, 15 proc. niekada). 1 proc. visada rengia neformaliojo ugdymo programas. 1 proc. rengia dalykų modulių programas.

25 pav. Respondentų nuomonė apie ugdymo turinio planavimą (N=150)

Galima teigti, jog didžioji dalis mokytojų, planuodami ugdymo turinį, rengia dalyko, adaptuotas, modifikuotas ir kt. programas.

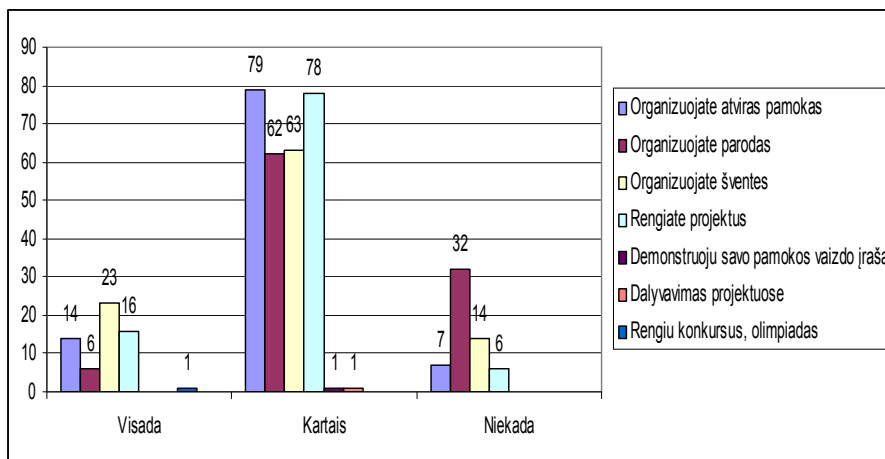
Mokytojas turi ne tik užmezgti ir palaikyti veiksmingus ryšius su mokiniais, kolegomis, tėvais, vietos bendruomenės nariais, bet ir suprasti bendradarbiavimo su kolegomis ir kitais partneriais svarbą siekiant ugdymo tikslų, gebėti savo žinias ir idėjas derinti su kitų žiniomis ir idėjomis, dalyvaudamas su kitais žmonėmis ir jų grupėje siekti susitarimo. Metodinė veikla pedagogams gali būti pristatoma įvairiai:

- planuojant, organizuojant, vykdant bendrą metodinę veiklą su kitais mokytojais, pagalbos mokiniui specialistais;
- dalyvaujant kitų mokytojų ar pagalbos mokiniui specialistų organizuojamoje metodinėje veikloje;
- teikiant metodinę pagalbą kolegoms;
- rengia užduotis šalies (ar tarptautinėms) olimpiadoms, konkursams;
- Yra savarankiškai parengęs šalies ar tarptautinio lygmens projektą ir gavo finansavimą projektui vykdyti (Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų priedas, 2008).

23 paveiksle pateiktas pedagogų veiklos pristatymas kitiems kolegoms: atvirų pamokų, parodų, švenčių organizavimas, projektų, konkursų, olimpiadų rengimas, savo pamokų vaizdo įrašų demonstravimas. Išanalizavus respondentų atsakymus matome, jog 14 proc. visų apklaustųjų vykdo savo gerosios darbo patirties sklaidą veddami atviras pamokas, 79 proc. jas veda tik kartais ir 7 proc. neveda visai niekada. 6 proc. apklaustųjų nurodė, jog visada savo veiklą pedagogams pristato organizuodami parodas, 62 proc. teigia, kad jas organizuoja kartais, o 32 proc. neorganizuoja

niekada. Daugiau nei pusė apklaustųjų (63 proc.) nurodė, jog savo veiklą pristato kartais organizuodami šventes. 23 proc. teigia, kad šventes organizuoja visada, o 14 proc. to nedaro niekada. Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai savo veiklą pristato ir per projektų organizavimą. Net 78 proc. nurodo, jog juos organizuoja kartais, 16 proc. visada ir 6 proc. niekada. Pavieniai asmenys nurodė, jog organizuoja olimpiadas, konkursus, demonstruoja savo pamokų vaizdo įrašus. Palyginus antrojo ir trečiojo bloko klausimus apie bendradarbiavimą su kolegomis, galime teigti, jog pedagoginės veiklos pristatymo metu atsiskleidžia mokytojo kaip organizatoriaus, plėtojančio gerus santykius su bendradarbiais, ir konsultanto vaidmuo (40 proc. teigia visiškai sutinka ir 52 proc. sutinka, kad geba dalykines žinias ir mokėjimus perteikti kitiems).

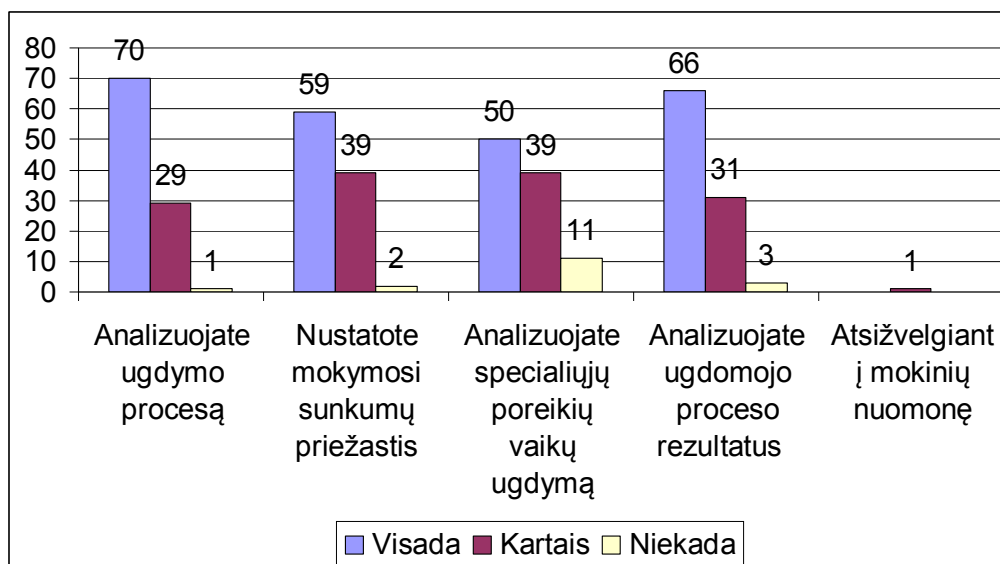
Taigi galime teigti, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose vyksta gerosios darbo patirties sklaida, pedagogai geba bendrauti ir bendradarbiauti. Sėkminga kaita vyksta ten, kur mokytojai yra įpratę nuolatos stebėti vieni kitų darbą, mokytis vieni iš kitų, padėti vieni kitiems tobulėti, nes, kaip teigia M. Fullan (2008), tik sistemingai bendradarbiaudami ir dalyvaudami kaitos procesuose kartu su kolegomis iš kitų mokyklų tobulėsime ir padėsime mokiniams siekti geresnių rezultatų.

26 pav. Respondentų nuomonė apie veiklos pristatymą kitiems pedagogams (N=150)

Ugdymo turinio proceso tikslas – pritaikyti ugdymo turinį, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius ir išgales bręstų kaip asmenybė, įgytų kompetencijų būtinų tolesniam mokymuisi ir prasmingam, aktyviam gyvenimui besikeičiančioje visuomenėje (Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo atnaujinimo ir diegimo strategija jos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas švietimo ir mokslo ministrės 2007 05 23 d. įsakymu Nr. ISAK 970). Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata (MPPVS, 2004). Vertinimas – tai įvairių faktų apie mokymąsi rinkimas, mokymosi rezultatų nustatymas arba matavimas (Gage, Berliner, 1994). Tradiciškai žodis „kontrolė“ siejamas su autoritariniu, daugiausia – išoriniu vertinimu. Dėl šios priežasties

jis dažnai keičiamas kitais terminais: kokybės laidavimas ar kokybės užtikrinimas, inspektavimas, priežiūra, atestavimas, auditas, stebėseną (monitoringas) (Želvys, 1999). Ugdymo procesas pedagogų savo dalyko gali būti vertinamas įvairiai: analizuojant, nustatant mokymosi sunkumų priežastis, analizuojant specialiųjų poreikių vaikų ugdymą, ugdomojo proceso rezultatus. Mokytojas privalo pažinti savo mokinius: jų poreikius, mokymosi stilių ir tempą, atpažinti specialiuosius poreikius ir atsižvelgti į juos konkretinant ugdymo tikslus ir uždavinius. 70 proc. respondentų teigia, jog visada analizuoja ugdymo turinį, 29 proc. kartais ir tik 1 proc. neanalizuoja niekada. Daugiau nei pusė apklaustųjų (59 proc.) visada nustato mokymosi sunkumų priežastis, 39 proc. kartais ir 2 proc. niekada nenustato. Pusė apklaustųjų (50 proc.) visada analizuoja specialiųjų poreikių vaikų ugdymą, 39 proc. kartais ir 11 proc. neanalizuoja niekada. 66 proc. nurodo, jog visada analizuoja ugdomojo proceso rezultatus, 31 proc. kartais ir 3 proc. neanalizuoja niekada. Pavieniai asmenys nurodo, jog vertindami ugdymo procesą atsižvelgia į mokinių nuomonę.

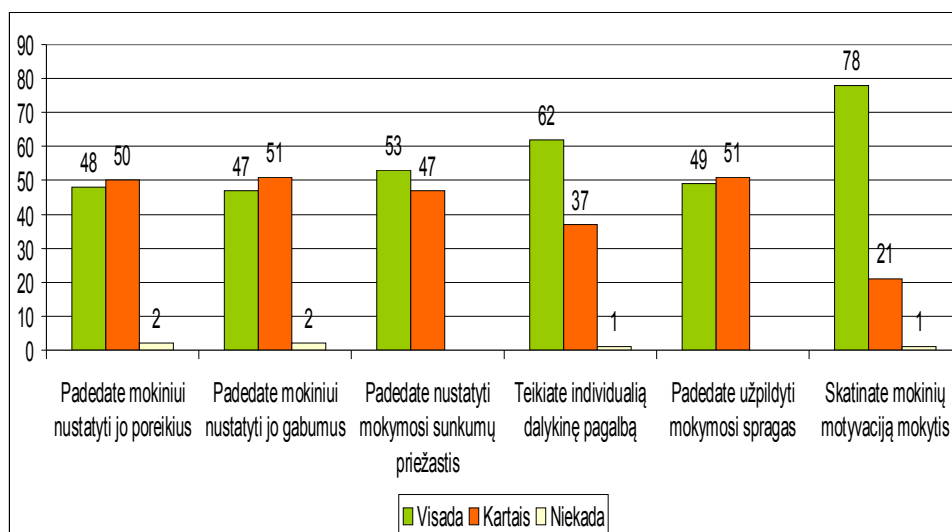
27 pav. Respondentų nuomonė apie ugdymo proceso vertinimą (N=150)

Galima teigti, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklose ugdymo veikla planuojama atsižvelgiant į specifinius mokinių gebėjimus bei polinkius. Palyginę antrojo ir trečiojo bloko rezultatus galime teigti, jog vertinant ugdymo procesą atsiskleidžia pedagogo kaip dalyko mokytojo vaidmuo.

Ugdymo procese mokytojas nuolat stebi, analizuoja ir koreguoja mokinių veiklą, kaupia informaciją apie mokymosi sėkmes ir spragas. Mokymo turinys turi būti pritaikomas ir parenkamas taip, kad: būtų prasmingas mokiniams, atitiktų mokinių poreikius ir interesus, būtų pritaikytas mokymosi aplinkai, skatintų ne tik išmokti faktus, bet ir mąstyti, pritaikyti įgytas žinias. Ugdymo turinys privalo būti individualizuojamas ir diferencijuojamas. Diferencijavimas – ugdymo turinio

pritaikymas skirtingiems klasės mokinių sugebėjimų lygiams, polinkiams, poreikiams, kad kiekvienas, pagal savo išgales, pasiektų kuo geresnių rezultatų. Norint individualizuoti pavienių mokinių mokymą arba pritaikyti tam tikrai klasės mokinių grupei, reikia turėti patikimos informacijos apie mokinių gebėjimus ir jų ankstesniąsias žinias (Arends, 1998). Mokytojas pamokje turi gebėti aktualizuoti medžiagą, susieti ją su mokinių patirtimi, interesais, poreikiais. Padėti mokytis galima nustatant mokinių poreikius, jų gabumus, mokymosi sunkumų priežastis, teikiant individualią dalykinę pagalbą, padedant užpildyti mokymosi spragas, skatinant mokinių mokymosi motyvaciją.

Išanalizavus respondentų atsakymus matome, jog beveik visi respondentai padeda mokiniams nustatyti jų poreikius (visada 48 proc., kartais 50 proc.). Tik 2 proc. teigia, kad nepadeda. Į klausimą apie pagalbą nustatant mokinių gabumus 47 proc. respondentų atsakė, kad padeda visada, kartais – 51 proc. 2 proc. – niekada). Visada suteikia pagalbą nustatant mokymosi sunkumus 53 proc., 47 proc. kartais. Individualią dalykinę pagalbą visada teikia 62 proc., 37 proc. kartais, o 1 proc. niekada. Užpildyti dalyko žinias visada padeda 49 proc., kartais 51 proc. Mokinių motyvaciją visada skatina 78 proc., kartais 21 proc., niekada 1 proc. apklaustųjų (žr. 28 paveikslą).

28 pav. Respondentų nuomonė apie pagalbą mokiniams (N=150)

Taigi išanalizavus anketos dalyvių atsakymus ir palyginus antrojo bei pirmojo bloko rezultatus (dalyko mokytojo vaidmuo) galime teigti, kad respondentų atsakymai į visus klausimus pasiskirstė beveik tolygiai ir mokytojai padėdami mokiniams nustatyti jų poreikius, gabumus, sunkumų priežastis, teikdami individualią dalykinę pagalbą, padėdami užpildyti mokymosi spragas, skatindami mokymosi motyvaciją atlieka dalyko mokytojo vaidmenį. Vertinama mokinių visapusiška ir akademinė pažanga, garantuojamas problemų sprendimas, atsižvelgiama į mokinių poreikius, patirtį.

Kiekvienas pedagogas turi reaguoti į švietimo sistemoje vykstančius sudėtingus pokyčius. Sudėtingumo sąvoką sunkiai apibrėžiama. Sudėtingi švietimo sistemos pokyčiai plataus masto, juos

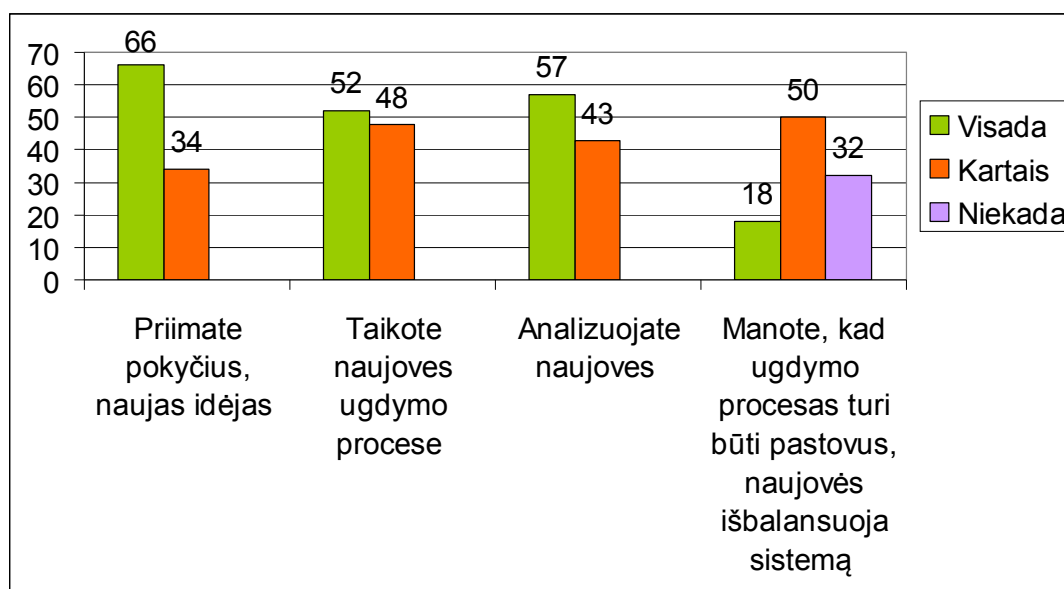
sudaro patys įvairiausi, persidengiantys komponentai, vykstantys visais švietimo sistemos lygmenimis, skirtingai veikiantys interesų grupes ir itin priklausomi nuo aplinkybių. Vadybos požiūriu planuotas pokytis apibrėžiamas kaip sisteminės pastangos perprojektuoti organizaciją tokiu būdu, kuris padėtų prisitaikyti prie išorinės aplinkos pasikeitimų ar pasiekti naujus tikslus (Baranauskas P. ir kt., 2005). Todėl pasirengimas ugdymo procesui tradicinės ir inovatyvios pedagogikos atveju skiriasi, nes modeliuojami skirtingi ugdymo procesai: vienu atveju – kaip žinių perdavimas, kitu – kuriami žinių atradimo scenarijai. Keičiantis ugdymo procesui, mokytojo vaidmuo išlieka svarbus, bet pasirengimas ugdymo procesui gerokai keičiasi. Anot M. Fullan (2008), sėkmingos kaitos esmė labai paprasta:

- Jei norime ką nors pasiekti, turime *veikti*.
- Veikiant pagrindinį dėmesį reikia skirti *įgūdžių ir gebėjimų* ugdymui.
- Kai įgyjame įgūdžius ir gebėjimus, mums tampa *aiškiau*, ką ir kodėl darome.
- Aiškumas padeda pasijusti *pokyčių dalininkais*.
- Jei veikiamo kartu su kitais, *visi kartu tampame pokyčių dalininkais*.
- Turime būti *atkaklūs*: gebėjimas atgauti fizines ir dvasines jėgas yra labai svarbu kaitos procese.

Sėkminga kaita ir tobulėjimas vyksta tik tada, kai mokykloje sukurta kultūra, skatinanti ir palaikanti kasdieninį mokytojų mokymąsi ir pastangas tobulinti savo darbą klasėje: priimti naujus pokyčius, idėjas, ugdymo procese taikyti naujoves, jas analizuoti.

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus galima daryti prielaidą, jog didžioji dalis respondentų (66 proc.) noriai priima naujus pokyčius, idėjas. 34 proc. teigia tai darantys tik kartais. Ugdymo naujoves taip pat teigia taikantys visada 52 proc., kartais 48 proc. 57 proc. respondentų ne tik taiko, bet ir visada analizuoja naujoves, 43 proc. tai daro kartais. 18 proc. teigia manantys, jog naujovės išbalansuoja ugdymo sistemą, kad ugdymas turi būti pastovus. Pusė apklaustųjų (50 proc.) teigia taip manantys tik kartais, 32 proc. taip nemano niekada (žr. 29 paveikslą). palyginę antrojo ir trečiojo bloko klausimus apie novatoriškumą, galime daryti prielaidą, jog mokytojai reaguodami į pokyčius gyvenime, ugdymo procese atlieka mokytojo novatoriaus vaidmenį.

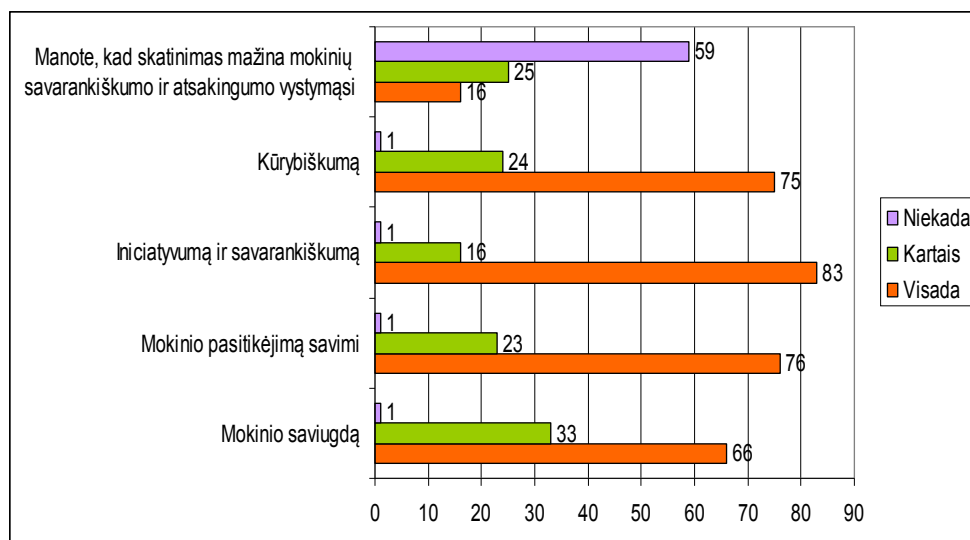
Taigi galime daryti prielaidą, jog Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai noriai priima švietimo sistemos pokyčius, analizuoja naujas idėjas ir patys yra linkę keistis. Pagrindinis švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnys mokytojas. „Mokytojai ne tik perteikia bet ir plėtoja, apibrėžia ir naujai aiškina ugdymo turinį. Būtent nuo mokytojų mąstymo, požiūrio ir darbo klasėje priklauso, ko galiausiai išmoks jaunimas“ (Hargreaves, 1999).

29 pav. Respondentų nuomonė apie pokyčius gyvenime, ugdymo procese (N=150)

Ugdymo rezultatų kokybei didelę reikšmę turi klasės mikroklimato palankumas – mokinių ir mokytojų dialogas – neatsiejamas dalykas ugdymo procese, stiprinantis pasitikėjimą, skatinantis mokymąsi. Tik dialogu gali būti sprendžiamos iškilusios ugdymo problemos. Bendravimas, patarimai tarp mokinių ir mokytojų skatina bendradarbiavimą, ugdo kūrybiškumą, suteikia pasirinkimo laisvę. Palankus emocinis klasės klimatas mokiniams suteikia atvirumo, drąsos. Žmonėms, kaip teigia D. Johnson, tarpusavio santykiai yra būtini, nes kiekvienas turime poreikių, kuriuos galime tenkinti tik bendraudami tarpusavyje. Mokinio saviugda, pasitikėjimas savimi, iniciatyvumas ir savarankiškumas, kūrybiškumas – darnaus mokinio ir mokytojo rezultatas.

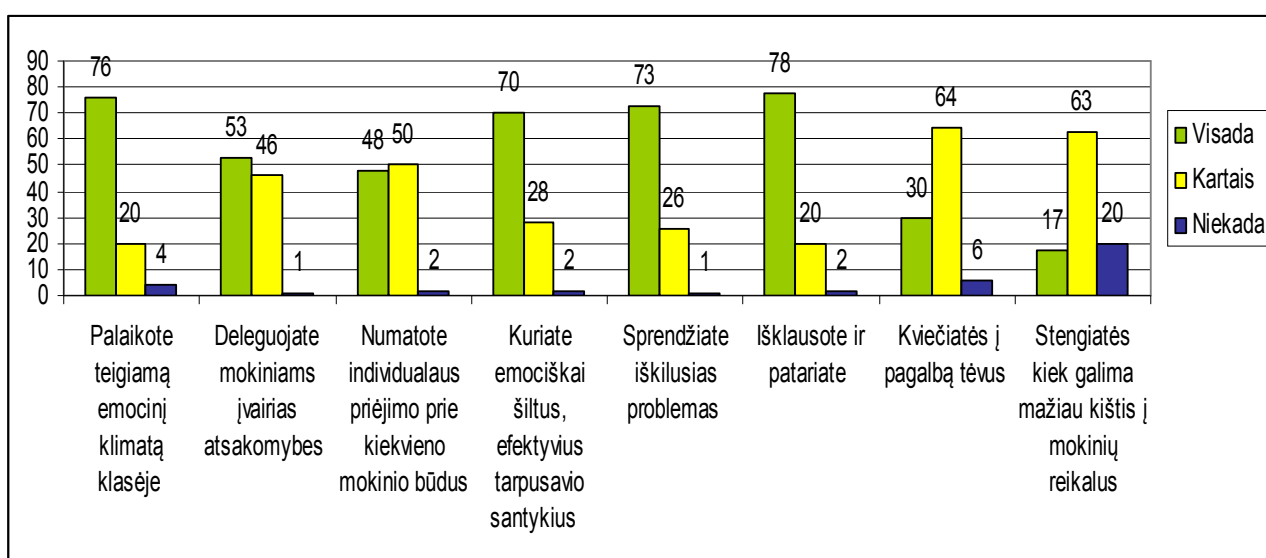
Atliktas tyrimas rodo, jog 83 proc. visada skatina mokinių iniciatyvumą, savarankiškumą, 76 proc. – mokinių pasitikėjimą savimi, 75 proc. – kūrybiškumą, 66 proc. – mokinių saviugdą. Tolygiai pasiskirstė ir respondentų atsakymai, teigiantys, jog tik kartais atlieka šias funkcijas. 16 proc. apklaustųjų teigia manantys, jog skatinimas mažina mokinių savarankiškumo ir atsakingumo vystymąsi (59 proc. niekada). Palyginus pirmojo ir antrojo bloko klausimus apie bendravimą su mokiniais, galima daryti prielaidą, jog bendraudamas su mokiniais mokytojas atlieka mokymo procesų vadovų funkcijas (skatina saviugdą, pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą, savarankiškumą, kūrybiškumą).

30 pav. Respondentų nuomonė apie bendravimą su mokiniais (N=150)

Iš 31 paveikslo matyti, kad mokytojai, vadovaudami klasei, atlieka įvairias funkcijas. Kad auklėjimas yra būtinas, nurodo žmogaus prigimtis (Jovaiša, 1995, p.9). Auklėjimo vyksmas turi dvi puses: išorinę ir vidinę. Išorinė auklėjimo pusė matyti auklėjimo veikloje – tai pagalbos, vadovavimo, bendravimo veiksmai, auklėtinių aktyvumo, saviauklos reiškiniai. Vidinė auklėjimo pusė yra nematoma – tai psichiniai ir dvasiniai auklėtinių procesai, savybės, būsenos. Auklėjimas nėra kažkoks atskiras, tiesinis, nuo kitų ugdymo funkcijų izoliuotas vyksmas. Jis susilieja su mokymo, lavinimo, švietimo, prusinimo, globojimo, aprūpinimo bei augimo procesais, jų turiniu, priemonėmis ir metodais, bet juose neištirpsta, išlaiko auklėjamąjį autentiškumą ir savo galią (Jovaiša, 1995, p.12).

31 paveiksle pateikiami mokytojų vadovavimo klasei būdai.

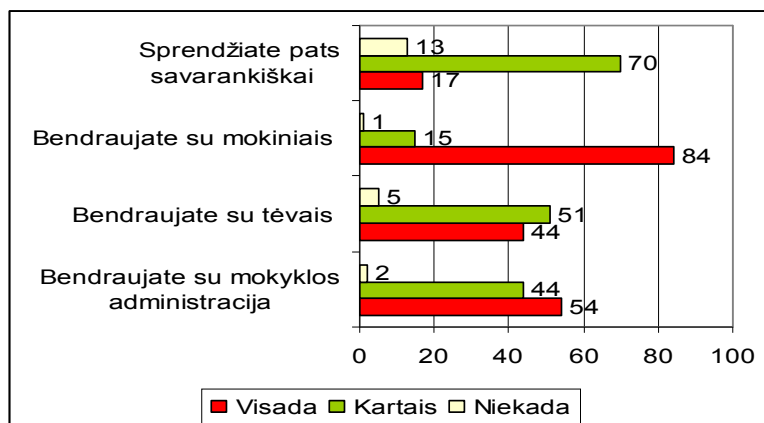
31 pav. Respondentų nuomonė apie vadovavimą klasei (N=150)

Duomenys rodo, kad didžioji dalis (76 proc.) tiriamųjų visada klasėje atlieka globojimo, lavinimo procesus, palaiko teigiamą emocinį krūvį (20 proc. kartais, 4 proc. niekada). 53 proc. respondentų deleguoja mokiniams įvairias atsakomybes (46 proc. kartais, 1 proc. niekada). 63 proc. pedagogų kartais mano, jog reikia kiek galima mažiau kištis į mokinių reikalus. Palyginus šiuos duomenis su antrojo bloko klausimu *Ar rūpinatės, kad pamokoje būtų malonu mokytis* matome, jog atsakymai beveik tolygūs. 47 proc. teigė, jog sutinka, kad rūpinasi maloniu klasės mikroklimatu, o 38 proc. teigė su tuo sutinkantys visiškai. Todėl galime daryti prielaidą, jog vadovaudami klasei pedagogai atlieka mokytojų organizatorių vaidmenis.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, pedagogai, vadovaudami klasei, palaiko teigiamą emocinį klimatą klasėje, išklauso bei pataria ir stengiasi kuo mažiau kištis į mokinių reikalus

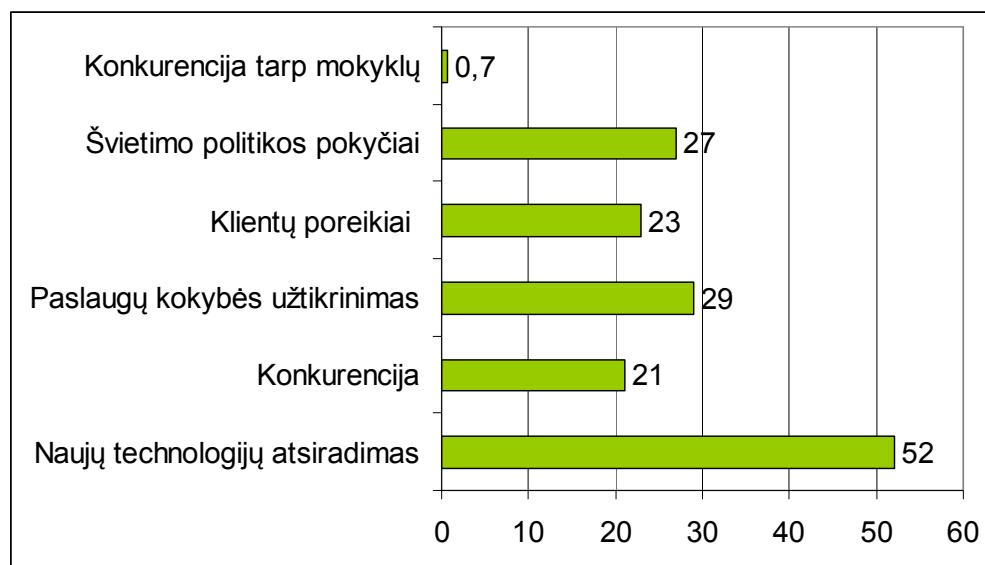
32 paveiksle pateikti galimi iškilusių problemų sprendimo variantai. Kaip rodo tyrimo duomenys, dažniausiai (84 proc.) pedagogai problemų sprendimui renkasi bendravimą su mokiniais (15 proc. kartais, 1 proc. niekada). 44 proc. visada sprenddami problemas į pagalbą telkiasi tėvus (51 proc. kartais, 5 proc. niekada). Palyginę šį atsakymą su antrojo bloko klausimu *Ar bendradarbiaujate su ugdytinių tėvais*, matome, jog atsakymai skiriasi (26 proc. visiškai sutinka, jog bendrauja, 54 proc. sutinka). Skiriasi ir neigiami atsakymai. Antrojo bloko klausime 1 proc. nurodo, jog tokio vaidmens neatlieka, o čia 5 proc. teigia, jog nebendrauja su tėvais. Šiek tiek daugiau nei pusė apklaustųjų (54 proc.) visada iškilusias problemas sprendžia su mokyklos administracijos pagalba (44 proc. tai daro kartais, 2 proc. niekada). 70 proc. respondentų nurodo, jog iškilusias problemas kartais sprendžia savarankiškai (visada – 17 proc., niekada – 13 proc.).

Galime daryti prielaidą, jog pedagogai atlieka įvairias funkcijas, sąlygojančias įvairių atsitiktinių arba specialiai sudaromų situacijų, o iškilusias problemas sprendžia atlikdami išorinę auklėjimo pusę – bendraudami su mokiniais. Palyginę antrojo ir trečiojo bloko atsakymus apie bendravimą su ugdytinių tėvais, galime daryti prielaidą, kad pedagogai atlieka mokytojų organizatorių vaidmenis.

32 pav. Respondentų nuomonė apie sprendžiamas iškilusias problemas (N=150)

Kalbant apie švietimo plėtotės kokybę nuostatų 13 punkte, 2 dalyje nurodoma, kad turi būti: sukuriama integrali mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kintantį mokytojo vaidmenį žinių visuomenėje ir šiuolaikiniam mokytojui būtinas naujas kompetencijas bei vertybines nuostatas. Kuriant žinių visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti (Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos). Kvalifikacijos tobulinimo tikslas – skatinti profesijos mokytojus plėtoti savo pedagogines, profesines, bendrakultūrinės ir specialiąsias kompetencijas siekiant užtikrinti profesinio mokymo kokybę (Kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, 2007). Naujų technologijų atsiradimas, konkurencija (ir tarp pedagogų, ir tarp mokyklų), paslaugų kokybės užtikrinimas, klientų poreikiai, švietimo politikos pokyčiai – veiksniai, skatinantys pedagogų mokymą(si), kvalifikacijos tobulinimą. Didžioji dalis (52 proc.) respondentų nurodo, jog jų kvalifikacijos tobulinimą, mokymą(si) lemia naujų technologijų atsiradimas. 29 proc. kvalifikaciją tobulina dėl paslaugų kokybės užtikrinimo, 27 proc. paskatinti švietimo politikos pokyčių, 23 proc. dėl noro tinkamai patenkinti klientų poreikius, 21 proc. dėl tarpusavio konkurencijos, 0,7 proc. dėl konkurencijos tarp mokyklų (žr. 33 paveikslą).

33 pav. Respondentų nuomonė apie veiksnius, lemiančius kvalifikacijos tobulinimą, mokymą(si) (N=150)

Išanalizavę respondentų atsakymus apie veiksnius, lemiančius kvalifikacijos tobulinimą, mokymą(si) galima daryti prielaidą, kad keičiasi ne tik švietimo sistema, bet norėdami užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą keičiasi ir jos darbuotojai.

2.4. Pedagogo profesinio tobulinimosi tyrimo rezultatai

I klausimą *Kokiose srityse Jūsų tobulinimasis turėtų vykti pirmiausia* daugiausia respondentų teigia, jog jau dabar turėtų vykti seminarai dėstomo dalyko tema 54 proc. (2 proc. niekada nereikės), 47 proc. pageidautų seminarų dėstymo metodikos įgūdžiams tobulinti, 37 proc. – tobulinti informacinius įgūdžius (5 proc. niekada nereikės), 36 proc. – darbo su kompiuteriu įgūdžių tobulinimo ir vaikų psichologijos žinių tobulinimo (2 proc.; 1 proc. niekada nereikės), 33 proc. užsienio žinių tobulinimo (2 proc. niekada nereikės), 32 proc. mokymosi įgūdžių (5 proc. niekada nereikės). 29 proc. (šiais metais) išreiškė norą dalyvauti socialinių įgūdžių seminaruose (3 proc. niekada nereikės). 29 proc. per keletą metų pageidautų kad vyktų seminarai apie švietimo vadybos žinias (17 proc. niekada nereikės). 25 proc. respondentų nurodė, jog šiais metais turėtų vykti seminarai apie švietimo kaitos strategijas (7 proc. niekada nereikės). Tiek pat respondentų (25 proc.) pageidautų ir kad toks seminaras vyktų šiomet.

Taigi matome, jog daugiausia respondentai norėtų jau dabar tobulintis dėstomo dalyko srityje (54 proc.). 29 proc. šiais metais norėtų tobulintis darbo su kompiuteriu, mokymosi, informacinių įgūdžių srityse, per keletą metų 29 proc. švietimo vadybos žinių srityje, 26 proc. teigia, jog būtų gerai kada nors patobulinti žinias socialinių įgūdžių srityje. Daugiausia respondentų (17 proc.) teigia, jog niekada nereikės žinių švietimo vadybos srityje (žr. 13 lentelę).

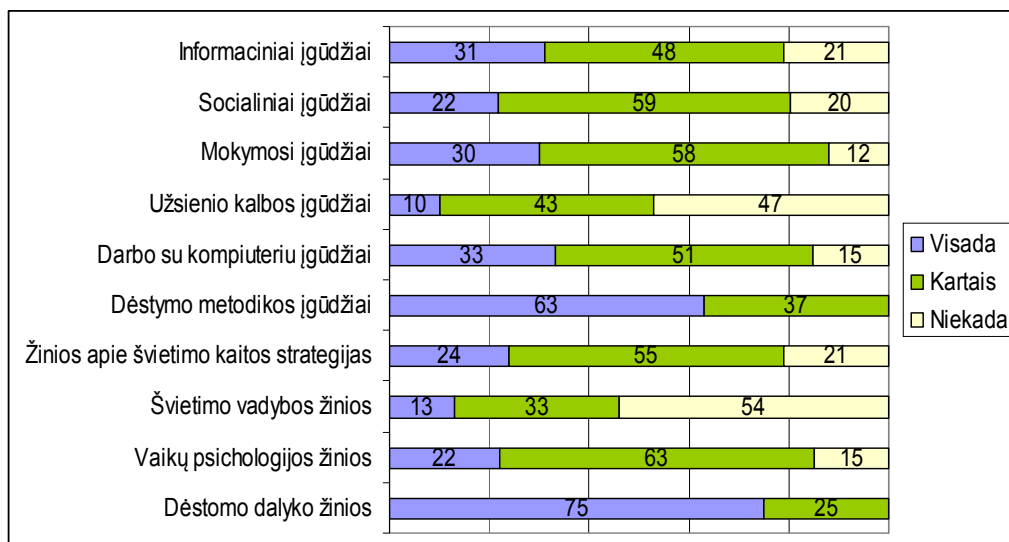
13 lentelė

Procentinis respondentų pasiskirstymas pagal sferas, kurias jie norėtų tobulinti labiausiai

Sferos	1 – jau dabar turėtų vykti	2 – šiais metais	3 – per keletą metų	4 – būtų gerai kada nors patobulinti	5 – niekada nereikės
Dėstomo dalyko žinios	54	21	16	7	2
Vaikų psichologijos žinios	36	25	22	16	1
Švietimo vadybos žinios	21	15	29	18	17
Žinios apie švietimo kaitos strategijas	25	25	20	23	7
Dėstymo metodikos įgūdžiai	47	36	14	3	
Darbo su kompiuteriu įgūdžiai	36	29	24	9	2
Užsienio kalbos įgūdžiai	33	23	20	22	2
Mokymosi įgūdžiai	32	29	18	16	5
Socialiniai įgūdžiai	25	29	17	26	3
Informaciniai įgūdžiai	37	23	18	17	5

Atsakymai į klausimą *Kuriose srityse kėlėte savo kvalifikaciją per pastaruosius 3 metus* atsakymai pasiskirstė įvairiai. 75 proc. apklaustųjų teigia, kad visada kėlė kvalifikaciją per 3 metus dėstomo dalykų žinių srityje, 63 proc. dėstymo metodikos įgūdžių srityje, 33 proc. darbo su kompiuteriu įgūdžius (15 proc. niekada), 31 proc. informacinius įgūdžius (21 proc. niekada). 63 proc. kartais tobulino kvalifikaciją vaikų psichologijos žinių srityje (15 proc. niekada). 59 proc. kartais tobulinosi socialinių įgūdžių srityje (20 proc. niekada), 58 proc. tobulinosi mokymosi įgūdžių srityje (12 proc. niekada), 55 proc. gilinosi apie švietimo kaitos strategijas (21 proc. niekada) (žr. 34 paveikslą).

Taigi palyginus mokytojų atsakymus, kokiose srityse jie pirmiausia norėtų tobulintis ir kokiose srityse kėlė savo kvalifikaciją, matome, jog seminarų poreikis išlieka. 75 proc. teigia, kad per pastaruosius 3 metus visada tobulinosi dėstomo dalyko srityje, o 54 proc. pageidautų, kad jau dabar vyktų tobulinimasis šioje srityje. 63 proc. visada kėlė kvalifikaciją dėstymo metodikos įgūdžių srityje, bet 47 proc. pageidautų ir toliau tobulintis šioje srityje.

34 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacijos kėlimą per pastaruosius 3 metus (N=150)

Mokytojai yra svarbiausi kaitos proceso veikėjai, kurie turi būti sąmoningai įsitraukę į švietimo kaitos procesą ir pasirengę tobulinti savo kasdienę praktiką klasėje (Motiejūnienė, Pranckūnienė, Vildžiūnienė, 2004). Į klausimą *Kokios Jums priimtinos profesinio tobulinimosi savoje mokykloje formos* daugiausia (68 proc.) atsakė, jog pageidautų asmeninio arba savarankiško tobulinimosi, 67 proc. pageidautų seminarų, skirtų dalykų mokytojams, 52 proc. bendro projektų su kolegomis planavimo. Mažiausiai priimtini darbuotojų susirinkimai (18 proc.). Remiantis D. Hopkinsu, pedagogų kvalifikacijos kėlimas paremtas individualia ir motyvuota jų pačių iniciatyva, aktyvumu ir atsakomybe (Barkauskaitė, 2001). Pedagogai siekdami išlikti konkurencingais tarp kolegų siekia motyvuotai tobulinti kvalifikaciją. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog Šiaulių rajono

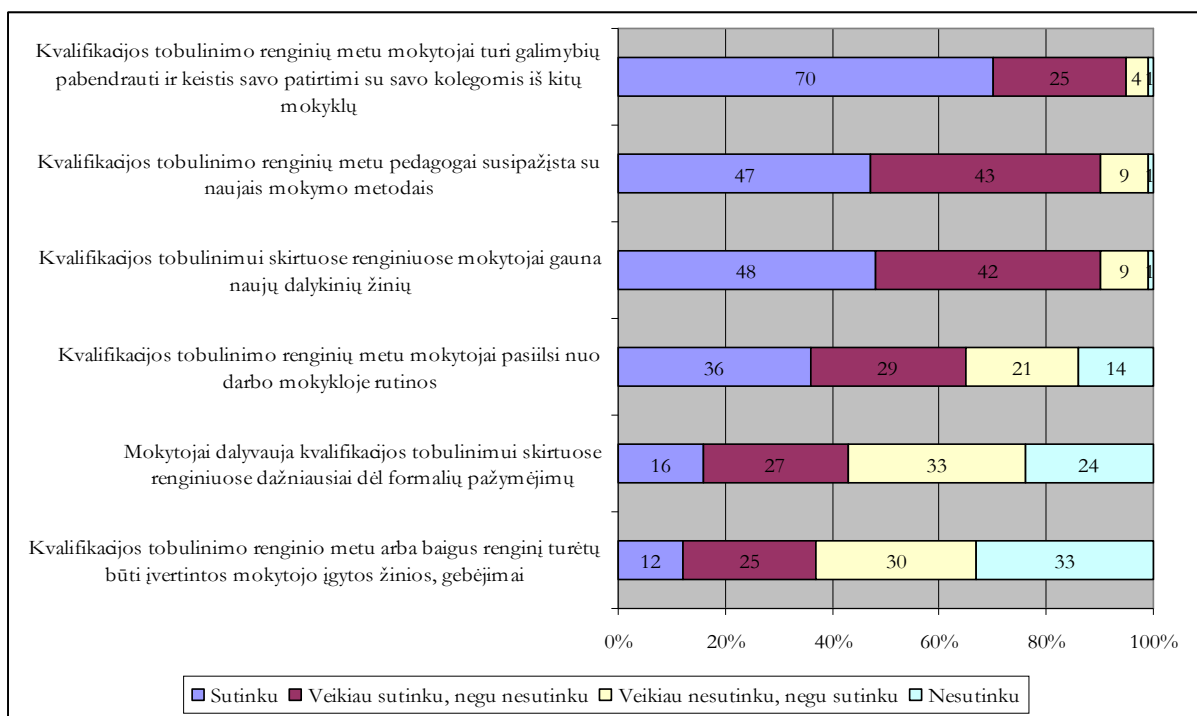
pedagogai yra motyvuoti, iniciatyvūs, siekiantys ne tik mokyti, bet ir mokytis. O tai leidžia užtikrinti kokybiškesnį ugdymo(si) procesą (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Procentinis respondentų pasiskirstymas pagal priimtinas tobulinimosi formas savoje mokykloje

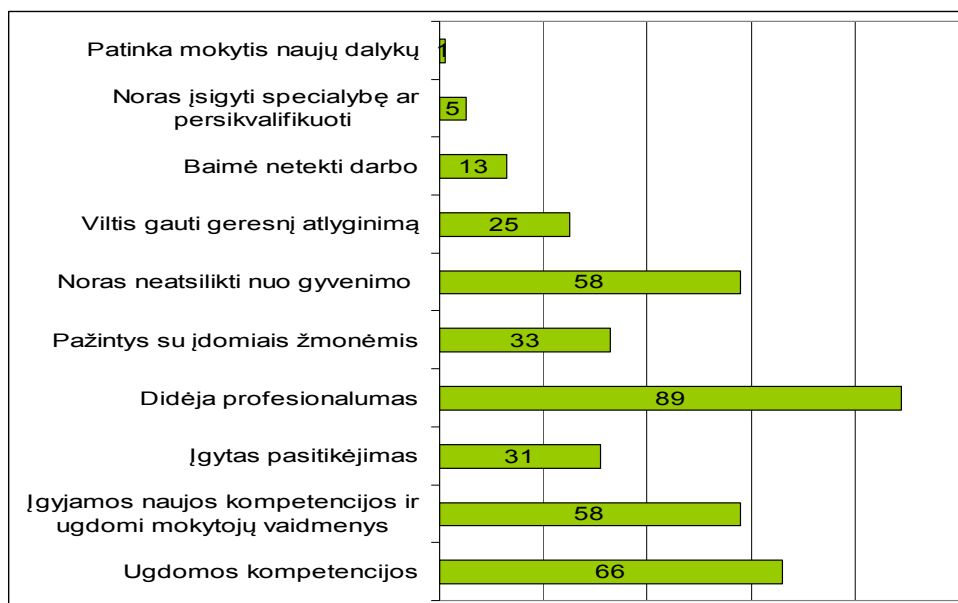
Profesinio tobulinimosi savoje mokykloje formos	Labai priimtina	Vidutiniškai priimtina	Nepriimtina
Profesinio tobulinimo dienos	33	62	5
Seminarai, skirti tobulinti profesinę kvalifikaciją visai mokyklai	46	48	6
Seminarai, skirti tik dalykų mokytojams	67	30	3
„Atvirų durų“ klasės, kai mokytojai gali lankytis vieni kitų pamokose ir paskui jas aptarti.	34	61	5
Seminarai, kurių metu nagrinėjami mokymo organizavimo klasėje ypatumai.	40	57	3
Darbuotojų susirinkimai	18	67	15
Tobulinimasis metodinėse grupėse	37	58	5
Bendras su kolegomis projektų planavimas	52	47	1
Darbas su kolegomis arba mokymas komandomis	43	54	3
Tobulinimasis remiantis informacija, surinkta mokykloje (pvz., pasitelkus klausimynus)	28	62	10
Asmeninis arba savarankiškas tobulinimasis	68	30	2

Iš 2004 metais Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas“ (apklausti 442 pedagogai) paaiškėjo, kodėl mokytojai labiausiai tobulina kvalifikaciją. 70 proc. teigia, jog tokia veikla suteikia galimybių pabendrauti ir keistis savo patirtimis. 48 proc. teigia, jog įgauna naujų dalykų žinių (žr. 35 paveikslą). Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai į klausimą *Kodėl tobulinate savo kvalifikaciją* 89 proc. nurodė, jog didėja profesionalumas, 66 proc. ugdomos kompetencijos, 58 proc. įgyjamos naujos kompetencijos ir ugdomi mokytojų vaidmenys. Tiek pat respondentų (58 proc.) teigia, jog kvalifikacijos tobulinimą lemia noras neatsilikti nuo gyvenimo. Mažiausiai mokytojai tobulina savo kvalifikaciją vedini noro įsigyti naują specialybę ar persikvalifikuoti (5 proc.). Pavieniai asmenys (1 proc.) teigia, jog tobulina savo kvalifikaciją, nes patinka mokytis naujų dalykų (žr. 36 paveikslą).

35 pav. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi poreikių tenkinimas

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija, 2004

36 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacijos tobulinimosi poreikius (N=150)

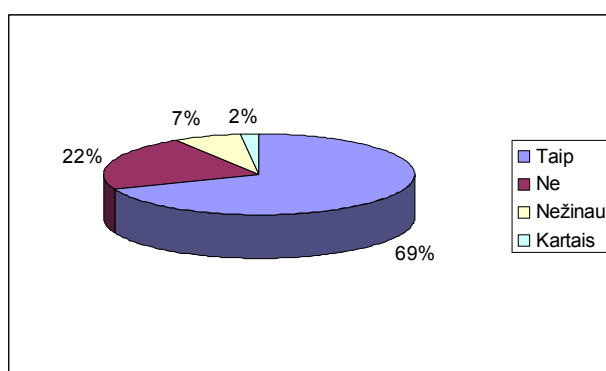
Siekiant išugdyti visapusišką mokinio asmenybę, reikia visapusiškos mokytojo asmenybės, todėl intensyviai ieškoma adekvačių mokytojo veiklos tobulinimo būdų (Rydalienė, 2005). Klausimu *Kur tobulinate savo kompetencijas, keliame kvalifikaciją* siekta nustatyti, kur daugiausia mokytojai semiasi patirties. 98 proc. nurodė, jog seminaruose, 72 proc. edukacinėse kelionėse, po 70 proc. konsultuojantis su kolegomis ir kursuose. Mažiausiai (28 proc.) patirties įgyja tobulindamiesi virtualioje aplinkoje ir nuotoliniuose kursuose.

Procentinis respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacijos tobulinimosi formas

Kur tobulinate savo kvalifikaciją?	Procentai
Seminaruose	98
Kursuose	70
Nuotoliniuose mokymuose	28
Edukacinėse kelionėse	72
Praktinėse konferencijose	51
Dalykiniuose susitikimuose	39
Virtualioje aplinkoje	28
Bibliotekoje	36
Dalyvaujant projektuose	59
Rengiant metodines priemones	44
Dalijantis gerąja darbo patirtimi su kolegomis mokykloje	59
Dalijantis gerąja darbo patirtimi rajono metodinių grupių pasitarimuose	47
Konsultuojantis su kolegomis	70

Galime daryti išvadą, kad pedagogai dalyvauja seminaruose, noriai kelia kvalifikaciją, bet dar nėra įpratę tobulintis virtualioje aplinkoje.

Anot R. Želvio (2001, p. 34), „kvalifikacijos tobulinimas – turimų profesinių žinių bei įgūdžių atnaujinimo ir plėtojimo procesas. Visi švietimo organizacijose dirbantys pedagogai turi teisę nustatyta tvarka tobulinti savo kvalifikaciją. Norint gauti aukštesnę kvalifikacijos kategoriją, dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose būtinas. Pedagogai turi galimybę patys pasirinkti tobulinimosi kursų temas, laiką ir vietą, tačiau privalo asmeninius interesus derinti su organizacijos poreikiais.“ Į klausimą *Ar Jūs aptariate individualius kvalifikacijos tobulinimo planus su savo įstaigos vadovais* 69 proc. nurodė, kad taip, 22 proc. ne, 7 proc. nežino, ar aptaria, 2 proc. neaptaria.

37 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacijos aptarimą su įstaigos vadovais (N=150)

Išanalizavę pedagogų atsakymus apie kvalifikacijos tobulinimąsi, galima teigti, jog naujų technologijų atsiradimas, dėstomo dalyko metodikos, žinių, seminarų, skirtų dalyko mokytojams poreikis, asmeninis arba savarankiškas mokymasis, didėjantis profesionalumas lemia, jog didžioji

dalį pedagogų keldami arba norėdami kelti kvalifikaciją atlieka mokytojų novatorių vaidmenį, leidžiantį užtikrinti kokybiškesnį mokymo(si) procesą.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir švietimo dokumentų analizė leidžia teigti, jog pedagogų vaidmenų pokyčius lemia šiandieninės kaitos tendencijos švietimo sistemoje. Akcentuojama, kad kuriant žinių ir informacinę visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją – keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabarties visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis ją kūrybingai plėtoti.
2. Analizuojant pedagogų vaidmenis istorinės raidos kontekste išryškėjo, jog mokytojų vaidmenims įtaką darė daugelis istorinių ir dabarties veiksnių. Keitėsi lūkesčiai, siejami su mokytojais: XIX amžiuje pirmiausia rūpintis mokytojo dorinėmis savybėmis, o šiandieninėje ugdymo praktikoje mokytojui keliami nauji reikalavimai, labiausiai atspindintys jo kompetencijas ir profesionalumą.
3. Tyrimas parodė, kad pedagogai dirba kūrybiškai neapsiribodami vien tradiciniais vaidmenimis, o tai leidžia užtikrinti kokybiškesnį ugdymo(si) procesą. Šiuolaikinis pedagogas atlieka šiuos vaidmenis: mokymosi aplinkos kūrėjo, pagalbininko, konsultanto, kontrolieriaus, vertintojo, novatoriaus, refleksijos iniciatoriaus, organizatoriaus. Mažiausiai mokytojo veikloje sutinkami motyvatoriaus ir instruktoriaus vaidmenys. Pedagogų amžius iš dalies turi įtakos atliekant įvairius mokytojų vaidmenis.
4. Mokytojai ugdymo procese naudoja aktyvius mokymo metodus, rengia modifikuotas ir adaptuotas programas, skatina mokinių motyvaciją mokytis ir padeda mokiniui atskleisti jo gabumus, siekia didinti mokinių pasitikėjimą savimi, iniciatyvumą ir savarankiškumą.
5. Tyrimu nustatyta, kad mokytojas švietimo kaitos kontekste turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jis mokymo proceso metu atlieka daug tarpusavyje vienas su kitu nesusijusių vaidmenų. Todėl mokytojas, sudarydamas mokomąją programą, privalo gerai pažinti mokinius: atsižvelgti į tai, kaip mokiniai jaučiasi klasėje, kokių mokymosi problemų turi, ką jie jau moka, kuo domisi, o tik paskui supažindinti su mokymosi medžiaga. Taigi nepakanka būti vien geru dalyko žinovu – dalyko ekspertu – būtina plati pedagogo erudicija įvairiose srityse.
6. Tyrimas patvirtino darbo pradžioje keltą hipotezę, kad pedagogų atliekami vaidmenys turi įtakos ugdymo(si) proceso kokybei: kuo įvairesni vaidmenys, tuo kokybiškesnis ugdymo(si) procesas.

REDOMENDACIJOS

Šiaulių rajono Švietimo ir sporto skyriui:

- Sudaryti sąlygas bendrojo lavinimo mokyklų vadovams ir mokytojams tobulintis, įgyti naujų kompetencijų, ugdyti naujus mokytojų vaidmenis, tobulinti esamus ir tapti aktyviais švietimo naujovių iniciatoriais ir diegėjais.
- Organizuoti visapusišką mokytojų kvalifikacijos tobulinimą.

Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų direktoriams:

- Skatinti mokytojų motyvaciją ir ieškoti naujų ir efektyvių mokytojų skatinimo metodų.
- Sudaryti sąlygas (materialinės bazės atnaujinimas, įvairesnių patalpų (pvz., bibliotekoje), kuriose galėtų vykti pamokos pritaikymas) mokytojų kvalifikuotam darbui.
- Nuolat organizuoti mokymuose dalyvavusių mokytojų gerosios patirties sklaidą mokyklose.

Šiaulių rajono bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams:

- Siekti aukštesnės profesinės kompetencijos ir domėtis švietimo naujovėmis.
- Su kolegomis dalytis gerąja darbo patirtimi.

LITERATŪRA

1. Adamonienė, R. (2002). Profesijos pedagogas saviugdros motyvacija. // *Pedagogika* 59, Vilnius.
2. Arends, R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius.
3. Bankauskienė, N., Bankauskaitė-Sereikienė, G. Pedagoginės veiklos tobulinimo tyrimas – naujo mokytojų vaidmens visuomenėje ir naujų vaidmenų ugdymo procese atlikimo prielaida. Prieiga per internetą:
<http://www.mkc.lt/dokumentas/mokymosi_medziaga/istirti_veikti_tobuleti.doc>.
4. Bankauskienė, N., Mikuličiūtė, I. (2004). Dailės mokytojas apie savo veiklos vaidmenis formaliame ir neformaliame švietime // *Mokytojų ugdymas. Teacher education. Mokslo darbai. Research works* (2004. Nr.3) Šiauliai.
5. Barauskienė, R., Klumbytė, R., (2001). Pedagogų reflektyvumo raiškos turinio ir tipologijos analizė. *Socialiniai mokslai*. Nr. 3 (29).
6. Barčkutė, O. (2003). Mokytojo vaidmuo kuriant informacinę visuomenę. *Pedagogika*, 69.
7. Barkauskaitė, M. (1997). Lietuvos švietimo reformos eigos tyrimai // *Švietimo studijų sąsiuvinis*. T. 3. Vilnius.
8. Barkauskaitė, M. (1998). Mokytojų vaidmenų ypatumai skirtingose ugdymo kryptyse. *Pedagogika*, 35.
9. Barkauskaitė, M., Pečiuliauskienė, P. (2006). Pedagogų rengimas kaitai: asmenybė, kompetencijos, savirealizacija. Konferencijos medžiaga.
10. Barkauskaitė, M. (2002). Švietimo reformos Lietuvoje 1918-1940 metais. *Pedagogika*, 60.
11. Barkauskaitė, M. (2006). Ugdymo idėjų sklaida Prano Dovydaičio pedagogikoje. Vilnius.
12. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. ISAK-970.
13. Bendrosios ugdymo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433.
14. Bižys, N., Linkaitytė, G., Valiuškevičiūtė, A. (1996). *Pamokos mokytojui*. Vilnius.
15. Bitinas, B. (1995). *Auklėjimo procesas*. Šiauliai.
16. Brown, A. ir Campione, J. C (1984). Three faces of transfer: implications for early competence.
17. Bruzgelevičienė, R. (2001). Lietuvos švietimo kaita. Švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai. Vilnius.

18. Būdienė, V. (2004). Mokytojų rengimas Lietuvoje. R. Totoraitis, M. Briedis, D. Gudaitytė (Red. kol.). Pedagogų rengimas Lietuvoje. Pertvarkos pastangos. NWnius: (Red. kol.). Pedagogų rengimas Lietuvoje. Pertvarkos pastangos. NWnius:
19. Bulajeva, T. (2001). Pedagogų saviugdros veiksniai švietimo kaitos sąlygomis. Vilniaus universitetas: Daktaro disertacija.
20. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius.
21. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas(2000). Vilnius.
22. Dabrišienė, V. (2001). Pedagogų veikla individualizuojant ugdymo programas. Kaunas.
23. Dewey, J. (1996). Mano pedagoginis credo. Demokratija ir ugdymas// filosofiniai ugdymo Pagrindai/ sud. H.A Ormon, S.M Crave. Vilnius, p. 197-207.
24. Fullan, M. (1998). Pokyčių jėgos. Vilnius.
25. Čiužas, R., Jucevičienė, P. (2006). Lietuvos mokytojų didaktinių kompetencijų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo problemų analizės leidinys. Vilnius.
26. Gage, N. L., Berliner, D. C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius.
27. Grebliauskienė, B., Večkienė, N. (2004). Komunikacinė kompetencija. Kaunas.
28. Giedraitienė-Lileikienė, T. (2002). Kelias į vaiko širdį. Kaunas.
29. Grigas, R. (1995). Tautos likimas. Vilnius.
30. Gumuliauskienė, A. (2001). Pedagogų požiūris į mokyklos modernizavimą ir savo vaidmenį joje. Acta Paedagogica Vilnensia, 8.
31. Gutauskienė, A., Pakšienė, V. (2001). Debatai. Kaunas.
32. Hargreaves, D. H. (1994). The new professionalism: the synthesis of professional and institutional development, *Teaching and Teacher Education* , 10 (4), 423-438.
33. Hargreaves, A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. Vilnius.
34. Hopkins, D., Aincow, M., West, M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas. Vilnius.
35. Informacinių komunikacinių technologijų taikymo ugdymo procese galimybės (2010). Vilnius.
36. Jackūnas, Ž. Lietuvos švietimo plėtotė Europos edukacinių nuostatų kontekste // Lietuvos švietimo reformos gairės. Vilnius. 1993.
37. Janiūnaitė, B. (2000). Edukacinių novacijų diegimo ypatumai Lietuvos švietimo sistemos modernizavimo kontekste: metodologiniai aspektai.
38. Janiūnaitė, B. (2004). Edukacinės novacijos ir jų diegimas. Kaunas.
39. Janiūnaitė, B. (2002). Methodology of Evaluating Educational Innovation during the Process of Implementation. Socialiniai mokslai. 2002. Nr.4 (36). Kaunas.
40. Jenkins, J. (1997). Šių laikų dorovinės problemos. Vilnius.
41. Jovaiša, L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
42. Jovaiša, L. (1995). Hodegetika. Vilnius.

43. Jucevičienė, P. (1997). Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas.
44. Jucevičienė, P. (2005). Kompetencijos portfelis ir jo rengimas: mokinio ir mokytojo europinio pilietiškumo kompetencijos portfelis. Kaunas.
45. Jucevičienė, P. ir kiti (2004). Kvalifikaciniai reikalavimai mokytojams. Projektas. KTU Edukologijos institutas.
46. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. Socialiniai mokslai. 2000. Nr. 1(22). Kaunas.
47. Jurašaitė – Harbison, E. (2000). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų ypatumai. Pedagogika. Mokslo darbai.
48. Kalvaitis, A. (1995). Teacher's opinion on education reform // Lithuanian Society in Social Transition / The republic of Lithuania Institute of Philosophy, Sociology and Law. Lithuanian Sociological Association. Vilnius.
49. Kalvaitis, A. (1992). Idealus mokytojas // Dialogas. Nr.13.
50. Kaminskas, K. (2000). Profesinės veiklos kliūtys pedagogų vertinimu. Vilniaus pedagoginis universitetas, LR Seimas. Ugdymo psichologija 3 tomas Nr.2.
51. Karčiauskienė, M. (1993). Mokytojo problema Lietuvoje (1918–1940) // Acta paedagogica Vilnensia, t. 2.
52. Karčiauskienė, M. (1989). Pradinio švietimo raida Lietuvoje XIX a. antroje pusėje ir XX a. pradžioje. Kaunas.
53. Karčiauskienė, M. (1991). S. Šalkauskio didaktinės pažiūros // Acta paedagogica Vilnensia.
54. Karčiauskienė, M. (2003). Profesorius Jonas Laužikas apie švietimo reformą, jos ištakas, paskirtį ir organizavimą // Pedagogika, t. 68.
55. Karčiauskienė, M., Pečkus, K. (1996). Lietuvos pedagogikos istorijos chrestomatija. Vilnius.
56. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Kaunas.
57. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vadovėlis. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas.
58. Kavaliauskienė, V. (2004). Mokytojų ugdymas(is) ir edukacinių procesų vadyba žinių visuomenėje. Klaipėda.
59. Kuzmickis, Z. Mokytojo idealas // Švietimo darbas, 1929, Nr. 1.
60. Laužackas, R., Gedvilienė, G., Tūtlys, V., Juozaitienė, D. (2008). Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai. [Žiūrėta 2011-05-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/89/lauzackgedvtuljuoz29-44.pdf>>.
61. Lamanauskas, V. (1997). Kai kurie Lietuvos švietimo sistemos pertvarkos aspektai. Švietimo naujovės, Nr.12.

62. Lamanauskas, V. (2004). Pratarinė. Gamtamokslinis ugdymas X. Šiauliai.
63. Lamanauskas, V. (2007). Švietimo dimensijos. Vilnius.
64. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Bendrosios programos, 1994. Vilnius.
65. Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis. XIX a. antroji pusė–XX a. pradžia [antologija, antrasis tomas]. (2002). Kaunas.
66. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos. Švietimo gairės, 2003 – 2012 metai. Projektas / Parengė Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus sudaryta darbo grupė. Vilnius.
67. Lietuvos Respublikos Seimo svetainė [žiūrėta 2011 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=123561.
68. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. 1998-12-15 Nr. VIII-969.
69. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2011. Vilnius.
70. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2003. Vilnius.
71. Lietuvos Respublikos švietimo koncepcija. (1992). Vilnius.
72. Linkaitytė, M. G. (2006). Mokymo ir mokymosi sąlygų gerinimo Lietuvos pagrindinėse mokyklose sėkmė. Prieiga per internetą www.mtp.smm.lt/dokumentai/20110210/MTP_konf_Linkaityte.ppt.
73. Linkaitytė, G., Teresevičienė, M. (2000). Mokytojų požiūris į pamatines švietimo reformos nuostatas. Pedagogika, 44.
74. Luobikienė I. (2006). Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas.
75. Mičiulis, J. (1928). Pedagogika ir didaktika. Kaunas.
76. Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti. (2008). Vilnius.
77. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakym Nr. ISAK-256.
78. Mokymosi kryptių pasirinkimo galimybių didinimo 14-19 metų mokiniams modelio aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. ISAK-715.
79. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. (2001).
80. Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programų mokomoji medžiaga (2007). Vilnius.
81. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai (2008). Vilnius.
82. Ozolaitė, V. (1998). Pedagogas šiandienos mokykloje. Specialusis ugdymas. 1.
83. Paliulis, N. (1998). Vadybos pagrindai. Vilnius.
84. Pečiulis, Ž. (2004). Efektyvi komunikacija. Vilnius.
85. Pedagogų kompetencijų tobulinimas integruojant IKT į ugdymo procesą (2007) / Sudarytoja A. Lozdienė. Vilnius.

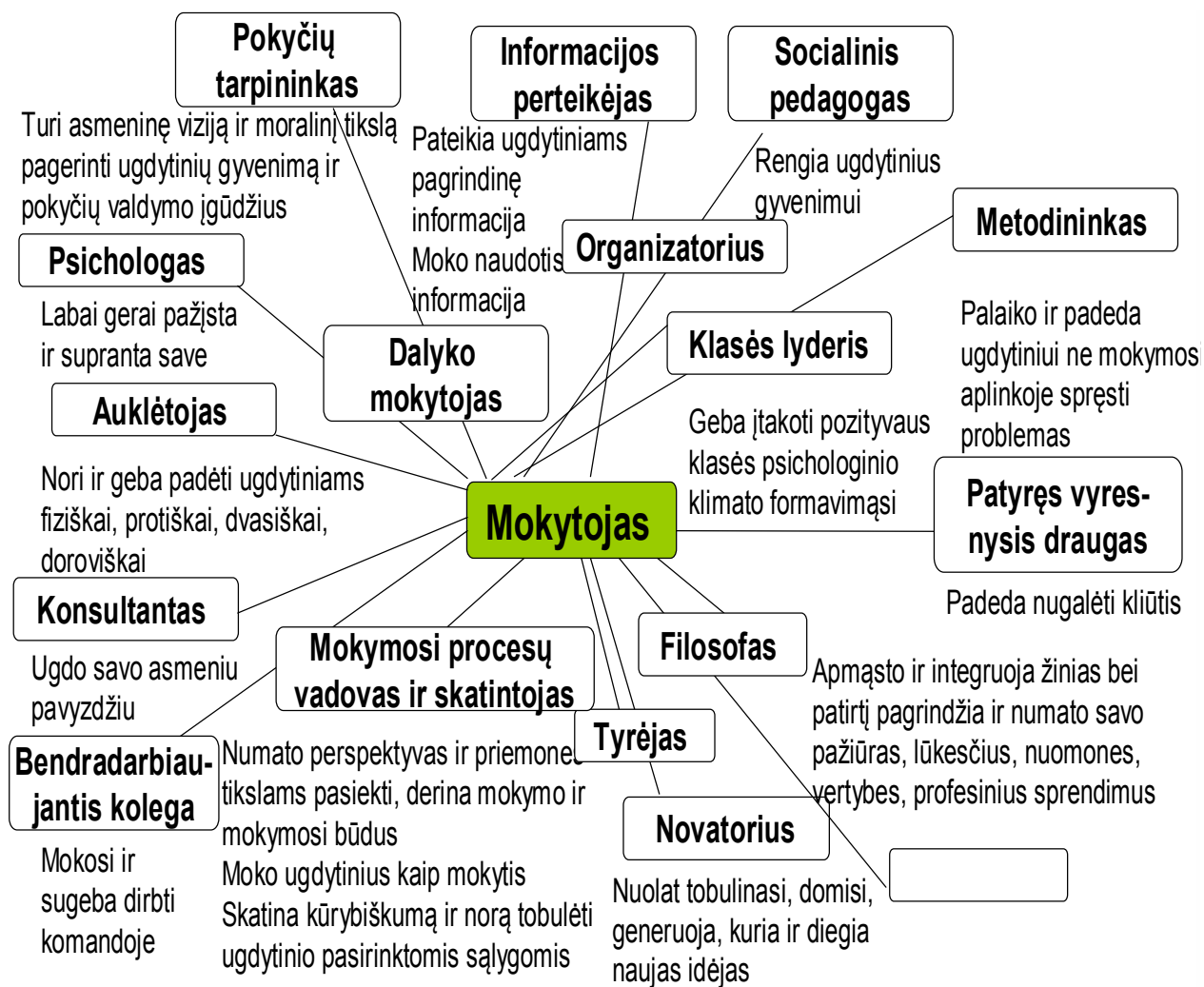
86. Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK- 591.
87. Pukelis, K. (1998). Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos: raktas nuo antrų ugdymo reformos durų. Kaunas.
88. G. Purvaneckienė, G. (1996). Mokyklos reforma ir mokytojo profesija // Acta paedagogica Vilnensia Nr.3.
89. Rydelienė, I. (2005). Ikimokyklinių ugdymo institucijų funkcijos ir pedagogų veiklos motyvai. Kn.: švietimo vadyba reformos erdvėje. Jaunųjų mokslininkų darbai II .Vilnius.
90. Rudaitienė, L. (1997). Profesinė kompetencija: kaip ją vertinti? Lietuvos mokslas ir pramonė. Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika: konferencijos medžiaga. Kaunas.
91. Sakalas, A., Šilingienė, V. (2000). Personalo valdymas. Kaunas.
92. Stančienė, D.M., Žilionis, J. (2006). B. Bitinas ir L. Jovaiša: filosofinės ugdymo paradigmos.
93. Sėkmingo mokymosi link. (2004). Sudarytojos Motiejūnienė, E., Pranckūnienė, E., Vildžiūnienė, M. Vilnius.
94. *Statistikos departamento metraštis*. (2009). [žiūrėta 2011-02-29]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/uploads/metrastis/LSM_2010_Lt.pdf>.
95. Stoll, L., Fink, D. (1998). Keičiame mokyklą. Vilnius.
96. Storner, J. A., Freeman, K.C., Gilbert, D. R. (1999). *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
97. Stoškus, S., Beržinskienė, D. (2005). Pokyčių valdymas. Šiauliai.
98. Šalkauskis, S. (1991). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
99. Švietimo gairės. 2003-2012 metai (2003). Projektas. Vilnius.
100. Tarptautinių žodžių žodynas (2004). Vilnius.
101. Tamošiūnas, T. (1999). Projektų metodas ugdymo praktikoje. Šiauliai.
102. Targamadžė, V. (1996). Švietimo organizacijų elgsena. Kaunas.
103. Targamadžė, V. (2001). Švietimo vadyba: efektyvumas, struktūra, valdymas, strategija, konfliktai. Klaipėda.
104. Teresevičienė, M., Gedvilienė, G. (1999). Mokymasis bendradarbiaujant. Vilnius.
105. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslinių tyrimų metodologija. Vadovėlis. Vilnius.
106. Tijūnelienė, O. (2003). Mokytojo asmenybės reikšmės ugdymo procese interpretacija Jono Laužiko publikacijose (1930-1939 m.). Pedagogika, 68.
107. Tumėnienė, V. (2002). Pedagogo inovacinės veiklos ypatumai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Kaunas.
108. Tumėnienė, V., Janiūnaitė, B. (2002). Pedagogo novacinės veiklos sampratos erdvė ir struktūra: teoriniai aspektai. Socialiniai mokslai, 1 (33). Kaunas.

109. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 (Valstybės žinios, 2002, Nr. 113-5029). Lietuvos Respublikos Seimo svetainė [žiūrėta 2011 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888>.
110. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700.
111. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. Įgyvendinimo programa ir priemonių planas. LR Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82.
112. Vidaus audito metodika (2002). Vilnius.
113. Vidurinio ugdymo bendrosios programos (2011). Vilnius.
114. Želvys, R. (1998). Lietuvos švietimo vadovų požiūris į vykstančią švietimo reformą. *Pedagogika*, 37.
115. Želvys, R. (1999). Švietimo vadyba ir kaita. Vilnius.
116. Želvys, R. (2001). Lietuvos pedagoginės bendruomenės narių požiūris į švietimo reformą raida. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 8.
117. Žemgulienė, A., Montvilaitė, S. (2009). Klasikinės mokytojo sampratos raidos atspindys Magdalenos Karčiauskienės darbuose. Vilnius.
118. 2009-2011 metų Bendrasis pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. ISAK-1047.

PRIEDAI

1 priedas

TRADICINIAI PEDAGOGO VAIDMENYS

Pagal B. Janiūnaitę ir V. Tumėnienę

Gerb. Respondente!

Šiandien, kai pasaulinė pedagoginė mintis kreipiama į tikslą – ugdyti žmogų žinių visuomenei, itin aktualūs tampa mokytojo sampratos klausimai. Vidiniai ir išoriniai veiksniai – kintančios ekonominės, socialinės ir politinės sąlygos, globalizacija ir įstojimas į Europos Sąjungą, didėjantys visuomenės poreikiai ir reikalavimai švietimui, informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra, besikeičiantis mokytojo vaidmuo reformuotoje mokykloje – kelia vis didesnius reikalavimus mokytojams, įgyjantiems naujus vaidmenis. Norėdami išsiaiškinti vyraujančius naujus pedagogų, kaip mokymo proceso organizatorių vaidmenis, prašome Jūsų atsakyti į anketos klausimus.

Jūsų nuomonė padės išsiaiškinti vyraujančius pedagogų vaidmenų kaitos ypatumus nuolatinio mokymo(si) kontekste.

ANKETA ANONIMINĖ**ATSAKYMŲ ŽYMĖJIMO PAVYZDYS:**

Jums tinkantį atsakymą žymėkite taip:	☒
---------------------------------------	-------------------------------------

INFORMACIJA APIE JUS**Jūsų lytis:**

- Moteris
- Vyras

Jūsų amžius (įrašykite) _____

Jūsų išsilavinimas:

- Magistras
- Bakalauras
- Aukštesnysis
- Nebaigtas aukštasis
- Aukštasis
- Kita _____

Jūsų pedagoginis darbo stažas:

- 0-5 m.
- 6-15 m.
- 16-25 m.
- Virš 25 m.

Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- Mokytojas
- Vyresnysis mokytojas
- Mokytojas metodininkas
- Mokytojas ekspertas
- Kita _____

Jūsų mokomas dalykas (-ai) (įrašykite): _____

Mokyklos, kurioje dirbate, tipas (įrašykite): _____

Klasės, kurias mokote (įrašykite): _____

JŪSŲ NUOMONE...

I. MOKYTOJŲ VAIDMENYS (kiekvienoje eilutėje pažymėkite Jums tinkantį variantą)

Mokyt ojo vaidm enys	Mokytojų funkcijos	Neatlieku tokio vaidmens	Visiškai nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
1. Motyvatorius	Sudomina mokinius mokomuoju dalyku	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Mokymo procesų vadovas	Iškelia ir įvardija pamokos tikslus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Vadovauja darbui pamokoje, bet leidžia ir patiems susirasti medžiagą	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Skatina mokinių iniciatyvą, leidžia klysti, neskuba griežtai vertinti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Pasiūlo priemonių mokymo tikslams pasiekti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Konsultantas	Pataria mokiniams, kaip dirbti, konsultuoja užduočių atlikimo klausimais	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Nurodo šaltinius ir literatūrą	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Padedą dirbti grupėmis ir individualiai	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Pataria mokiniams, kaip taikyti naujas technologijas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Papildo mokinius, akcentuodamas svarbiausius dalykus, džiaugiasi rezultatais drauge su mokiniais	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Geba dalykines žinias, mokėjimus perteikti kitiems.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Pagalbininkas	Pateikia mokymo priemonių, informacijos šaltinių sąrašą, supažindina su įvairesnėmis mokymo(si) priemonėmis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Pateikia įvairių lentelių, schemų, klausimų, formulių	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....						

5. Kontrolierius	Kontroliuoja, kaip atliekamos įvairios užduotys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Tikrina, ar išmokta kurso medžiaga	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....						
6. Instruktorius pagalbininkas	Nurodinėja, ką ir kaip reikia išmokti pamokoje.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Leidžia mokiniams pasirinkti veiklos formą, pataria, kaip atlikti užduotį	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Skatina bendradarbiauti ir pasikeisti nuomonėmis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Leidžia patiems įvertinti rezultatus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Dalyko mokytojas	Pataria, kaip sėkmingai išmokti naują dalyką	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Pataria, kaip planuoti mokymąsi, pasirinkti tinkamą mokymosi būdą	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Vertintojas	Aiškiai įvardija vertinimo tvarką	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Detaliai ir nuosekliai išdėsto pamokos veiklos planą	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Dažnai vertina užduotis	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Pateikia visą informaciją	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Novatorius	Siekia būti šiuolaikiškas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Nuolat tobulinasi, generuoja naujas idėjas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Atviras naujovėms	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Dažnai pamokose taiko IKT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Reflekcijos iniciatorius	Skatina apmąstyti mokymąsi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Skatina įsivertinti daromą pažangą	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mokymosi aplinkos kūrėjas	Rūpinasi, kad pamokoje būtų malonu mokytis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Rūpinasi, kad užtektų edukacinių priemonių	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Organizatorius	Vadovauja klasės kolektyvui	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Organizuoja mokymą(si)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Plėtoja gerus santykius su bendradarbiais	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Bendradarbiauj a su ugdytinių tėvais	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Kita (įrašyti).....						

II. PEDAGOGO KAIP MOKYMO PROCESO ORGANIZATORIAUS VAIDMENYS
(prašome pažymėti kiekvieną Jums tinkantį teiginį).

Mokytojų vaidmenys	Visada	Kartais	Niekada
13. Koku būdu pateikiate mokiniams naują mokymo medžiagą?			
a) aiškinate visai klasei	☐	☐	☐
b) aiškinate individualiai kiekvienam mokiniui	☐	☐	☐
c) aiškinate atskiroms mokinių grupėms	☐	☐	☐
d) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
14. Koku principu pasirenkate mokymo būdus, mokydami skirtingų galimybių vaikus?			
a) naudojate įprastus mokymo metodus	☐	☐	☐
b) orientuojatės į daugumai mokinių priimtinius mokymo būdus	☐	☐	☐
c) naudojate aktyvius mokymo metodus ir kt.	☐	☐	☐
d) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
15. Kaip planuojate ugdymo procesą?			
a) analizuojate ugdymo turinį reglamentuojančius dokumentus	☐	☐	☐
b) remiatės savo asmenine patirtimi	☐	☐	☐
c) konsultuojatės su kitais pedagogais	☐	☐	☐
d) atsižvelgiate į individualius mokinio poreikius	☐	☐	☐
e) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
16. Kaip planuojate ugdymo turinį?			
a) rengiate dalyko programas	☐	☐	☐
b) rengiate adaptuotas programas	☐	☐	☐
c) rengiate modifikuotas programas ir kita	☐	☐	☐
d) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
17. Kaip savo veiklą pristatote kitiems pedagogams?			
a) organizuojate atviras pamokas	☐	☐	☐
b) organizuojate parodas	☐	☐	☐
c) organizuojate šventes	☐	☐	☐
d) rengiate projektus	☐	☐	☐
e) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
18. Kaip vertinate ugdymo procesą?			
a) analizuojate ugdymo procesą	☐	☐	☐
b) nustatote mokymosi sunkumų priežastis	☐	☐	☐
c) analizuojate specialiųjų poreikių vaikų ugdymą	☐	☐	☐
d) analizuojate ugdymo proceso rezultatus	☐	☐	☐
e) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
19. Kaip padedate mokiniams?			
a) padedate mokiniui nustatyti jo poreikius	☐	☐	☐
b) padedate mokiniui nustatyti jo gabumus	☐	☐	☐
c) padedate nustatyti mokymosi sunkumų priežastis	☐	☐	☐
d) teikiate individualią dalykinę pagalbą	☐	☐	☐
e) padedate užpildyti mokymosi spragas	☐	☐	☐
f) skatinate mokinių motyvaciją mokytis	☐	☐	☐
g) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
20. Koku būdu reaguojate į pokyčius gyvenime, ugdymo procese?			

a) priimate pokyčius, naujas idėjas	☐	☐	☐
b) taikote naujoves ugdymo procese	☐	☐	☐
c) analizuojate naujoves	☐	☐	☐
d) manote, kad ugdymo procesas turi būti pastovus, naujovės išbalansuoja sistemą	☐	☐	☐
e) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
21. Bendraudami su mokiniais Jūs skatinate:			
a) mokinio saviugdą	☐	☐	☐
b) mokinio pasitikėjimą savimi	☐	☐	☐
c) iniciatyvumą ir savarankiškumą	☐	☐	☐
d) kūrybiškumą	☐	☐	☐
e) manote, kad skatinimas mažina mokinių savarankiškumo ir atsakingumo vystymąsi	☐	☐	☐
f) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
22. Koku būdu vadovaujate klasei?			
a) palaikote teigiamą emocinį klimatą klasėje	☐	☐	☐
b) deleguojate mokiniams įvairias atsakomybes	☐	☐	☐
c) numatote individualaus priėjimo prie kiekvieno mokinio būdus	☐	☐	☐
d) kuriate emociškai šiltus, efektyvius tarpusavio santykius	☐	☐	☐
e) sprendžiate iškilusias problemas	☐	☐	☐
f) išklausote ir patariate	☐	☐	☐
g) kviečiatės į pagalbą tėvus	☐	☐	☐
h) stengiatės kiek galima mažiau kištis į mokinių reikalus.	☐	☐	☐
i) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐
23. Koku būdu sprendžiate iškilusias mokymo(si) problemas?			
a) bendraujate su mokyklos administracija	☐	☐	☐
b) bendraujate su tėvais	☐	☐	☐
c) bendraujate su mokiniais	☐	☐	☐
d) sprendžiate pats savarankiškai	☐	☐	☐
e) kita (įrašyti).....	☐	☐	☐

III. PROFESINIS TOBULINIMASIS

24. Kurie veiksniai švietimo įstaigose skatina kvalifikacijos tobulinimą, mokymą(si)? (pažymėkite kelis Jums tinkančius atsakymus)

- Naujų technologijų atsiradimas
- Konkurencija
- Paslaugų kokybės užtikrinimas
- Klientų poreikiai
- Švietimo politikos pokyčiai
- Kita _____

25. Pažymėkite, kokiose srityse Jūsų tobulinimasis turėtų vykti pirmiausia, kiekvienai išvarditų sferų suteikdami tam tikrą pirmumą:

(pažymėkite kiekvieną teiginį atskirai)

Sferos	1 – jau dabar turėtų vykti	2 – šiais metais	3 – per keletą metų	4 – būtų gerai kada nors patobulinti	5 – niekada nereikės
Dėstomo dalyko žinios	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikų psichologijos žinios	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo vadybos žinios	☐	☐	☐	☐	☐
Žinios apie švietimo kaitos strategijas	☐	☐	☐	☐	☐
Dėstymo metodikos įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Darbo su kompiuteriu įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Užsienio kalbos įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymosi įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Socialiniai įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Informaciniai įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐

26. Kuriose srityse kėlėte savo kvalifikaciją per pastaruosius 3 metus?	Visada	Kartais	Niekada
Dėstomo dalyko žinios	☐	☐	☐
Vaikų psichologijos žinios	☐	☐	☐
Švietimo vadybos žinios	☐	☐	☐
Žinios apie švietimo kaitos strategijas	☐	☐	☐
Dėstymo metodikos įgūdžiai	☐	☐	☐
Darbo su kompiuteriu įgūdžiai	☐	☐	☐
Užsienio kalbos įgūdžiai	☐	☐	☐
Mokymosi įgūdžiai	☐	☐	☐
Socialiniai įgūdžiai	☐	☐	☐
Informaciniai įgūdžiai	☐	☐	☐

27. Kokios Jums priimtinos profesinio tobulinimosi savoje mokykloje formos? (pažymėkite kiekvieną teiginį atskirai)

Profesinio tobulinimosi savoje mokykloje formos	Labai priimtina	Vidutiniškai priimtina	Nepriimtina
1. Profesinio tobulinimo dienos	☐	☐	☐
2. Seminarai, skirti tobulinti profesinę kvalifikaciją visai mokyklai	☐	☐	☐
3. Seminarai, skirti tik dalykų mokytojams	☐	☐	☐
4. „Atvirų durų“ klasės, kai mokytojai gali lankytis vieni kitų pamokose ir paskui jas aptarti.	☐	☐	☐
5. Seminarai, kurių metu nagrinėjami mokymo organizavimo klasėje ypatumai.	☐	☐	☐
6. Darbuotojų susirinkimai	☐	☐	☐
7. Tobulinimasis metodinėse grupėse	☐	☐	☐
8. Bendras su kolegomis projektų planavimas	☐	☐	☐
9. Darbas su kolegomis arba mokymas komandomis	☐	☐	☐
10. Tobulinimasis remiantis informacija, surinkta	☐	☐	☐

mokykloje (pvz., pasitelkus klausimynus)			
11. Asmeninis arba savarankiškas tobulinimasis	☐	☐	☐
12. Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐

28. Kodėl tobulinate kvalifikaciją? (pažymėkite kelis Jums tinkančius atsakymus)

- Ugdomos kompetencijos
- Įgyjamos naujos kompetencijos ir ugdomi mokytojų vaidmenys
- Įgytas pasitikėjimas
- Didėja profesionalumas
- Pažintys su įdomiais žmonėmis
- Noras neatsilikti nuo gyvenimo
- Viltis gauti geresnę atlyginimą
- Baimė netekti darbo
- Noras įsigyti specialybę ar persikvalifikuoti
- Kita _____

29. Kur tobulinate savo kompetencijas, keliate kvalifikaciją? (pažymėkite kelis Jums tinkančius atsakymus)

- Seminaruose
- Kursuose
- Nuotoliniuose mokymuose
- Edukacinėse kelionėse
- Praktinėse konferencijose
- Dalykiniuose susitikimuose
- Virtualioje aplinkoje
- Bibliotekoje
- Dalyvaujant projektuose
- Rengiant metodines priemones
- Dalijantis gerąja darbo patirtimi su kolegomis mokykloje
- Dalijantis gerąja darbo patirtimi rajono metodinių grupių pasitarimuose
- Konsultuojantis su kolegomis
- Kita _____

30. Ar Jūs aptariate individualius kvalifikacijos tobulinimo planus su savo įstaigos vadovais?

- Taip
- Ne
- Nežinau
- Kita _____

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus 🙌
 Gražios ir prasmingos Jums dienos 😊😊😊